

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**ÂŞIK İHSAN YAVUZER'İN ŞİİRLERİNDE YER ALAN EĞİTSEL
UNSURLAR**

(The Educational Elements in Aşık Ihsan Yavuzer's Poetry)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şerif GÖZÜTOK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

**ERZURUM
Şubat, 2011**

TEZ KABUL TUTANAĞI**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU danışmanlığında, Şerif GÖZÜTOK tarafından hazırlanan çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Lütfi SEZEN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Birol ALVER

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir...../...../.....

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüzyıllar boyunca sık sık yurt değiştiren, değişik coğrafyalarda farklı kültür ve medeniyetlerle karşılaşıp bunlarla etkileşim içerisine giren, tarihî süreçte değişik dinlerin kabulüyle yaşam tarzı değişen Türk toplumu, bu değişimlere bağlı olarak zaman içerisinde edebiyatında da çok büyük farklılaşmalar yaşamıştır.

Türk halk edebiyatı, kaynağını milletimizin tarihinden, kültüründen, millî ve manevî değerlerinden alan bir edebiyattır. Toplumsal yapının ve yaşayışın aynası görevini üstlenen halk edebiyatı ürünleri, oluşturuldukları dönemin bilgi ve birikimlerini sonraki dönemlere aktarması bakımından önemli birer köprü işlevi görmüşlerdir. Türk halk edebiyatının en önemli yapı taşlarından birisi de aşıklık geleneğidir. Bu gelenek Orta Asya'dan Anadolu'ya gelinceye kadar halka yol gösterici bir rol üstlenmiştir.

Anadolu'da aşıklık geleneğinin yaşadığı en eski topraklarından birisi de Erzurum'dur. Erzurumlu Emrah'tan Aşık Sümmânî'ye, Aşık Sümmânî'den günümüze kadar sayısız halk aşığına sahip olan bu topraklarda kimi açıklar ve şiirleri günümüze değin taşınabilmiştir, kimileri ise zaman içerisinde kaybolup gitmiştir.

Açıklar, informal eğitsel unsurlarla toplumun kültürünü korumasında ve daha sonraki nesillere aktarmasında, millî birlik ve beraberlik şuurunun oluşmasında topluma yol gösterici olmuşlardır. Açıklar bu yönleriyle sosyal hayatımızın öğretmenlik görevini üstlenmişlerdir. Aydınları susan, yol göstericileri köşeye çekilmiş olan bir toplumda bilimsel gelişmeden ve ilerlemeden bahsetmek imkânsızdır.

Aşık, halktan aldığını halkın sade diliyle yine halka aktarır. Güncel olayları şiirin eşsiz hayal dünyasıyla canlı tutacak biçimde kurgulayarak, toplumun sözcüsü görevini üstlenir. Açıklar, toplumsal ahlâk kurallarının, değer yargılarının savunucusu olan birer ahlkılardır. Toplumun yanlışlarını hicvederek, doğru yolu nasihatlerle gösterirler. Bunu yaparken de şiirlerinde atasözlerini, deyimleri, zdeyişleri, nasihatleri ve gelenekleri kullandıkları görülmektedir.

Aşıkların topluma doğru yolu göstermek için kullandıkları nasihat kültür hayatımızın önemli bir parçasıdır. Ierisinde bir toplumun duyuş, düşünüş ve yaşayış şekli yani kültürü vardır. Aşıklık geleneğindeki nasihatler kökenini ozan-baksı tresinden almaktadır. Eskiden açıklar Allah'a yakın sayıldığı için sözlerinde keramet aranmaktaydı. Bu sebeple tarihî süreçte

âşıkların söylemleri önemli görülmüştür. Âşıkların söylemlerini ve ahlak anlayışlarını biçimlendiren en önemli unsurlar İslamiyet ve Türk töresi olmuştur.

Âşıklar, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişirken edindikleri bilgi birikimlerini ve tecrübelerini halkı aydınlatmak için kullanmışlardır. Nasihatleri ve uyarıları insanları kırmak ve hor görmek amaçlı değil, toplumsal eğitim amaçlıdır. Eleştirileri ve nasihatleri toplumsal düzenin varlığını korumak içindir.

Âşık İhsan Yavuzer'in Şiirlerindeki Eğitsel Unsurlar üzerine yaptığımız bu çalışma onunla ilgili yapılmış ilk geniş kapsamlı çalışmadır. Eğitimin informal unsurları bu güne dek akademik anlamda biraz daha ikinci planda tutulmuştur. Oysa toplumları oluşturan kültürel unsurlar âşıkların yetiştiği doğal ortamlarda oluşmaktadır. Bu çalışmayla Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerindeki eğitim niteliği taşıyan unsurlar ve söylemler tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç kısmındaysa bunların eğitim dünyasına neler katabileceği hakkında öngörülerde bulunulmuştur.

Araştırmalarımız esnasında bana yardımcı olan, eksiklerim konusunda bana her türlü yardımda bulunup, değerli vaktini ayıran değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU'na, çalışmamın tüm safhalarında yardımını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Birol ALVER'e, gerekli bilgi ve belgelerin derlenmesinde benden desteğini esirgemeyen Âşık İhsan YAVUZER'e, çalışmam süresince bana her türlü sabrı gösteren babama, anneme ve eşim Gülşah GÖZÜTOK'a, teşekkürü bir borç bilirim.

Şerif GÖZÜTOK

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ÂŞIK İHSAN YAVUZER'İN ŞİİRLERİNDE YER ALAN EĞİTSEL UNSURLAR****Şerif GÖZÜTOK****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU****2011-SAYFA: 205.****Jüri : Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU****Yrd. Doç. Dr. Lütfi SEZEN****Yrd. Doç. Dr. Birol ALVER**

Çalışmamızda Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde yer alan eğitsel unsurların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yavuzer'in şiirleri hakkında yapılan ilk yüksek lisans çalışması olarak, aşığın yüz yirmi şiiri incelenmiş ve şiirlerindeki eğitsel öğeler tespit edilmiştir.

Araştırmada, betimsel yöntem deseni, durum çalışması ve nitel görüşme tekniği kullanılmıştır. Âşık İhsan Yavuzer ile görüşülmüş, şiirlerinin bir araya getirilmesi için derleme yöntemi kullanılmış ve şiirlerin çözümlemesi yapılmıştır.

Kültürümüzün gelecek kuşaklara aktarılmasında ve kültürel devamlılığın sağlanmasında âşıklık geleneği önemli bir rol üstlenmiştir. Âşıklar topluma verdikleri derslerle sosyal hayatımızın informal eğitim veren öğretmenleri olmuşlardır.

Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde sekiz başlık altında eğitsel unsurlar tespit edilmiştir. Bu şiirleri incelerken İhsan Yavuzer'in eğitim hakkındaki görüş ve fikirleri temel alınmıştır. Bunlar; davranış, yaşayış, kişilik, çocuk eğitimi, vatan ve millet sevgisi, kültürel eğitim, dinî eğitim ve beşerî duygulardır.

Anahtar Kelimeler: *Eğitim, İnfomal Eğitim, Halk Edebiyatı, Saz Şiiri, Saz Şairi, Toplum, Gelenek.*

ABSTRACT**MASTER THESIS****THE EDUCATIONAL ELEMENTS IN AŞIK İHSAN YAVUZER'S POETRY****Şerif GÖZÜTOK****Supervisor : Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU****2011-PAGE: 205.****Jury : Yrd. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Lütfi SEZEN
Yrd. Doç. Dr. Birol ALVER**

In this work we aimed to determine the educational elements in Âşık İhsan Yavuzer's poems. Being the first post graduate study on Yavuzer's poems, one hundred twenty poems of the Saz poetry were examined and the educational elements in these poems were determined in this fieldwork.

In this study descriptive procedure pattern, case study and qualitative interview methods were used. During the negotiations with Âşık İhsan Yavuzer, compilation method were used to collect his poems and his poems were analysed.

Saz poetry tradition has played an important role in transferring of our culture to the next generations and ensurement of cultural progression. Popular poet-singers have become informal tutors of our people with the instructions they gave to human beings.

In Âşık İhsan Yavuzer's poems, we determined educational elements under eight different titles. These are; behavior, life, remuneration, personality, speech, children 's education, love of the homeland and nation, cultural education, religious education and human emotions.

Keywords: *Education, Informal Education, Folk Literature, Saz Poetry, Turkish Popular Poet-Singers, Society, Tradition.*

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1.Problem	3
1.2.Amaç	3
1.3.Önemi.....	3
1.4. Tanımlar	3
1.4.1. Edebiyat ve eğitim.....	3
1.4.2. Tanım olarak eğitim.....	5
1.4.2.1.İnformal eğitim.....	8
1.4.2.2.Formal eğitim.....	9
1.4.2.2.1. Örgün eğitim.....	9
1.4.2.2.2. Yaygın eğitim.....	9
1.4.3. Alan olarak eğitim.....	9
1.4.4. Eğitimin değeri.....	11
1.4.5. Edebiyatın eğitim işlevi.....	15
1.4.6. Edebiyat iletişimi	18
1.4.7. Edebiyat eğitimi	20
1.4.8. Âşık edebiyatında informal eğitim unsurları.....	21
1.5.Araştırmanın Yöntemi.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Âşık ve Âşıklık Kavramı.....	24
2.2. Âşık Tarzı Türk Halk Şiirinin Tarihsel Gelişimi.....	27
2.2.1. XVI. Yüzyıl halk şiiri.....	28

2.2.2.	XVII. Yüzyıl halk şiiri.....	29
2.2.3.	XVIII. Yüzyıl halk şiiri.....	30
2.2.4.	XIX. Yüzyıl halk şiiri.....	31
2.2.5.	XX. Yüzyıl halk şiiri.....	32
2.3.	Erzurum'da Âşıklık Geleneği.....	34
2.3.1.	Erzurum'da âşıklığa başlama.....	35
2.3.2.	Erzurum âşıklığında mahlas alma (Tapşırma).....	37
2.3.3.	Erzurum âşıklık geleneğinin icra yerleri ve zamanları.....	39
2.3.4.	Erzurum âşık şiirinde tür ve şekil.....	41
2.3.5.	Erzurum'da günümüz âşıklık geleneğinin son durumu.....	42
2.4.	Âşık İhsan Yavuzer	
2.4.1.	Hayatı.....	44
2.4.2.	Sanatı.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK ŞİİRLERİNDE YER ALAN EĞİTSEL UNSURLAR

3.1.	Âşık İhsan Yavuzer'in Şiirlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar.....	53
3.1.1.	Davranış.....	54
3.1.1.1.	İnsan ilişkileri ve toplum yaşantısı.....	54
3.1.1.2.	Geçim.....	57
3.1.1.3.	Doğruluk.....	58
3.1.1.4.	Hor görme.....	62
3.1.1.5.	Merhamet.....	63
3.1.1.6.	Cehalet.....	64
3.1.2.	Yaşayış.....	65
3.1.2.1.	Ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlik.....	65
3.1.2.2.	Birlik.....	71
3.1.2.3.	Toprak-köy hayatı.....	72
3.1.2.4.	Doğal afetler.....	73
3.1.3.	Kişilik.....	75
3.1.3.1.	Kendini bilme.....	76
3.1.3.2.	Kibir-bencillik.....	77

3.1.3.3.Kılıbkılık.....	78
3.1.3.4.Vurdumduymazlık.....	80
3.1.3.5.Sır saklama.....	82
3.1.4. Çocuk eğitimi.....	82
3.1.4.1.İlmin önemi.....	83
3.1.4.2.Eğitimde ödül ve ceza.....	83
3.1.4.3.Çalışkanlık.....	86
3.1.4.4.Çağa ayak uydurma.....	87
3.1.5. Vatan ve millet sevgisi.....	89
3.1.6. Kültürel eğitim.....	95
3.1.6.1.Kültürel bozulma.....	95
3.1.6.2.Tarihî ve dinî kişilikler.....	107
3.1.6.3.Âşıklık geleneği.....	110
3.1.7. Dinî eğitim.....	123
3.1.7.1.Allah ve Peygamber sevgisi.....	123
3.1.7.2.İbadet.....	129
3.1.7.3.Tövbe ve duâ.....	132
3.1.7.4.Emir ve yasaklar.....	133
3.1.7.4.1. Sabır.....	133
3.1.7.4.2. Alkol ve kumar.....	135
3.1.7.4.3. Yalan.....	136
3.1.7.4.4. Nefis.....	139
3.1.7.4.5. Gıybet.....	142
3.1.7.5.Ölüm.....	143
3.1.7.6.Kaza ve kadere iman.....	145
3.1.7.7.Dünyanın geçiciliği.....	149
3.1.7.8.Yardım.....	154
3.1.8. Beşerî duygular.....	155
3.1.8.1.Aşk.....	155
3.1.8.2.Gönül.....	175
3.1.8.3.Ayrılık.....	178
3.1.8.4.Umut.....	181

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**4. SONUÇ ve ÖNERİLER**

4.1.Sonuçlar.....183

4.2.Öneriler.....185

KAYNAKÇA187

1. GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, sosyal yapının en küçük yapı taşı olan aile ortamında dünyaya gelir. Bu ortam insanın ilk sosyal çevresidir ve konuşmayı öğreneceği ilk sosyal alanıdır. Bu çevrede öğrenmeye başlayacağı dil daha sonraki yıllarda onu tebaası olacağı toplumun ortak bir parçası yapacaktır. Peki, insanları toplumun bir parçası yapan, o toplumun kültürünü, yaşayışını, düşünce şeklini doğal yollardan bireye miras bırakan “dil” nedir?

“Dil; düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir” (Aksan, 1998, s. 55).

“Dil, duygu ve düşünceyi insanlara aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir kitle veya yığın olmaktan kurtararak, aralarında ‘duygu düşünce birliği’ olan bir cemiyet yani ‘millet’ haline getirir” (Kaplan,1996, s. 35).

Aksan ve Kaplan’ın tanımlarında, dilin anlaşma aracı oluşu ve insanı toplumsal yapının bir parçası yaptığı gerçekliliği vurgulanmıştır. Gerçekten de dil kitleleri toplum yapan en önemli unsurdur; ancak tek başına insanları millet yapmak için dil yeterli değildir. Millet olmak için ortak bir tarihe, dile, dine, ortak duyuş ve düşünüş şekline ihtiyaç vardır. Bu değerlerin bir araya gelmesiye pek de kolay olmayacaktır. Millet olma olgusu ancak insan topluluklarının yüzyıllarca birlikte yaşamasıyla meydana gelir.

Türkler yüzyıllar boyunca konargöçer bir yaşam şekli benimsemiştir. Orta Asya bozkırlarından Anadolu’ya gelinceye kadar değişik kültürler tanımışlar, geniş bir kültürel yelpazeye sahip olmuşlardır. Bu sebeple farklı Türk boylarında zamanla değişikliğe uğrayan dinî inançlar ve dilsel değişimler meydana gelmiştir. Anadolu’ya yerleşip İslâmiyet’i benimseyen bu topluluklar eskiden halk hekimliği, büyücülük ve ozanlık yapan âşıklara yeni görevler yüklemişlerdir.

Ozanlar, İslâmiyet’in kabulüyle tarihî süreçte en başından beri elinde sazı, dilinde halkın kullandığı sade sözcüklerle yaşanılanların sözcüsü olmuşlardır. Ozanlarımız kimi zaman büyük felaketleri destansı bir söyleyişle kendinden sonraki kuşaklara aktarmış; kimi zaman ezilen halkın feryat eden dili olmuş, kimi zaman da halkı bilgilendirmiş ve eğlendirmişlerdir. Elinde sazıyla diyar diyar dolaşıp söyleme geleneği zaman içerisinde azalsa da günümüze değin varlığını idame ettirmiştir.

Halkın birçok önemli olay karşısındaki tutumunda belirleyici rol oynamışlardır. Halk, âşıklarına çoğu zaman değer vermiş ve onların söylediği birçok türküyü günümüze değin taşımıştır.

Günümüzde âşıklık geleneği başta Erzurum, Kars, Sivas olmak üzere Anadolu'nun belirli illerinde varlığını sürdürüebilmektedir. Gelişen teknoloji ve değişen dünya düzeni içerisinde âşıklar toplumun aksayan yanlarını şiirleriyle eleştirerek, topluma millî, ahlâkî ve dinî öğütler vererek bir nevi sosyal yaşantının öğretmenleri olma yolundaki görevlerine devam etmektedirler. Hoşgörüden uzak insanlara hoşgörüyü, vatanından nefret edenlere vatan sevgisini, zalimden ve güçlüden korkup çekinenlere de damarlarındaki asil kanı hatırlatan yine âşıklar olmuştur.

Günümüze değin yapılan eğitimle ilgili araştırmaların çoğunluğu okul, öğretmen, aile ve istatistiklere dayalı verilerle oluşturulmuş formal eğitim unsurlarını incelemiştir. Oysa toplumları sadece okullar ve öğretmenler eğitmez, âşıklar da öğretileriyle daha geniş kitlelere hitap edebilen toplum öğretmenleri sayılır. Onlar iyi bir toplumun ve ideal bir bireyin oluşması konusunda yol gösterici olabilirler. Günümüzde rehberliğin en önemli konularından birisi olan kendini gerçekleştirme bağlamında, kişisel gelişimle amaçlanan; *insanın, kendisi olması, alçakgönüllü olması, egoist düşüncelerden kurtularak biz bilincine ulaşması, sürekli kendini yenileyen bir düşünce yapısında olması ve her yönüyle kendisinde var olan kapasiteyi en verimli biçimde geliştirmesi* (Kaya [Ed.], 2003, s. 8) aşığın eğitim alanıdır.

Biz de bu düşünceden hareketle Erzurum'un son dönemlerde yetiştirdiği en önemli âşıklardan olan Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde yer alan eğitsel unsurları incelemeye çalıştık. Çalışmamızın birinci bölümünde edebiyat ve eğitim kavramları hakkında geniş bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde âşıklık, âşık edebiyatının tarihi süreci, Erzurum âşıklık geleneği, Âşık İhsan Yavuzer'in hayatı ve şiir anlayışı hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Âşık İhsan Yavuzer'in seçilen yüz yirmi şiiri eğitsel başlıklar altında incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada eğitsel unsurlar sekiz farklı başlıkta incelenmiştir. "Davranış, yaşayış, kişilik, çocuk eğitimi, vatan ve millet sevgisi, kültürel eğitim, dinî eğitim ve beşerî duygulardır."

1.1. Problem

Bu araştırmada Âşık edebiyatı bağlamında Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerindeki eğitsel unsurlar incelenmektedir.

1.2. Amaç

Araştırmada Âşık edebiyatı bağlamında Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerindeki eğitsel unsurların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

1.3. Önemi

Âşıklık geleneği yüzyıllar boyunca Anadolu'da yaşamış kültürel bir unsurdur. Toplumların kültürel değerlerini kaybetmeye başladıkları günümüzde gittikçe yok olmaya başlayan bu geleneği sürdürmek, kültürel devamlılığını sağlamaya yardımcı olmak, sözlü kültür geleneğinde yaşayan ve sosyal hayatın önemli başlıklarından biri olan Eğitim'in âşık şiirinde yer alış biçimini derleyip, Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinden hareketle bugün için kullanılabilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.4. Tanımlar

1.4.1. Edebiyat ve eğitim

“Genel anlamıyla edebiyat, insanın duygu, düşünce ve toplum yaşamını, doğayla olan ilişkilerini söz ve yazıyla, etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalıdır” (Bezirci ve Göker, 1993, s. 13). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise, “edebiyat, düşünce, duygu ve imgeleri - sözle ve yazıyla - görsel ve etkili biçimde anlatma sanatıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 1983).

Edebiyat köken olarak “literatüre” sözcüğünden gelmekte olup, heykeltıraş, resim ve müzik gibi güzel sanatlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Kıbrıs, edebiyatı, “sözlüklerde genellikle yaratıcı ya da eleştirel nitelikte, bilimsel yazılardan ayırt edilen, sürekli bir değere, biçim kusursuzluğuna sahip, güçlü duygusal etki yaratan düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazıyla anlatılması sanatı (yazın)” olarak tanımlamaktadır (Kıbrıs, 2001, s. 1).

“Söylenen her söz, yazılan her yazı edebiyat açasından değerli olamaz. Bir ürünün edebî değer taşıdığıının söylenebilmesi için bazı özellikler taşıması gerekir. Öncelikle edebî eser sanat kaygısıyla yazılır, okuyanı etkiler. Edebiyat ürünü, güzel anlatımlı, sağlam düşünceli ve özlü olmalıdır. Eser, zamanın süzgecinden geçebilmeli, toplumca anlaşılmalı,

beğenilmelidir. Ancak bu yolla edebî eser, toplum yaşamında duygu ve düşünce, değer ve inanç, hayal ve coşku birliği yaratır; toplumu bazı ortak ölçülerde buluşturur” (Bezirci ve Göker, age. , s. 14). Edebiyat toplumla olan bu münasebeti sebebiyle eğitimle yakından ilgilidir.

Bir Çin atasözü, “bir insanı eğitmeye büyükannesinden başlamak gerekir” der. Eğitim sonucu oluşacak kültürlenme, bireyin çevresindeki insanları daha donanımlı bir hale getireceği için, bu durum bireyin kendiliğinden, plansız olarak çevresinden aldığı kültürü de olumlu olarak etkileyecektir.

Kültürel birikimin kuşaklar arası aktarımı eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Toplumlar kendi kültürel değerlerinin üzerine yeni değerler katarak, farklı kültürlerden aldıkları değerleri de sentezleyerek oluşturdukları yeni kültürel birikimlerini, belirledikleri millî eğitim felsefelerine uygun olarak yeni kuşaklarına ancak eğitim yoluyla aktarabilirler. Kültürel miras, eğitim yoluyla yeni kuşaklara aktarılırken aynı zamanda eğitim de kültürel değişimin bir aracı olarak işlevini sürdürür ve toplumun kültürel yapısına göre toplumun biçimlendirilmesinde önemli bir görev üstlenir.

“Okul, okuma yazma, ders araç gereçleri ile ve bunların dışında aile veya bir çevre içinde, kişisel yetiştirme yollarıyla yapılan öğretim, öğrenme, bilgi aktarma, beceri kazandırma çalışmalarının tümünü kapsayan bu çabalara yaygın eğitim denir. Bundan da anlaşıldığı gibi eğitim, öğretimi de kapsayan genel bir terimdir. Bu açıdan eğitim, genelde halk ve yetişkinler eğitimi, yaygın eğitim kurumları, kitle iletişim araçları ve etkileri, toplumun çocuk yetiştirme yöntemleri ve çocuk oyunları, toplumda yaygın biçimde ortaya çıkan eğitim düşüncesi ve uygulamaları, toplumun bilim anlayışı, eğitim değerleri; özel olarak Türk eğitimi tarihini dikkate aldığımızda atasözlerini, destanları, masalları, ninnileri, edipleri, ahlâkçıları, halk ozanlarını ve hatta Şamanları vb. kapsayan bir terimdir. Kuşkusuz eğitim zaman ve mekân yönünden kapsamlı, süreli ve çok boyutludur. Eğitim de öğretim de süregeldiği toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olgularından etkilenir” (Ünal ve Öztürk, 2008, s. 89-101).

Eğitim ailede başlayıp, okulda, sokakta, iş yerinde ve tüm sosyal alanlarda devam eder. Eğitim bu anlamıyla edebiyatla iç içedir. Edebiyatı da toplum hayatının en ayrılmaz parçalarından birisi olarak kabul edersek, o da eğitim gibi insanın yaşadığı her yerdedir. “Birey, diğer bir deyişle insan, yaşantı, süreç ve davranış, eğitimin öğeleridir. İnsanı, biyokültürel ve sosyal bir varlık olarak tanımlayabiliriz. Bu tanımda insanın birinci doğası

biyolojik boyutunu, ikinci doğası kültürel boyutunu ve üçüncü doğası da sosyal boyutunu oluşturmaktadır” (Avcı, 2003, s. 55-62).

Eğitim, bireysel ve sosyo-kültürel olgulara ilişkin değişkenlerin etkileşimidir. Bu etkileşimin sonunda, kişinin amaçları, bilgisi, davranışları, dilek düzeyi ve ahlâk ölçüleri gelişir. Eğitim etkileşim yoluyla gerçekleştiğinden, öğrenci ve grubu, öğretmen-öğrenci, öğrenci-sosyal çevre, öğrenci-fiziksel çevre vb. arasındaki etkileşimler üzerinde durulması gerekir.

“İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplum içinde sağlıklı ve uyumlu yasayabilmek için eğitime, dolayısıyla edebiyata ihtiyaç vardır. Ancak edebiyatın yalnızca bir eğitim ve öğretim aracı olarak görülmesi, bireye kazandıracığı estetik unsurların göz ardı edileceği anlamına gelmemelidir” (Ak, 2006, s. 1). Edebiyat, insanları ve toplumları eğitirken onlara ortak bir estetik, duyuş, millî bakış ve hissiyat kazandırır. Toplumdan aldığı kültürel unsurları, toplumsal eğitim için tekrar topluma yansıtır.

Eğitim genel olarak iki başlık altında incelenmektedir: Formal ve informal. Kendiliğinden, gelişigüzel gerçekleşen eğitim informal, eğitim kurumlarında istendik yönde, belli bir amaca ulaşmak için yapılan eğitimse formal eğitimidir. Âşıklık geleneği kahvehanelerde, şölenlerde, düğünlerde vb. ortamlarda gerçekleşen kültürel bir unsur olduğu için daha çok informal eğitimle ilişkilidir. Bundan dolayı çalışmamızda eğitimin informal unsurları üzerinde durulacaktır.

1.4.2. Tanım olarak eğitim

Eğitim; Latince ’deki “Educate” mastarının isim şekli olan “Education” sözcüğünün Türkçe karşılığıdır. Eğitim genel tanım olarak bireyin davranışlarında istendik ve izli davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Planlı (formal) olabileceği gibi tesadüfî (informal) de olabilir. Bir davranışın eğitim olabilmesi için gözlemlenebilir ve olumlu yönde olması gerekir yani her davranış değişikliği eğitim değildir. Eğitim, doğumla başlayıp,(bazı kaynaklar anne karnında başladığını ifade eder) hayat boyu süren bir faaliyettir. Halk arasında kullanılagelen, “beşikten mezara kadar eğitim” sözü uzmanlar tarafından da kabul edilmiş ve eğitimin anne karnında başlayıp, ölünceye dek süren bir faaliyet olduğu belirtilmiştir.

Eğitim, bireylerin yaşadığı toplumda uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış ve örüntülerini kazandığı süreçler toplamıdır (Demirel ve Kaya, 2002, s. 5).

Durkheim eğitimi, “genç kuşağın yöntemli bir biçimde toplumsallaştırılmasıdır” biçiminde tanımlamıştır (Durkheim, 1956, s. 71). Durkheim’in tanımı toplumsal yapıyı ön plana alan bir eğitsel anlayışı yansıtmaktadır.

Başaran ve Ozankaya’nın yaptıkları tanımlar da eğitimin, insanı toplumsallaştırdığını ifade etmesi bakımından Durkheim’in tanımını destekler niteliktedir. “Kişinin içinde yaşadığı toplumun olumlu değerlerine göre yeteneklerinin, tutumunun ve öbür davranış biçimlerinin geliştirilmesi sürecidir. Kişilerin toplumsallaştırılması ve en verimli düzeyde kişiliklerinin gelişmesi için seçilmiş ve denetlenmiş bir çevrede yapılan toplumsal bir süreçtir” (Başaran, 1978, s. 18). “Eğitim yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi ve kazandırılmasıdır” (Ozankaya, 1982, s. 299). Eğitim, topluma yönelik amaçları ile toplumun değerlerini, normlarını, geleneklerini, göreneklerini, hayat tarzını bireylere kazandırarak onları toplumsallaştırır. Bireyin, yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp belli bir topluma ve belli kümelere bütünleştirilmesi sürecine toplumsallaştırma denir (Ozankaya, age. , s. 103).

Tyler ise eğitimi, “bireylerin davranış biçimlerini değiştirme süreci” olarak tanımlamıştır (Tyler, 1950, s. 4). Tyler’in tanımı, Durkheim ve Başaran’a nispeten toplumun eğitim üzerindeki etkisini geri plana iten bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Tyler’in tanımını destekleyici nitelikte bir tanım da Ertürk tarafından yapılmıştır. Ertürk, eğitimi; “bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” şeklinde tanımlar (Ertürk, 1984, s. 12). Bu tanımda eğitimin bir süreç ve sürekli bir oluşum olduğu vurgulanmıştır. Eğitimin, bireyin duyuş, düşünüş ve tavır yönünden sürekli bir değiştirme süreci olduğunu, davranış değiştirme özelliğinin bireyin kendi yaşantısıyla gerçekleştirebileceği sonucu ortaya çıkabilir.

“Varış, eğitim yoluyla kişinin amaçlarının, bilgilerinin, davranışlarının, tavırlarının ve ahlâk ölçülerinin değiştiğini anlatmaktadır. Demirel, eğitimi bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci, Gürkan ise bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamı olarak tanımlamaktadır” (Gültekin, 2001, s. 4).

Önceden belirlenmiş esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizisidir.

Bireyin sosyal ve fiziksel çevresinde gerçekleşen olay ve olgulara anlamlı, sistematik ve eleştirel yaklaşmasını sağlayan bir süreçtir.

Erdem eğitimi, “kişinin özgürleşmesine ve tüm yeteneklerini geliştirmesine yardım eden bir etkinliktir” şeklinde tanımlar (Erdem, 2005, s. 2).

Eğitimle ilgili olarak yapılan tanımların ortak özellikleri:

Eğitim bir süreçtir. Eğitimin olması için bireysel yaşantı olması gerekmektedir.

Eğitimin amacı davranış değişikliği meydana getirmektir. Davranışların belirli amaç çerçevesinde ve istendik olması gerekmektedir.

Eğitim, kasıtlı ve istendik yönde davranış değiştirme işidir. Eğitim sürecinin sonunda bireyin davranışlarında, özelliklerinde ya da bilgilerinde bir değişiklik olmalıdır. Böyle bir değişiklik olmamışsa, eğitimden söz edilemez. Bu değişikliğin kasıtlı ve istendik olması ise birileri tarafından müdahaleyi ve hedeflere dayalı olmayı içerir. Eğitim yoluyla gerçekleşen davranış değişikliğinin, davranışı değişen birey tarafından ya da bir başkası yardımıyla gerçekleşmesi ve bu değişikliğin bir hedefe dayalı olması söz konusudur.

Eğitim, bir süreçtir. Süre ile süreç kavramları zaman zaman karıştırılmaktadır. Süre, bir zaman dilimi iken, süreç bir zaman dilimindeki etkinlikleri ve bu etkinlikler sonucu gerçekleşen dönüşümleri ve değişiklikleri içerir. Eğitim, davranış ve bilgilerdeki değişiklikleri ve bunların birtakım etkinlikler sonucu bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesini gerektirir. Bu nedenle eğitim bir süreçtir. Önceleri eğitim, yaşam için gerekli bilgi ve becerilerin bireye yaşamının ilk yıllarda (çocuklukta) kazandırılması olarak algılandığından, "yaşama hazırlık süreci" olarak algılanmaktaydı. Çağdaş yaklaşımlarda ise eğitim, "yaşam boyu devam eden bir süreç" olarak kabul edilmektedir.

Eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla gerçekleşir. Eğitim yaşantı ürünü olduğundan, eğitimin bu özelliği incelenirken "yaşantı" kavramı üzerinde durmak gerekir. Yaşantı, bireyin çevresiyle girdiği etkileşim sonucu edindiği birikim ve deneyimlerdir. Hiçbir bireyin, bir diğerinden birikimlerini ödünç alma şansı yoktur. Bu nedenle eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla olur. Bir birey, kendi deneyimlerini bir başkasıyla paylaşmaya kalksa bile, bu süreç özellikle paylaşılan kişi için kendine ait bir yaşantı olur.

Eğitim, toplumsal bir olgudur. Her ne kadar eğitim bireyin davranışlarındaki değişiklikleri içerse de, bireyi toplumdaki kurallardan hatta evrensel değerlerden ve yaşantılardan soyutlayamaz. Bu nedenle bireyin içinde yaşadığı toplum, bu toplumun ihtiyaçları, beklentileri, sorunları ve diğer özellikleri eğitimin toplumsal temellerini oluşturur. Bu temeller eğitimin gerçekleştiği toplumda önemli bir role sahiptir.

“Kültürel birikimin bir kuşaktan diğerine aktarılabilmesi, eğitim yoluyla gerçekleşebilmektedir. Toplumlar kendi kültürel değerlerinin üzerine yeni değerler katarak diğer kültürlerden edindikleri değerleri sentezleyerek oluşturdukları yeni kültürel birikimlerini, belirledikleri eğitim felsefelerine uygun olarak yeni kuşaklarına ancak eğitim yoluyla aktarabilirler. Kültür, eğitim yoluyla yeni kuşaklara nakledilirken aynı zamanda da eğitimde kültürel değişimin bir aracı olarak işlevini sürdürür ve toplumun kültürel yapısına göre biçimlenir” (Gürsel ve Hesapçioğlu, 2005, s. 16).

Eğitim, formal ve informal olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrımın en önemli ölçüt eğitimin önceden planlanıp planlanmamasıdır.

1.4.2.1. İnfomal eğitim

“İnfomal eğitim, doğal ortamında yaşam içerisinde kendiliğinden oluşan, belirli bir amaç ve plan dâhilinde olmayan, uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmeyen, olumlu yanları ile birlikte olumsuz yanları da olan, eğitimin gerçekleştiği belirli bir mekân olmadan oluşan kültürlenme sürecidir” (Gürsel ve Hesapçioğlu, age, 20).

“Arkadaşlarla oyun oynarken, sohbet ederken, televizyon seyredirken, film izlerken, kısaca her yerde gerçekleşebilecek bir eğitimidir; bu nedenle “doğal eğitim” olarak da adlandırılabilir. “Okul” kavramının henüz ortaya çıkmadığı dönemlerdeki öğrenmelerin büyük ölçüde gözlem ve taklit yoluyla, yani informel eğitimle gerçekleştiği söylenebilir. Derslerde sadece fizik, kimya, tarih gibi konuları öğrettiğini sanan öğretmenler, farkına varmadan kendi düşünüş biçimlerini, değerlerini ve davranışlarını öğrencilerine geçirmeleri/aktarmaları da informel eğitim kapsamında ele alınabilir” (Kıroğlu ve Elma [Ed], 2007, s. 6).

Ivan Illich “ Okulsuz Toplum” adlı kitabında “ne öğrendiysem okulda değil, okula rağmen öğrendim” ifadesini kullanmıştır (akt: Kıroğlu ve Elma, age. , s. 6).

“Formal olmayan eğitim sürecinin iki önemli öğrenme yolu gözlem ve taklittir. İnsanlardaki birlikte yaşama içgüdüleri onları toplumun beklediği ve istediği davranışları öğrenmeye yöneltir. Çok küçük ve ilkel toplumlarda eğitim tamamen informal yollarla gerçekleştirilirdi. Köydeki çocuk tarımla ilgili becerileri günlük yaşam içerisinde büyüklerini gözleyerek, taklit ederek, yaparak ve yaşayarak öğrenir.” (Fidan, 1984, s. 6).

1.4.2.2. Formal eğitim

“Formal eğitim, amaçlı olarak, uzman kişilerin rehberliğinde, belirlenmiş bir mekânda, önceden hazırlanmış olan belirli bir program çerçevesinde planlı ve programlı olarak öğretim yoluyla gerçekleştirilen bir etkinliktir” (Gürsel ve Hesapçioğlu, age, 20). Yani bireyin kültürlenmesi ve istendik davranış değişikliği meydana getirmek için hazırlanan özel mekanlarda yapılan eğitime formal eğitim denilmektedir.

“Formal eğitimi tamamlayan bireylere diploma ve sertifika gibi belgeler verilmektedir. Günümüzde formal eğitim bağlamında okullar çok önemli kurumlar haline gelmiştir.” (Kıroğlu ve Elma, age. , s. 7) Formal eğitim örgün ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılır.

1.4.2.2.1. Örgün eğitim

“Okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim kademelerinden oluşan ve birbirlerini takip eden kademelerden örülmüş eğitim ürünüdür. Örgün eğitim, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmış eğitim programları ile belirli bir yaş grubundaki bireylere, okullarda yapılan planlı ve sürekli eğitim faaliyetlerini kapsar. Örgün eğitim kademelendirilmiş, süreklilik gösteren ve birikimli bir süreçtir. Amacı bir alanın (disiplinin) düzenli ve sistematik bilgilerini aktarmaktır” (KPSS Eğitim Bilimleri Program Geliştirme, Yargı Yayınevi, s. 5).

1.4.2.2.2. Yaygın eğitim

MEB (1992) yaygın eğitimi, “örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış fertlere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve üretim faaliyetlerin tümüdür” şeklinde tanımlamaktadır. Her türlü açıköğretim uygulamaları (açık ilköğretim, açık lise, akşam lisesi, açık yükseköğretim) bu kapsamdadır.

1.4.3. Alan olarak eğitim

Eğitim alan olarak kabul edildikten sonra, bu alanda birçok çalışma yapılmıştır. Zamanla eğitimin değişik yönlerini inceleyen farklı uzmanlık alanları ortaya çıkmıştır.

Günümüzde her öğretmen dersi millî eğitimin amaçları doğrultusunda işlemelidir. Bunun sonucunda ise öğretmenler, eğitimin tanımında olduğu gibi öğrencilerde millî eğitimin isteği doğrultusunda istedik ve izli davranış değişikliği meydana getirmekle sorumludur: “Öğretmenin amacı, öğretim sürecinin içeriğini oluşturan bilgi birikimini öğrencilere kazandırmaktır. Başka bir deyişle öğrenmeyi sağlamaktır. Öğretmenin gönderdiği mesaj ile öğrencinin aldığı mesaj birbiri ile örtüşüyorsa öğrenmenin sağlandığı söylenebilir. Başka bir deyişle gönderilen mesajın niteliğinde ve niceliğinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemişse, alınan mesajda herhangi bir bilgi kaybı ve anlam farklılığı oluşmamışsa öğrenmeden söz edilebilir” (Kızılloluk, 2001, s. 155).

Günümüzde bilim ve teknoloji insan yaşantısını sürekli olarak değiştirmektedir; bu değişim ve gelişime uyum sağlayamayan toplumlar, olumsuz anlamda etkilenmektedirler. Öğretmenin görevlerinden birisi de bu değişim ve gelişime ayak uyduracak nesiller yetiştirmektir. Gelişen teknoloji içerisinde öğrenciler birçok bilgiye olduğu gibi edebiyat alanındaki değişime ve yeniliklere de teknoloji sayesinde ulaşabilmektedirler.

(Sendov, 1987; Papert, 1987; Pollaway ve diğerleri, 1989) “Çocuklar bilgisayarla çalışırken bir makineyi kontrol ediyor olmanın zevkini ve güvenini tadarlar. Bilgisayarlarla çocuklar şaşılacak kadar çok şey yapabilirler. Daha okulöncesi dönemdeki bir çocuk tuşlara basarak ekrandaki bir görüntüyü sağa, sola, aşağı ve yukarı oynatabilir; ekranda çeşitli objeler, renkler ve rakamlar oluşturabilir; objeleri karşılaştırabilir ve eşleştirebilir; bazı zor bilmeceyi çözebilir. Ayrıca bilgisayarlar kısa süreli belleğin gelişmesinde önemli katkılarda bulunabilir. Araştırmacılara göre bilgisayar aynı zamanda çocuk için bir yazı tahtası, boyama kitabı, oyun aracı, iletişim aracı(hikâye, mesaj taşıyıcı, vb.), müzik aleti, keşfedilecek minyatür bir dünya, sosyal ve duygusal gelişim için bir merkez olabilir. Bilgisayar resim çizme, kurgulama, taklit etme ve dilini kullanma gibi alanlarda da yardımcı olur” (akt. Güven ve Şahin, 1998, s. 2).

Türkiye eğitim sistemi günümüze değin öğretmen yetiştirme anlamında sıkıntılar yaşamaktadır. Okullarda öğretmen sayılarının yetersiz oluşu, eğitime ve materyallere yeterince bütçe ayrılamaması, hedeflenen çağı yakalamış, bilgiye ulaşabilen, millî ve manevî değerleri benimsemiş ideal öğrenciler yetişmesini engellemektedir. Ülkemizin teknolojik anlamda dünyada adından söz ettirememesinin önemli sebeplerinden birisi de budur.

Eğitim felsefi akımlara göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır: İdealizme göre eğitim, “İnsanın bilinçli ve özgürce Allah’a ulaşmak için sürdürdüğü biteviye çabalarıdır”(Butler,

1957, s. 238). Realizm'e göre, "Yeni kuşaklara kültürel mirası aktararak, onları topluma uyuma hazırlama sürecidir" (Butler, agm. , 344-347). Pragmatistler için, "kişiyi yaşantılarını inşa yoluyla yeniden yetiştirme sürecidir" (Butler, agm. , s.480-487). Marksizm'e göre eğitim, "İnsanı çok yönlü eğitime, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak biçimde yetiştirme sürecidir." Naturalistler içinse eğitim, "Kişinin doğal olgunlaşmasını artırma ve onun bu özelliğini göstermesini sağlama işidir" (Sönmez, 1994, s. 10).

"Belirli hedefler doğrultusunda en uygun program, araç-gereç ve yöntemleri kullanarak, bireyin kişiliğinin bir bütün olarak gelişmesini ve çevresine etkin bir şekilde uyum yapmasını amaçlayan dinamik bir süreçtir" (Dönmezer, 1994, s.5).

"İnsanlar kalıtları ile getirdikleri özellikler nedeniyle birbirinden farklılıklar gösterir. Bireylere topluma uymaları, yaşamlarını devam etmeleri ve daha birçok bakımdan yardımda bulunabilmek için; onların birbirlerinden farklı olan bu farklılıklarını iyi tanımak gerekmektedir. Bunun için öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun eğitim programlarına ihtiyaç olduğu söylenebilir." (Hoşgörür ve Taştan, 2009, s.292-293)

Alan olarak eğitimin dört amacından söz edilebilir:

- 1.Eğitim bireyi kültürlenmeye çalışır yani bireye toplumsal değerleri kazandırmayı hedefler.
- 2.Eğitim bireyi toplumsallaştırmaya çalışır.
- 3.Eğitim bireyi üretken hale getirmeye çabalar.
4. Eğitim, kişilerin bireyselleşmesine yani genetiksel yeteneklerini ortaya koyabilmesine yardımcı olmaya çalışır.

"Pestalozzi'ye göre eğitim, çocuğun 'güç ve yetiler'inin doğal ve ahlâkî bir şekilde geliştirilmesidir. Pestalozzi'nin çocuğun 'yetenek ve yetilerini geliştirme' amacına karşı Herbart, zihni, yetilere ayıran görüşü reddetti. Rousseau'nun topluma karşı olan görüşüne de katılmayan Herbart'a göre eğitimin amacı, çocuğun mevcut sosyal düzene uyumudur. Önemli olan kişinin yalnızca bilgi edinmesi değil, aynı zamanda karakter ve sosyal ahlâk bakımından da gelişmesidir. Herbart eğitimin amacını, erdem/fazilet sözcüğü ile açıklamıştır" (Varış [Ed.], 1991, s.162,163).

1.4.4. Eğitimin değeri

Tarihin bilinen ilkçağlarından bu yana, eğitim ve eğitime olan ihtiyaç hiç azalmamış, zaman içerisinde eğitim şekilleri ve ortamı değişiklikler arz etmiştir. Eski çağlarda zengin

aileler eğitim ve edebiyatla uğraşırken, tarihî süreç içerisinde eğitim tüm halk kitlelerine ulaşabilir hale gelmiştir. İnfomal eğitim toplumun her kesimin de tarihin ilk çağlarından beri var olan eğitim sistemi olarak devam ederken günümüz teknolojisinde her bireyin kendi yetenek ve ilgilerine uygun eğitim alma ortamları olan eğitim kurumları kurulmuş ve eğitimin değeri artmıştır.

“Bütün toplumlarda, hırsızlık, rüşvet, yalan, iftira, mala-cana tecavüz gibi, ahlâk ve hukuka aykırı eylemler yasaklanmıştır. Her toplum, kendi manevî yapısını koruyacak kurumlar tesis etmiş ve bazı mekanizmalar geliştirmiştir. Avrupa’da bu mekanizmaların başında, kilise bulunmaktadır. Kilise, okul ve aile ile birlikte bir üçgen oluşturmaktadır. Toplumdaki kurumların bu üçgenin ahengini bozacak şekilde yapılaşması istenmez. Zaman zaman okul ve ailenin sahip olduğu değerler karşı karşıya gelseler de, bu değerler çatışmasının toplumu tehlikeye düşürecek boyuta ulaşmasına izin verilmez. Eğer bu yönde yer yer bazı tehlikeler görülürse, o zaman ahenk bozulmaya başlamış ve farklı değer ölçüleri ortaya çıkmış demektir. Bu da teknolojisinin bütün haşmetine ve kilisenin olağanüstü gayretine rağmen olmuşsa, burada durup düşünmek gerekir. Acaba insanı buhrana düşüren, strese sokan, akıl almaz çılgınlıklara iten ve neticede mutsuzluğuna yol açan gerçek sebep nedir?” (<http://www.etemlevent.com/makale-egitim-birey-degisim.php>)

21. yüzyıl toplumları bilgi işçilerinden oluşacak ve sürekli kendilerini yenilemek zorunda kalacaklardır. Bu çağda bilgiyi bilmekten çok onu çoğaltmak ve yaymak önem taşır. Globalleşen dünyada bilginin sürekli ve sistematik gelişimi eğitim sürecini de olumlu etkilemektedir. Eğitime yapılan yatırım aslında insana yapılan yatırım demektir. Makro açıdan bakıldığında eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini arttıran, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve nicelikte bireylerin yetişmesini sağlayıcı ve toplumda kişilere yeteneklerine göre yetişme olanağı veren etkili bir araçtır. Bilim ve politika adamları eğitimi çoğu kez kalkınmanın motoru olarak tanımlar. Örneğin Danton, ‘’Ekmekten sonra halkın en büyük gereksinmesi eğitimidir’’ diyerek eğitimin önemini vurgulamıştır (Sabuncuoğlu, age. , s. 106).

“Günümüzde bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler bireylerin bu değerleri takip etmelerini, öğrenmelerini, kullanmalarını ve geliştirmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, bu ortak değerlerin hem korunmasında, çocuk ve gençlere aktarılmasında hem de yenileştirilmesinde eğitim görevi yer alır” (Hoşgörür ve Taştan, age. , 287,288).

Ekonomi; insanın sınırsız olan gereksinimlerini sınırlı kaynaklarla karşılamaya çalışan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Günümüzde hem bireylerin hem de ülkelerin ekonomik olarak güçlü olmak istediklerini, bunun için uğraştıklarını görebilmekteyiz. Hatta bundan dolayı da sürekli olarak ülkeler arasında anlaşmazlıklar çıkmaktadır. Dünyada hızlı artan nüfusa karşın, dünyadaki zengin oranı dünyanın doğal kaynaklarına paralel olarak azalmaktadır. Değişen dünya koşullarında insanı yenedünya koşullarına eğitim hazırlamaktadır.

Eğitim bireyin sosyalleşmesini sağlar. Eğitimli insan hem sosyal çevreye uyum sağlar hem de bu çevrede doğal ihtiyaçlarını karşılar. Bunun yanında eğitim meyvesi en geç olgunlaşan ağaç olarak tanımlanmaktadır. Çünkü eğitimin ham maddesi insandır. İyi işlenirse geleceğin kuşakları iyi yetişir. Yarın karşımıza çıkacak sorunları çözenin tek yolu bugünün genç kuşaklarına iyi eğitim vermektir. Bireyin kendini geliştirmesinin eğitim kuruluşlarının önemli bir işlevi haline gelmesi, özellikle modern ve demokratik toplumlarda bireye verilen değerlerin artması ile doğru orantılı olduğu ifade edilmektedir. Eğitim kuruluşlarının bu işlevi yerine getirmesi ile birey hem fiziksel hem duygusal hem de zihinsel yönden gelişme fırsatı bulacaktır. Bu nedenle eğitim kurumlarında öğrencilere çeşitli öğrenim yaşantıları planlanır. Onlara öğrenmeyi nasıl öğrenecekleri öğretilir.

“Eğitim, öğrencinin arkadaş çevresini genişletmek imkânı sağlar. Bireyin aldığı eğitim düzeyi yükseldikçe bu çevre genişler, işte bu kimseler ilerde iş ya da mesleki bakımdan ilişki kuracak ve birbirlerine yardım edeceklerdir. Böylece birbirlerinin mesleklerinde, yükselmelerine yardımcı olabilecek her türlü anlaşma ve işbirliği imkânları hazırlanmış olacaktır” (Tezcan, 1985, s. 75).

“En ilkelinden en gelişmişine kadar bütün toplumlar bir değişim içindedir. Toplumların değişmelerine etki eden pek çok neden vardır. Toplumun değişmesi için tek bir neden yeterli değildir. Toplumsal değişimin nedenlerinden bazıları; diğer toplumlardaki değişmeler, insanların ihtiyaçlarındaki değişmeler, iletişimdeki değişmeler, insan ilişkilerindeki değişmeler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, coğrafi etmenlerdeki değişmeler, demografik değişmeler şeklinde sıralanabilir. Her şey zaman içinde değişikliğe uğrar. Toplumdaki eğitim kurumunun temel görevi o toplumun bireyelerine doğal ve toplumsal çevrelerine uyum sağlamalarını kolaylaştıracak davranışlar kazandırmak olmalıdır. Bu nedenle eğitim sistemi de sürekli olarak yenilikçi bir değişim içinde olmalıdır” (Hoşgörür ve Taştan, age. , s. 291,292).

Günümüzde tam anlamıyla eğitim almamış bir insan kendisini ne kadar yetiştirse yetiştirsin yine de kendisini informal eğitim almış bir insan kadar geliştirmesi neredeyse imkânsızdır. Bireylerin vatanına ve bayrağına bağlı, millî değerler sahip, kendini gerçekleştirmiş, meslek sahibi, ailesinin ve toplumun beklentilerini karşılayabilen bir birey olabilmesi için eğitim sürecinden geçme mecburiyeti vardır.

“Eğitim sisteminin ekonomik işlevi, kısaca, ekonominin ihtiyaçlarına uyan ve geleceğin tüketicilerine gerekli bilgiyi verecek insan gücü ile birlikte beyin gücünü sağlamaktır” (Musgrave, 1965, s. 178).

“Eğitim, insanlara kendilerini tanıma ve denetleme olanağı verir. Kendini denetleyebilen insan gerek tutumluluk gerekse harcamaları konusunda daha akılcı davranır. Eğitim bireylerin tutumlu olmalarını sağlar. Eğitim kurumları ekonomi kurumlarının ihtiyaç duyduğu insan gücünü nicelik ve nitelik bakımından karşılar. Ekonomik kalkınmaya katkıda bulunur. Bir toplumda yaşamakta olan bireylerin nitelikleri ile o toplumun sosyoekonomik ve kültürel kalkınmışlık düzeyi arasında doğrusal bir ilişkiden söz edilebilir” (Hoşgörür ve Taştan, age. , s. 290-291).

“Okula, suç işlemekten, uyuşturucu madde alışkanlığına, doğum denetimine dek toplumun bütün patolojik durumlarına çözüm yolu bulan araç gözüyle bakılır. Birçok gözlemciler, okulun suç önleme, seksüel sapma, uyuşturucu madde alışkanlığı, kötü araç kullanma, aşırı nüfus artışı ve hava kirlenmesi gibi konuları çözmeye yetkili bir kuruluş olduğunda ısrarlıdır. Okul, ayrıca bu konularda, öğrencilerde davranış değişikliğine de yol açar” (Nelson and Besag, 1970, s. 147).

Türk Eğitim Sistemi, 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre şekillenmeye başlamış ve halen bu kanuna göre yürütülmektedir. Bu kanunun 2. maddesinin son fıkrasında, Türk milli eğitiminin uzak hedefi şöyle belirtilmektedir: “*Bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içerisinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı yapmaktır*” (http://iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=gorevlerimiz&id=milli_egitim)

Ülkelerin gelişmesi için temel olan kavramlardan birisi de eğitimidir. Eğitim bireyleri ve ülkeleri geliştirdiği gibi; kültürleri koruyup, suç oranlarını da düşürmektedir. Ülkelerin gelişmişlikleri sahip oldukları askerî güçlerle, millî gelirle değil eğitilmiş insan sayısı ile ölçülebilir.

1.4.5. Edebiyatın eğitim işlevi

Toplumları bir arada tutan ve insan yığınlarını toplum haline getiren en önemli unsur dildir. İnsanların birbirleriyle anlaşmasını sağlayan, ayrıca kültürel aktarımı sağlayarak insanları hayvanlardan ayıran ve insanların medeniyet kurmalarına olanak sağlayan iletişim aracı dildir. Tarihte var olan her ulusun bir dili vardır. İnsanoğlu yaşadıklarını, gördüklerini, hissettiklerini, kederini, tasasını, sevicini dille anlatır. Yaptığı nesnelere, eylemlere, çevresindekilere dille isimler verir ve yine tarihlerine akseden önemli olayları, duygularını anlattığı edebiyatı dille meydana getirerek ulus olur. Dilden dile dolaşarak gelen atasözlerini, tarihinde iz bıraktığı için yâd etme gereği duyduğu destanlarını, sözü güzel anlatmak için kullandığı sanatları ve üzerinde edebiyat inşa ettiği güzellik anlayışını yine dili vasıtasıyla oluşturur. Kısacası bir toplumun kültürünün temelini dil oluşturur.

Kavcar, eğitimle edebiyat ve edebi eserler arasındaki bağı şu şekilde anlatmaktadır: “Bireye iyi, güzel ve doğru gibi değerleri sezdirerek, seçimi bireye bırakmak edebiyatın genel özelliğidir. Edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebi eserler hem bireysel hayatla, hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur. İnsanları bu doğrultuda eğitir” (Kavcar, 1999, s. 6).

Edebiyatın en önemli ve sevilen türlerinden birisi olan şiir, eğitimde de önemli bir rol üstlenmiştir. Çocuklar edebî türleri okuyarak ve eğlenerek öğrenir; kavrama becerilerini, hayal dünyalarını geliştirirler. Hitap ettiği kitlenin yaş grubu dikkate alınırsa çocukların duygusal zekâlarının gelişmesi için şiirin rastgele yazılamayacağı, birtakım kurallara bağlı kalınması gerektiği göze çarpar.

Eğitim, bir iletişim etkinliğidir, yani öğrenme ve öğretme iletişimle başlar. Okulda planlı bir şekilde meydana gelen formal eğitim veya sokakta, mahallede, herhangi bir sosyal ortamda tesadüfen meydana gelen informal eğitim iletişimle başlar. Formal bir eğitim ortamında öğrenciyi millî eğitimin belirlediği hedeflere ulaştırmak, hedeflenen bilgi ve davranışı kazandırmak öğretmenin görevidir.

Eğitimin gerekli başarıya ulaşabilmesi için öğrenme-öğretme sürecinde etkili bir iletişime ihtiyaç vardır. İletişimde belirli mesajlar kodlanarak bir kanal aracılığıyla bir kaynaktan bir hedefe(alıcıya) aktarılır. Örneğin bir konuşmacı(kaynak) ortak bir dil aracılığıyla kodladığı kelimeleri(ileti) ses dalgaları(kanal) yoluyla alıcıya(hedef) aktarmaktadır. Burada

dikkat edilmesi gereken husus etkili bir iletişim için mesajın açık ve anlaşılır bir dille aktarılması gerekliliğidir. İyi öğretmen sesini, beden dilini etkili kullanan yani mesajı kaynağa en etkili biçimde iletebilir. İletişimin etkili vasıtası olan dili orta öğretimlerde Türkçe öğretmenlerinin, liselerde ise Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin etkili kullanması beklenir çünkü dil konusunda öğrenciler için en iyi model bu branşların öğretmenleridir.

Etkili bir öğretim yapmak isteyen öğretmen derse hazırlıklı gelmeli, dikkat çekerek başlamalı, derste farklı motivasyon kaynakları kullanılmalı, dönüt düzeltmeleri etkin bir şekilde yapılmalıdır. Bunların hepsinin etkin bir şekilde başarılabilmesi için etkin bir sınıf içi iletişim sağlanmalıdır. Bu iletişim unsurlarının en verimli kullanılacağı derste Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı dersidir. Çünkü bu dersler dört temel dil becerisine yönelik işlenen kaynağı iletişim olan derslerdir.

“Dil öğretiminin temelinde dört dil becerisi olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın geliştirilmesi görüşü vardır. Bu nedenle eğitim programının düzenlenmesi de bu becerilere ilişkin hedef ve davranışların programda yer almasını gerekli kılmaktadır” (Demirel, 1992, s. 32).

İletişimde kuramsal yaklaşımlar gerçekleştirenlerden Berlo’ya göre iletişimde temel öğeler altı olarak görülür. Bunlar; kaynak, kurgulayıcı, ileti, kanal, çözümleyici ve alıcı. Amerikalı bir siyaset bilimci olan Harold Lasswell’e göre ise iletişim eyleminin tanımlanabilmesi ve öğelerinin tespit edilebilmesi için şu sorulara uygun yanıtların verilmesi gerekir. “Kim? (Kaynak), Neyi? (İleti), Hangi yolla? (Kanal), Kime (Alıcı), Hangi etkiyle? (Etki)” (Nurdoğan, 1995, s. 140).

Etkili bir öğrenmede kaynak (gönderici), hedefe (alıcı) mesajı (ileti) en etkin biçimde gönderebilmelidir. Bunun için bazen ses yeterli değildir; sesin tonu, jestler ve mimikler yani kanal doğru olmalıdır. Sınıf ortamında kaynak (öğretmen), alıcıya (öğrenciye), dersin içeriğini (mesaj) en etkili şekilde ve çeşitli araçlar yardımıyla (kanal) iletebilmelidir. İletişim başlatan kişi öğretmen olduğundan kanalı iyi seçmelidir, aksi takdirde mesaj alıcıya doğru bir şekilde iletilmez.

Karababa, yaptığı çalışmada Avrupa eğitim sistemi hakkında şu ifadeleri kullanır: “Anadili öğretiminin, sadece çocuğun ailesinde ve çevresinde kullanılan dilin öğretimi olarak ele alınması, bu çok yönlü kavramın yeterince anlaşılmadığını gösterir. Anadili öğretimiyle dilin yapısı ve kullanımı hakkında bilgi verilirken o dilin evrene bakış biçimi ve kültürü de

öğretilir. Çünkü anadili bir ulusun kültürünün aynasıdır. Bu nedenle anadili öğretimi ulusların eğitim politikalarında önemli bir yere sahiptir.

Avrupa'da Latincenin bilim dili olarak kullanılmasına son verilmesiyle anadili öğretimi büyük önem kazanmıştır. 19. yüzyılda klasik öğretimin temeli olan Latince ve Yunancanın yanı sıra bu derslere eşit oranla verilen anadili derslerine zaman içinde daha da çok önem verilmiştir. Çünkü anadilinin bir karşılıklı anlaşma aracı olduğu ve anadili olmadan genel bilim dallarının yeterince anlaşılıp kavranmasına pek olanak olmadığı bilincine ulaşılmıştır.

Avrupa'da, uzun zaman, anadili öğretimi edebiyat öğretimine bağlıydı. Günümüzde ise sadece edebiyat bilgisine ve metinlere dayanan bir eğitimin, dil gelişiminin zararına olacağı kabul edilmiştir”(yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-karababa.htm).

Geçmişte Avrupa'da anadili öğretimine etkide bulunan iki ana yöntem vardı. Bunlardan biri “hümanist yöntem” diğeri de “enstrümantalist” yöntemdir.

“Hümanist görüşe göre, anadili öğretiminin temelinde kültürel bir fonksiyon vardır. Ve edebiyat öğretimi genç kişinin moral, ruhsal gelişiminde önemli rol oynar. Anadili öğretiminde edebiyat öğretimine ağırlık veren hümanist yöntemle birlikte gelişen diğeri bir yöntem de enstrümantalist yöntemdir. Enstrümantalist yöntemde anadili öğretiminde daha çok dil bilgisi yeteneklerinin geliştirilmesi benimsenmiştir. Aslında bu iki görüşü birbirinden ayırarak anadili öğretimi programları geliştirmek mümkün değildir. “Bu iki anlayış arasındaki ayrılık biraz yapmacıktır: Gerçekten de koşula bağlı olmadan bunlardan birinden ya da öbüründen olma olanağı yoktur. Bu iki anlayış bütün edebiyat öğretiminde, değişik derecelerde işe karışır” (Marshall, 1994, s. 58).

Anadil öğretiminde hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın dil öğretiminde ve öğrencilere dilsel yetinin kazandırılıp sevdirmesinde en önemli görev kaynağa yani öğretmenlere düşmektedir. Belirtilen yöntemler dersin işlenişinde sadece birer vasıta durumundadır. Bu vasıta, dersleri öğrenciye zorunlu olarak benimsetmeyi düşünen, tekrarlarla öğrencinin algı düzeyini yükseltmeye çalışan enstrümantalist yöntem olabileceği gibi her olayda ve her durumda olduğu gibi eğitimde de öğrenciyi faydaya yönlendirmeye çalışan hümanist yöntem de olabilir.

Kavcar, edebiyatı; “malzemesi dil olan bir güzel sanat” olarak tanımlarken, edebiyatın işleviyle ilgili üç farklı görüş olduğunu ifade eder:

“1. Edebiyatı her şeyden önce ahlâk, din ve politika gibi alanlardaki yaşantımıza ilişkin sorunlara göre değerlendiren ve edebiyatı özellikle bunlara karşı sorumlu sayanlar.

2. Edebiyatı her şeyden önce bir sanat olarak değerlendiren ve iyi eserin yalnızca güzelliğe karşı sorumlu olduğunu, başka amaçlara araç edilmemesi gerektiğini söyleyenler.

3. Edebiyat ile ahlâk vb. değerler arasında bir bağ gören, ama edebiyatın, ahlâk alanında olumlu sonuçlarını sanat sınırları içinde kalarak sağlayabileceğini söyleyenler” (Kavcar, 1993, s. 29-30)

1.4.6. Edebiyat iletişimi

Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru saymaktadır. Gerçekten de dil insan yığınlarını toplum yapan, sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Dili meydana getiren kelimeler aynı zamanda toplumların edebiyatlarını da oluşturur.

Dilin ses, kelime ve cümle birimleriyle; düşünme, konuşma ve yazma gibi yönleri, edebiyat ürün ve eserlerinde de başlıca öğelerdir. Hiçbir edebiyat eseri ya da ürünü yoktur ki, dil öğeleriyle, dilin biçim ve anlatım yönleriyle, kısaca dil gereçleriyle ilgili olmasın. Her dil ürünü, edebiyatın beklediği nitelikleri göstermeyebilir, ne var ki edebiyat ürünü aynı zamanda dil ürünüdür.

Dil, kültürlerin ve insanların anlaşma kurumudur. Genel tanımıyla kültür, “ insanları bir arada tutan tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde ortaya konulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü” dür. Bu tanımlamadan anlaşılıyor ki dil ve onun işlenmiş ürünü olan edebiyat ve kültürün kapsamına giren araçlardandır. Bir toplumun kültürü hakkında yargıya varabilmek için o toplumun edebiyatı ve dili hakkında bilgi sahibi olmamız gereklidir.

Edebiyat bir özü dil olan bir sanattır. Her dilin en gelişmiş ve derin anlamlarını ihtiva eden biçimi edebiyatında görünür. Aracı dil olan edebiyatı, öğrenciler, bir ders olmaktan çok; bir zevk, hayatı yeniden anlamlandırma, kendilerini ve çevrelerini farklı bir bakış açısıyla değerlendirmelerine yardımcı olacak bir sanat dalı olarak görürlerse, Türk Edebiyatı dersi ve edebiyat kavramı, onlar için eğlence, mutluluk ve kendilerini anlamada güzel bir kaynak olacaktır.

Bir tek sözcüğün bile bir kültür varlığı olduğu dil, en ufak birliği olarak toplumun inançları, gelenek ve görenekleri, bireylerin kendi aralarındaki davranış ve ilişkileri, maddi ve manevi kültürü üzerinde fikirler üretebilmemizi sağlar. Örneğin Arap kültüründe deveyle ilgili yüzlerce deyim, atasözü vb. edebiyat ürünü olduğu ifade edilmektedir, oysa Türk

kültüründe bu hayvan attır. Sözcükler bize toplumun yaşayışını, duyusunu, düşünce hayatını ve sosyal hayatını anlatır.

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren belirli bir dil, kültür atmosferi içinde yetişir, yine bu dil ve kültür ortamında büyür. Kültürü aktarır, etkileyen en önemli sanat eserleri ise edebiyat eserleridir. Edebî eserlerin ana maddesi dildir. Edebi eserler dilin yaşamına hizmet ederler, dilse edebî eserleri meydana getirir. Diller aynı zamanda insanların benliğini ve kimliğini oluşturmaktadır. Bu süreci yaşayan insan, kimliğini ve benliğini ifade ederken dili kullanır, onunla edebiyat meydana getirir ve bir kültür atmosferi oluşturur.

Dil, kültürün aynası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürü hayata geçiren gelenek, görenek, folklor gibi değerlerin başında dil gelmektedir. Bir nevi dil, kültürü tanımlar ve tamamlar.

Muharrem Ergin dili, “dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; bin yıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurum; seslerden örülmüş bir ağ; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir” şeklinde tanımlarken; kültürü içinse, “bir topluluğu, bir milleti millet yapan, onu başka milletlerden ayıran hayat tezahürlerinin bütünüdür. Bu hayat tezahürleri her milletin kendine has olan millî değerleridir” şeklinde tanımlamaktadır.

Mehmet Kaplan, kültür için şu ifadeleri kullanır: “Kültür denilince karşımıza bir yığın hadise çıkar. Bir toplum da, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içerisine girer.” Dilin, edebiyatın, kültürün oluşmasında merkez insandır. İnsan dille çevresiyle iletişim kurar. İnsanlar dille birlikte bir edebiyat meydana getirirler. İnsanlar duygularını düşüncelerini dille anlatırlar. Bu da edebiyatı oluşturur. Edebiyat dili, dil insanı kapsar bunların hepsini kültür kuşatır.

Edebiyat dili belirler. Kültür edebiyatı oluşturur. Edebiyat dili zenginleştirir, dil de insana yeni bir şekil verir. İnsan da bu birikimi dil, edebiyat ve kültürle yansıtır. Dil, edebiyat, kültür ilişkisini anlamak için insan merkezli düşünmeliyiz. İnsan dille varlığını ortaya koyar. İnsanın konuştuğu dille duygu ve düşüncelerini ortaya koyması da edebiyatı oluşturur.

Edebiyat, sözü ustaca kullanma sanatıdır. Dile yazılı ya da sözlü şekil vermesini bilen, sosyal hayatta da kendini doğru ifade eder. Bu nedenle öğrencilerin, edebiyat dersine ilgili olmaları, onların hem diğer derslerde hem de birey olarak dış dünyada başarılı olmalarına yardımcı olacaktır. Dilini doğru kullanan öğrenciler, dilin doğru kullanıldığı güzel örneklerle

kendilerini yetiştireceklerdir. Bu da ancak öğrencilerin edebiyatı sevmeleri ve Türk Edebiyatı dersine ilgilerinin varlığıyla mümkün olacaktır.

1.4.7. Edebiyat eğitimi

Türk Dili ve Edebiyatı öğreniminin temel amacı, anayasamız ve Milli Eğitim Temel Kanunu'ndaki hükümler doğrultusunda, milli ve manevi değerlerine sahip, hoş görülü, yurt ve dünya gerçekleri ile ilgili düşünce üretebilen, eleştiri yapabilen vatandaşlar yetiştirmektir.

Aynı yasanın ikinci maddesinde ise, Türk toplumunu, uzak hedefte ifadesini bulan niteliklere sahip bir toplum haline getirebilmek için bu toplumu oluşturması istenen “*ideal insan*”ların özellikleri, başka bir ifadeyle Türk milli eğitiminin genel hedefleri belirlenmiştir.

İşte cumhuriyet döneminde bu hedefleri gerçekleştirmek üzere kurulup işe koşulan eğitim sistemi, genelde “*pragmatik felsefe*”ye ve onun eğitimde bir uzantısı olan “*ilerlemecilik*” akımına dayanmaktadır. Bu dönemdeki anayasalar, görüş belirten tüm hükümet programları “*ilerlemeci eğitim akımı*”nın özelliklerini taşımaktadır. Anayasalar, yasalar ve hükümet programlarında “*ilerlemecilik akımı*” kuramsal olarak savunulurken, uygulamalar bu yönde olmamıştır. Genelde her dereceli okullarda “*ilerlemecilik*” değil, “*esasicilik ve daimicilik*” temele alınmış ve uygulanmıştır. Başka bir deyişle, öğrenci değil, öğretmen ve konular merkeze alınmış, bilimsel yöntemi kullanan, özgür ve esnek düşünen; demokratik, lâik, sosyal adaletçi, sevgi ve saygı dolu insanlar yerine; öğretmenin söylediklerini, kitapların yazdıklarını ezberleyen, bildiklerinin yüzde yüz doğru olduğunu savunan, çekingen, taklitçi, diktacı eğilimleri baskın, yaşamdan kopuk, skolâstik düşünce sistemine sahip kişiler yetiştirilmiştir. Ayrıca sistem kuramsal olarak her kişinin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda eğitilmesini savunurken, uygulamada bu özellikler genelde dikkate alınmamış, tersine eleyici bir yaklaşım işe koşulmuştur. Kısaca cumhuriyet döneminde Türk eğitim sistemi; kâğıt üzerinde “*pragmatizme* göre düzenlenmiş, fakat uygulamada ise “*realist ve idealist*” felsefelere dayanan “*esasici ve daimici*” eğitim akımlarını kullanmıştır (Turhan, 2009).

Marshall, edebiyat öğretiminde başvurulan temel yöntemleri, üç ana kategoride değerlendirmektedir:

“a. Yoğunlaştırıcı yöntem ve yaygınlaştırıcı yöntem: Yoğunlaştırıcı yöntem, sınırlı sayıda metin üzerinde derinleşerek incelemeye dayanır. Diğeri ise temsil edici eserlerden

örnekler seçilmesini ve pek çok eser okutulmasını esas alır. Bugün Avrupa ülkelerinden pek çoğunda bu iki yöntem, değişik ölçüler içinde birleştirilerek uygulanmaktadır.

b. Enstrümantalist yöntem ve hümanist yöntem: Hemen hemen aralarında bir ayrım olmayan ve birleşik olarak kullanılan iki yöntemdir. İlki, edebiyatı dil yeteneklerini geliştirmede bir araç olarak kullanma fikrini, hümanist yaklaşım ise, edebi metinlerin öz değerlerinin üzerinde durmayı ön plana alır.

c. Tematik yöntem ve kronolojik yöntem: Kronolojik yöntem, geleneksel olarak benimsenegelen yöntemdir; yani eseri tarihsel bir çerçeveye oturtarak, her eseri ve yazarı ait olduğu çağ içinde ve diğer çağlardaki eserlerden farklılıklarına göre değerlendirmektir. Tematik yöntem ise, aynı temanın farklı örneklerde işleniş biçimleri arasında karşılaştırma yapma esasına dayanmaktadır” (Marshall, age. , s. 62- 66).

Edebiyat öğretiminin etkili olması için gerekli olan bu yaklaşımları yerine göre ve belli oranlarda kullanmaktır. Eğitim programları açısından doğru olan öğrencinin ilgi, beklenti ve birikimlerini göz önüne alarak öğrenciyle birlikte yapılacak olan bir programdır. Bu şekilde yapılan edebiyat eğitiminde öğrencinin dikkatinin derse daha fazla yoğunlaşabileceğini ifade edebiliriz. Bu bağlamda metinlerin öğrencinin dikkatini çekmesi ve özü yönünden değerli olması oldukça önem arz etmektedir.

Kavcar, edebiyat eğitimini şu şekilde özetler, “edebiyat eğitimiyle amaçlanan sadece sanatçı yetiştirmek, büyük şair ve yazarlar ortaya çıkarmak değil, en genel anlamıyla güzeli arayan, güzellik kaygısı ve estetik duyarlık taşıyan gençler yetiştirmektir. Asıl beklenen, sözünü bilen, güzel konuşma ve düzgün yazma becerilerini kazanmış, davranış inceliğine ve güzellik duygusuna sahip insanlar yetişmesidir” (Kavcar, 1993, s. 1).

1.4.8. Âşık edebiyatında informal eğitim unsurları

Şiir, başlı başına bir duygu anlatma aracıdır. O nedenle de şairlerin ve eleştirmenlerin çoğu şiir anlatılamaz, açıklanamaz; hissedilir ve haz duyulur derler. Gerçek böyle olsa bile eğitim öğretim hayatı açısından, zevk eğitiminin, güzellik eğitiminin, haz duyma ve duyarlı olma eğitiminin şiirlerle sağlanabildiği bilinmektedir (Yılar, 2006, s. 62).

Âşıkların şiirlerinin büyük bir çoğunluğunda öğreticilik özelliği bulunmaktadır. Öğüt vermek, türlü bilgileri öğretmek, yaşamın çeşitli cilveleri ile elde edilmiş tecrübelerden ve onlardan çıkarılabilecek derslerden dinleyicilerin yararlanmasını sağlamak amacıyla âşıklar sanatlarını kullanmışlardır. Bazı âşıkların bu türdeki şiirlerinden kopmuş dizeler ya da

bendler, bir atasözü gücü ile kuşaktan kuşağa aktararak dillerde dolaşmıştır (Boratav, 1969, s. 29)

Âşıklarımız eski çağlardan beri halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş, kendi yaratıcı güçlerini de kullanarak yaşanılanları dile getirmişlerdir. Buldukları bölgelerin öz dilini kullanmaları, halkın anlayabileceği ifadelerle yer vermeleri onları daha etkileyici kılmış ve eserlerinin ölümsüzleşmesine yardımcı olmuştur. Sosyal, kültürel ve ekonomik olayları anlatarak halkın dili, kulağı, kalbi olan âşıkların eserleri incelendiğinde özellikle tabiat, din, savaş, fakirlik, geçimsizlik, aşk, ölüm, hasretlik ve toplum konularına ağırlık verildiği görülür. Âşıklarımız bu konuları ele alırken sorunları dillendirmenin yanında halka yol gösterir, nasihat verir, usta malı sözler söyler ve gençleri eğitirler (Şahin, 1983, s. 16-23).

Âşıklar toplumu atasözleri, özdeyişler, vecizeler, nasihatler ve toplumsal yaşantıdan örnekler vererek eğitmektedirler. Eğitim için sazın ve sözün gücünü şiiirler, hikâyeler vb. öğeler vasıtasıyla kullandıklarından eğitimleri informal olarak kabul edilir.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, betimsel çalışma olup, durum çalışması ve nitel görüşme tekniği kullanılmıştır. Şiiirlerin bir araya getirilmesi için veri toplama ve çözümleme teknikleri kullanılmıştır.

“Betimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda, ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir şekilde araştırılmakta, daha önceki olaylar ve durumlarla ilişkisi incelenerek, “Ne” oldukları betimlenmeye çalışılmaktadır. Tarama (survey) betimsel araştırmalarda kullanılan yaygın yöntemlerin başında gelmektedir. Bu nedenle betimsel araştırmalar genellikle tarama (survey) araştırmaları olarak da bilinmektedir.” (Tanrıöğen [Ed.], 2009, s.59) Çalışmamızda betimsel yöntem kullanılırken önce konu hakkında ayrıntılı araştırma yapılmıştır. Eğitimle âşık geleneği arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

“Durumlar çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir. Bir birey, bir kurum, bir grup, bir ortam çalışılacak durumlara örnek oluşturabilir. Durum çalışmaları nicel veya nitel yaklaşımla yapılabilir. Her iki yaklaşımda da amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl

etkilendikleri üzerine odaklanılır. Ayrıca bir durumda meydana gelen değişimleri ve süreçleri anlamak önemli ise bu durumların uzun dönemli çalışması söz konusu olabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 77) Çalışmada âşıklık geleneğini ve eğitimi etkileyen unsurlar üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada âşıklık ve eğitim kavramları arasındaki ilişkileri etkileyen kavramlar tespit edilmiştir.

Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniği, üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarını anlam dünyalarını ortaya koyma, dünyayı onların gözleriyle görme amacına hizmet edecek şekilde kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle görüşülenlerin anlam dünyalarını duyu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derinlemesine bilgi edinmek esastır. (Tanrıöğen, age. , s.153) Araştırmada Âşık İhsan Yavuzer’le görüşülmüş, âşıklık, eğitim ve âşıklık geleneğindeki eğitsel öğeler üzerine görüşleri alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Âşık ve Âşıklık Kavramı

Âşık sözcüğünün halk arasında bilinen genel tanımı “Saz çalarak şiir okuyan ve diyar diyar dolaşan ozan.” olmakla birlikte değişik kaynaklarda birbirine benzeyen birçok tanımı bulunmaktadır. Türkçe Sözlük’te (1983) âşıklık “Halk içinde yetişen, deyişlerini sazla söyleyen, sözlü koşuk geleneğine bağlı halk ozanı” olarak tanımlanmıştır (s. 79).

Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük’te âşık (1982), “ sözlü geleneğe bağlı olarak deyişlerini saz eşliğinde söyleyen ve çoğu diyar diyar gezen kimse, halk ozanı, saz şairi, halk şairi” olarak tanımlanmıştır (s. 180).

Büyük Türk Sözlüğü’nde: “Saz ve tanbura çalan kahve şairi” (s. 74).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde: “Bir hazırlığı olmaksızın (irticalen) şiir söyleyen, ekseri saz eşliğinde şiirini okuyan veya halk hikâyeleri anlatan şahıslar.” (s.184)

Ozanoğlu (1940) aşığı, “muayyen bir musiki aletiyle teğanni ederek halk edebiyatı vasıflarını haiz olmak üzere muhtelif mevzularda şiir ibda ve inşad edebilen kimse” olarak tarif etmektedir” (s. 21).

“Âşıklık geleneği; halkın gönül duygularının, saz şairlerinin müzik terennümleri ile halkın belleğine nakledilerek nesilden nesile ulaştırılmasıdır. Bu geleneğin temsilcileri olan âşıklar, ustalarından öğrendiklerini, bir anlamda usta mallarını, çırakları vasıtasıyla geleceğe taşımaktadırlar. Her ne kadar, sazlı âşık geleneğinin yaygınlaşmasına, tekke edebiyatının ve divân edebiyatının olumsuz etkileri olmuşsa da bu edebiyatların kalite ve tür bakımından da olumlu etkileri olduğu unutulmamalıdır” (Tanrıku, 1997, s. 5)

Halk edebiyatı temsilcileri olan sanatçılarımız, gelenek içerisinde farklı adlarla adlandırılmıştır. “Âşık, badeli âşık, halk âşığı, ozan, halk ozanı, sazlı ozan, çöğür şairi, kalem şairi, meydan şairi, halk şairi, Hak şairi (Hak âşığı)” bunlar arasında yer almaktadır. Saz çalanların “saz şairi”, hem saz çalamayan hem de doğaçlama şiir söyleyemeyenlerin “kalem şairi”, dinî konuları işleyenlerin ise “Hak âşığı” olarak adlandırılması gerektiğini öneren görüşler de bulunmaktadır. (Sakaoğlu, 1986, s. 250)

İslâmiyet sonrası Anadolu’da gelişen bütün edebiyatlara İslâmî dünya görüşü hâkimdir. Bu nedenle din dışı kurallar taşımaz. 15. yüzyıldan sonra Anadolu’da âşık tarzı

edebiyat geleneği başlamış, ozanın yerini âşık, kopuzun yerini "karadüzen, bağlama, çöğür, tambura, cura" vb. almıştır (Köprülü, 1989, s. 57).

“Âşıklar, sazlı (telden), sazsız(dilden), doğaçlama yoluyla, kaleme (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan, geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere “âşık”, bu söyleme biçimine “âşıklık-aşıklama”, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilmektedir” (Artun, 2001, s. 11).

En eski Türk şairlerinin “sahir-şairler” olduğunu belirten Fuat Köprülü, farklı Türk boylarında bu şairlerin “şaman”, “oyun”, “kam”, “baksı” ve “ozan” gibi adlarla anıldığını ifade eder. “sihirbazlık, rakkaslık, musikişinaslık, hekimlik gibi birçok vasıfları kendilerinde toplayan bu adamların halk arasında büyük bir yer ve ehemmiyetleri olduğunu” belirten Köprülü, zamanla Türk toplulukları arasında gelişen iş bölümünün doğal bir sonucu olarak bu görevlerin farklı meslekler haline geldiğini ve farklı kişiler tarafından icra edildiğini açıklar.

Fuat Köprülü, bu adlardan özellikle “baksı” ve “ozan” üzerinde durur. Baksıların “en eski devirlerde, musiki ile sihir yapan, şiirler terennüm eden, gaibden haber veren, hekimlik eden kamlar” olduğunu söyleyerek “ozan” kelimesi hakkında şu bilgileri verir. “Oğuzların Baksı mevkiinde ve onunla aynı manada kullandıkları Ozan kelimesine gelince, Yakutlar’daki Oyun-Şaman kelimesinin aynı gibi görünen bu kelime, bizim bugün Âşık dediğimiz halk şair-musikişinaslarına verilen eski ismidir.” “Ozan” kelimesinin Dede Korkut Kitabında da yer aldığına dikkat çeken Köprülü, Selçuklu ordularında bulunan ozanların Anadolu Türk Beyleri’nin saraylarında XV. asır ortalarına kadar görüldüğünü, “ondan sonra gerek Azerbaycan’da, gerek Anadolu’da “âşık” kelimesinin eski “ozan”ın yerini aldığını belirtir (Düzgün, 2004, s. 187).

Fuat Köprülü’nün bu çok değerli araştırmalarından anlaşılıyor ki XV. yüzyıla kadar varlığını devam ettiren “ozan” ın yerine, XIII. yüzyıldan başlayarak yavaş yavaş yerleşen ve XVI. yüzyılda belirginleşen “âşık” terimi bu yüzyıldan itibaren belli özelliklere sahip şairlerin genel adı haline gelmiştir (Oğuz, 1994, s. 19).

Ahmet Kutsi Tecer, kökenine değinmeden şunları söylemektedir: “Âşık kelimesi ise önceleri Yunus tarzında ilahiler ve mistik şiirler söyleyen şairler tarafından kullanılmaya başlanmış, daha sonraları saz şairlerinin hepsi âşık adını takınmışlardır.” (Boratav, age. , s. 194)

Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı, bağımsız bir sosyo-kültürel kurum kimliğiyle ortaya çıktığı 16. yüzyıldan günümüze kadar, Türk kültür yaşamı içinde yer alan bütün öğeleri

içine alan Türk kültürünün bütün katmanlarınca özümşenen ve çağlar süren toplumun ortak kültür kodlarını oluşturan önemli bir kurum olmuştur. Türk sosyo-kültürel yapısı içinde oluşan serbest ve zorunlu kültür değişimleri toplumsal dokuyu şekillendirmiş, yapısal ve işlevsel yönden âşıklık geleneğine önemli kaynak olmuştur (Çobanoğlu, 1999, s.51-71).

Âşıklık geleneği ve âşık şiiri sözlü kültür ortamının ürünüdür. Bağımsız bir sosyo-kültürel kurum kimliğiyle 16. yüzyılda başladığı kabul edilen gelenek, günümüzde de sürmektedir. Âşıklık geleneği Türk toplumunun bütün sosyo-kültürel katmanlarınca özümşenmiş, Osmanlı döneminden günümüze ortak kültürü oluşturan değerleri bünyesinde barındıran kurumlaşmış bir gelenektir (Çobanoğlu, 2000, s. 1).

Âşık edebiyatı ve âşıklık geleneği Türk kültürü içerisinde de önemli bir yer tutmaktadır. Âşıklar, yaşadıkları yüzyılların ve içerisinde buldukları toplumların konuşan dili olmuşlardır. Genellikle din, gelenek-görenek ve güncel yaşam gibi kaynaklar âşık edebiyatını beslemektedir. Toplumun aksak yönlerini eleştirmek, güzelliklerini methetmek, dinî ve ahlaki öğütler vermek âşıkların değindikleri temel konulardır.

Artun, âşıklarda genel olarak şu özelliklerin birkaçının ya da tamamının bulunması gerektiği ifade eder: “Saz çalıp söyleme, atışma, usta-çırak ilişkisinde yetişme, doğaçlama şiir söyleme, karşılaşma yapıp yapmama, bade içip içmeme ve âşıklığa başlama sebebi vs.” (Artun, age. , s. 60).

“Saz şairlerine âşık denilmesinin İslâm inancı ile yakından ilişkisi vardır. Âşık önceleri yalnızca Tanrı aşkını dile getiren tasavvufî anlamda şiirler söyleyen, şairler için kullanılırken, sonraları halk şairlerinin ortak adı olmuştur. Bunun yanı sıra halk şairlerini şiir söyleme yeteneklerini İlahi bir güçten aldıklarına inanılır. Yunus Emre, Taptuk Emre’ye kırk yıl hizmet ettikten sonra, onun sözlerine doğaçlamadan şiirle cevap verir. Taptuk Emre: “Yunus’un konuşma zamanıdır.” diyerek ona ruhsat verir. Buna benzer bir şekilde Kaygusuz Abdal, mürşidi Abdal Musa’ya kırk yıl hizmet eder ve Şeyhi Abdal Musa’nın yazdığı bir parça kâğıdı yuttuktan sonra şair olur. Türkmen şairi Mahdum Kulu, düşünce Mekke’ye gider, Hz. Muhammed’in huzuruna çıkar, Peygamber, dualarla Mahdum Kulu’nun alınına vurunca şair olur” (Bars, 2005, s. 24).

Âşık ve saz şairi sözcükleri anlamdaştır. Aralarında ayrım yoktur.

Bir kısmı;

a) Ümmidirler, okuma- yazma bilmezler, hiç öğrenim görmemişlerdir.

b) Saz çalmasını bilirler, şiirlerini saz eşliğinde söylerler.

c) İrtical, yani hazırlıksız şiirler söyleme başlıca özellikleridir.

ç)Şiirleri hece ölçüsüyledir. Ancak okuma-yazma bilmedikleri, öğrenim görmedikleri halde bu kuralın dışına çıkan, aruzla söyleyen Âşıklar da vardır.(Âşık Sümmani, Âşık Şenlik gibi)

Âşıkların bir kısmı ise belirli bir öğrenimden geçtikleri gibi saz çalmasını da bilirler; fakat şiirlerini hem hece hem de aruz ölçüleriyle yazmışlardır. Âşık Ömer, Gevheri, Dertli, Erzurumlu Emrah gibi (Boratav, age. , 194-195).

2.2. Âşık Tarzı Türk Halk Şiirinin Tarihsel Gelişimi

“İslâmiyet öncesi dönemde, Türkler henüz Türkistan coğrafyasında yaşadıkları sırada, değişik Türk boylarında şaman, oyun, kam, baksı, ozan adı verilen birtakım şiir söyleyicilerin olduğu görülür. İslâm öncesi Türk sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan bu insanlar, şiir söylemenin yanı sıra hekimlik, musikişinaslık, sihirbazlık gibi bazı meslekleri icra etmekte ve toplum tarafından büyük bir saygı görmekteydiler. Başta şölen, sığır ve yuğ olmak üzere cemiyet hayatında oldukça mühim bir yer işgal eden sosyal nitelikli törenlerin vazgeçilmezleri arasında yer alan bu insanlar, Anadolu sahasındaki Âşık edebiyatının Türkistan’daki ilk temsilcileri olarak kabul edilebilir” (Can, 2009, s.1).

Alp Er Tonga ağıtı bilinen en eski âşıklık örneklerindedir. Bu ağıt Türk âşıklık geleneğinin kökeninin ne kadar eskiye dayandığı hakkında bizlere ipucu vermesi bakımından oldukça önemlidir. Anadolu Selçukluları ordularında ozanların kopuz eşliğinde o gün yaşananları ve zaferleri anlatan destanlar söyledikleri bilinmektedir. İslâmiyet öncesi dönemde Divân-ı Lûgat-it Türk’te ismi geçen en eski âşık Çuçu’dur.

Arat, çalışmasında IX. yüzyıldan önce yaşayan Türk şairlerinden sadece şu isimler tespit edilebilmiştir: “Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku, Seli Tutung, Ki-ki, Pratyaya-Şiri, Asıg Tutung, Çısuva Tutung, Kalım Keyşi, Çuçu” (Arat, 1986, s. 156-160).

Türk toplumu tarihin en eski dönemlerinde göçebe bir toplum ile yaşamaktaydı. Uzun asırlar İran’ın fikir ve zevk bakımından te’sirlerinden kurtulamayan eski Türk muharrir ve şâirleri, aldıkları terbiye icaplarından olarak, edebiyat mefhûmu hakkında çok dar bir telâkkîye mâliktirler: Onlar –pek tabîî olarak- edebiyatının ne içtimaî kıymetini, nede bedî mahiyetini anlayabiliyordular. Bedî terbiyelerini câmî ve nizâmînin eserlerinden alan o adamlar için, İran nümûlerine göre tanzim edilmemiş hiçbir eser, şâir Vehbi’nin târifince

ahsen-i veçh-i şebahi bilmeyenlerin sırf ilhâm sevkıyla yazdıkları hiçbir şey edebiyat dâiresine giremezdi. (Köprülü, 1989: I, 196-197)

Eski Türk toplumlarında göçebe yaşam biçimlerinden dolayı yeterince yazılı eser bırakılamaması, daha sonraki dönemlerde de İslâm'ın kabulüyle birlikte Arapçanın ve Farsçanın Türkçeyi ikinci plana itmesi, âşıklık geleneğine yeterince önem verilmemesine sebep olmuştur. İslâm'ın etkisiyle Arap kültürünün tesiri altında kalan Türk kültür ve sosyal hayatı bu etkiyi edebiyatında hissetmiştir. 16. yüzyıldan itibaren önemli âşıklar yetişmesine rağmen Osmanlı Devleti'nde önem verilen edebiyat, Arapça ve Farsçadan çok fazla etkilenen Divân edebiyatı olmuştur.

“Her milletin kendi ilk nağmelerini terennüme mahsus millî bir sazı vardır ki esatirine menkıbelerine girer. İşte en eski Türk Bahşı-Ozanların sağular, destanlar okurken yahud yarı dinî ayinlerde kullandıkları en eski musiki aleti de (Çinlilerin Hyupu, Kung-hou veya K'angheou adı ile zikrettikleri) kopuzdur. Kopuz ve saz kültür ve geleneklerinin en başta gelen sembollerinden biridir. Kopuz ile saz arasında aslında büyük bir ayrılık yoktur. En eski Türk kopuzları ile Anadolu'daki sazlar şekil ve biçim bakımından da ayrı değildir. Türkçe konuşan bütün kavimlerde kopuz veya saz en ilkel tiplerin en gelişmişlerine kadar aynı aileden aynı ana babadan kopup geliyorlardı. Ancak hepsinin köklerinde de Türk atlı kültürünün düşünce ve izleri yatıyordu” (Ögel, 1989, s.44).

2.2.1. XVI. yüzyıl halk şiiri

Âşık edebiyatına dair en eski bilgilerimiz bu yüzyıla aittir. Bu dönemde Tekke edebiyatıyla birlikte diyar diyar dolaşıp gördüğü güzellere şiirler söyleyen âşıklar, orduda, kışlada boy gösteren âşıklar da yaşamışlardır. Bu asır en ünlü aşığı hiç şüphe yok ki, yüzyılın sonlarında yaşayan ve koçaklamalarıyla ünlü Köroğlu'dur. Diğer ünlü âşıklarsa Kul Mehmet, Hayali, Bahşı'dir. Tekke edebiyatının en ünlü temsilcisiyse Pir Sultan Abdal'dır. Tekke edebiyatı temsilcilerinden olan ve nefesiyle tanınan Pir Sultan Abdal bu edebiyata mensup olan ve sazla çalıp söyleyen ender Tekke şairlerindedir.

“XVI. yüzyılda “geveze, söz ebesi, herze söyleyen” manalarında kullanılan ozan kelimesi, ozanların ortadan kalkmasıyla anlam kaymasına uğrayarak geveze, saçma sapan söz söyleyen, hatta çingene ve çalgılı çingene gibi küçültücü ve horlayıcı bir anlama bürünmüştür” (Dizdaroğlu, 1968, 193).

XVI. yüzyıldan itibaren göçebe ve köylü halk çevresinde varlıkların sürdürmekte olan ve eski bir geleneğin son temsilcileri sayılan kopuz eşliğinde kahramanlık türküleri ve destan okuyan ozanlardan kendilerini ayırmak isteyen saz şairleri, âşık unvanını almışlar. 15. yüzyıldan sonra “Ozan”ın yerini âşık Kopuzun yerini “Karadüzen, Bağlama, Çöğür, Tambura, Cura” almıştır. (Köprülü, 1981, s. 186)

XVI. yüzyılda âşıklık geleneği açısından en önemli gelişmesi kopuz eşliğinde kahramanlık şiirleri söyleyen ve destanlar anlatan ozanın yerini gittikçe âşık sözcüğü almasıdır. Âşıklar, yine de millî birlik ve beraberliği sağlayan şiirler söyleyerek değişen sosyal yaşantı içerisindeki yerlerini almışlardır.

“On altıncı yüzyılda Alevî ve Bektaşî tarikatlarına yapılan baskı, dini pratiklerin gizli yapılmasına neden oldu. İslâmî kültür etkisiyle Türk kültürü yeni yurt edindiği Anadolu coğrafyasında yeni bir kültürel kimlik kazanınca millî öze bağlı, epik şiirler yazan ozanın yerini İslâmî öze bağlı lirik şiirler yazan âşık aldı. İslâmiyet öncesi kültüre ait bazı pratiklerin İslâmî renge bürünerek tarikatlara taşındığını görüyoruz. En kuvvetli etkiyi de Bektaşî edebiyatında hissediyoruz. Âşık tarzı Türk edebiyatı bir yönüyle İslâmiyet öncesi Türk şiirine diğer yönüyle Bektaşî şiirine dayanmaktadır. Anadolu'da oluşan yeni kültürel kimlik, halk şiirinde sanatçı tipini doğurmuştur. Epik şiir göçebe kültürünün, Âşık şiiri de Anadolu yerleşik düzeninin ürünüdür. Epik şiir kaybolurken, lirik şiir ortaya çıkmıştır. Geleneğin süreklilik kazandığı yıllarda sanatçı adının âşık, hak âşığı, şair gibi adlarla ayrılması; Divân, tekke ve âşık tarzı edebiyat sanatçılarının ortak kültür kaynağından beslenmelerine rağmen, farklı şiir çevrelerine mensup olmaları, farklı kitlelere seslenmeleri nedeniyle yollarının ayrıldığına önemli bir göstergesidir. Âşığın olağanüstü güçlerle donatılması, onu sanata hazırlayan dolu içme törenlerinin yapısı, bizi şaman kültürünün pratiklerine kadar götürür” (Başgöz, 1977, s. 252).

2.2.2. XVII. yüzyıl halk şiiri

Bu yüzyıl âşık edebiyatının en parlak örneklerinin verildiği yüzyıl olarak bilinmektedir. Sade dilleriyle ünlü Kayıkçı Kul Mustafa, Ercişli Emrah gibi şairlerin yanı sıra, halk şiirini divân şiiriyle ölçüşür hale getirmeye çalışan ve aruzlu örnekler veren Âşık Ömer, Gevheri gibi âşıklar bu dönemde yetişmiştir. Ancak bu çağın en önemli aşığı şüphesiz Karacaoğlan'dır. Şiirlerinin birçoğu günümüze kadar türkü olarak gelen ve hala geniş halk kitleleri tarafından sevilen ve benimsenmiş bir halk aşığıdır. Göçebe bir yaşam sürmüştür; aşk,

ayrılık, ölüm, doğa gibi konularda koşma, semaî ve varsağı tarzında birçok eser bırakmıştır. Dili divân eğitimi alan Gevherî'ye ve Âşık Ömer'e göre oldukça sadedir. Dinî ve tasavvufî konularda hiç şiir yazmamıştır.

Bu asrın en önemli özelliği âşıkların bir bölümünün divân şiirinin etkisiyle aruzu denemesidir. Âşık Ömer, âşık tarzının en ünlü ve usta ozanlarından. Aruz ölçüsüyle kaside ve gazeller de denemiştir ancak gerçek ününü koşma, semai ve varsağı biçimli şiirleriyle yapmıştır. Doğal ve coşkun bir dili olmasına rağmen, dilindeki yabancı sözcük sayısı Karacaoğlan'a göre oldukça fazladır. Medrese eğitimi alan Gevherî de divân tarzı şiirler yazmasına rağmen gerçek ününü koşma, semai, varsağı, türkü biçimli şiirleriyle yapmıştır.

Âşıklar bu dönemde âşık, kul, öksüz vb. unvanları kullanmaya başlamışlardır. Bu çağda yetişen binlerce âşıktan bazıları yeniçeri, levent gibi askerî topluluklarda yetişmişlerdir. Bunlardan en önemlisi sınır boylarında gezerek savaflara destan, şehitlere ağıtlar dizen yeniçeri kökenli Kayıkçı Kul Mustafa'dır. Kaya, ilk" şairname"nin bu dönemde Âşık Ömer tarafından yazıldığını ifade etmektedir. Savaflarda yaşananları destansı bir dille aktarmıştır. 17. yüzyılda Osmanlı ordusunun seferlerine katılan, şiirlerinde bunları işleyen âşıklara "ocak âşıkları" adı verilmektedir. (Artun, 2010, s. 16).

Bu dönemin belli başlı âşıkları şu şekilde sıralayabiliriz:

"Âşık, Âşık Ömer, Gevherî, Karacaoğlan, Katibî, Kayıkçı Kul Mustafa, Kul Himmet, Kul Nesimî, Kuloğlu, Şahinoğlu, Koroğlu, Öksüz Âşık, Tamaşvarlı Gazi Âşık Hasan, Âşık Halil, Âşık Abdullah, Âşık Dostu, Benli Ali, Türab Dede, Ercişli Emrah, Sarı Âşık, Yazıcı, Üsküdarî" (Bars, agm. , s. 29).

2.2.3. XVIII. yüzyıl halk şiiri

Bu yüzyıl âşık edebiyatı bakımından 17. yüzyıl kadar renkli olamamıştır. Âşıkları 17. yüzyıl âşıkları kadar güçlü değildir. Bu asra önemli siyasi olaylar damga vurmuş (Lale Devri gibi) ve bu olaylar edebiyata yansımıştır. Divân edebiyatının temsilcilerinde halk edebiyatına yaklaşma ve yerleşme görülmüştür. Bu yüzyılda bir önce yüzyıldan başlayan klasik edebiyata yönelme olmuş ancak kendi tarzından uzaklaşan âşıklar klasik şiirde de başarılı olamamışlardır.

Divân edebiyatının etkisinde kalarak, kusurlu biçimde aruzu kullanan âşıkların sayısı artmıştır. Bu dönemde kahvehanelerde, bozahanelerde, meyhanelerde ve panayırlarda

ellerinde sazlarıyla şiir söyleyen, âşıklık geleneğinden yetişme âşıklara, her yerde rastlanıyordu.

“Âşıklık bu yüzyılda çok yaygınlaşmıştır. Hatta aruz ölçüsüyle şiirler yazan âşıklara şuara tezkirelerinde bile rastlanmaktadır. Nedim’in hece vezniyle bir türkü yazması bu ilginin bir kanıtıdır. Bu dönemde âşıkların değeri, her kesimde bilinmeye başlanmış; ancak önemli bir âşık yetişmemiştir” (Köprülü, 1962, s. 391).

Sakaoğlu, bu yüzyılın önemli isimlerini şöyle sıralar: “Abdi, Agahî, Âşık Ahmet, Âşık Ali, Âşık Bağdâdî, Âşık Derunî, Âşık Halil, Âşık Nigarî, Âşık Ravzî, Sadık, Hükmî, Kabasakal Mehmed, Kıymetî, Kürşadî, Levnî, Mağriboğlu, Nakdî, Seferlioğlu, Sırrî, Şermî, Talibî” (Sakaoğlu, 1989, s. 160-190).

2.2.4. XIX. yüzyıl halk şiiri

“16. yüzyıldan beri gelişimini sürdüren âşık edebiyatı 19. Yüzyılda büyük önem kazanmıştır. Divân edebiyatında mahallîleşme akımı artarken, diğer yandan âşık şiiri, divân edebiyatı etkisine daha fazla girerek halktan ve halk zevkinden uzaklaşma eğilimi göstermeye başlamıştır. Âşıklar, Âşık Ömer ve Gevheri etkisinde kalarak arzu ölçüsünü, divân şiirinin nazım şekillerini daha çok kullanmaya başlamışlardır. Hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlerde de daha çok Arapça ve Farsça kelime, terkip ve tamlamalar kullanmaya başlamışlardır” (Köprülü, 1962, s. 524).

19. yüzyılda, Divân edebiyatında mahallîleşme akımı artarken, divân şiirinin çevresine yakın âşıklar, divân şiirinin etkisine girmeğe başlamışlardır. Âşık zümreleri oluşmaya başlamış, imparatorluğun parçalanması, politik ve sosyal değişimler, âşık tarzı şiiri etkilemeye başlamıştır. Âşık kollarında usta-çırak ilişkilerinin zayıflaması, yeniçeri ocaklarının kapatılması, geleneği besleyen tekkelerin işlevlerini yerine getirememesi ve kapatılması âşıkları yetişme kaynaklarının ortadan kalkmasına neden olmuştur. (Köprülü, 1962, 29-30).

“19. yüzyılda İstanbul, âşık edebiyatının gelişmesi bakımından çok uygun bir çevre olmuştur. Bunda, 2. Mahmut’un âşıkları korumasında payı büyüktür. Bu yüzyılda âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı yeniden canlanmıştır. 19. Yüzyılın sonlarında büyük yerleşim merkezlerindeki ve özellikle İstanbul’daki kuvvetli âşıklık geleneği yerine başka bir geleneğe “semaî kahvelerine” bırakmıştır. Bu kahvelerde söz sahibi olan âşıklar artık gezici âşık değildir. “Meydan Şairleri” de denen bu tarzın temsilcileri semaî, kalenderî gibi şiirler söylerlerdi. Ramazan, bayram ve cuma geceleri semaî kahvelerinde büyük toplantılar olurdu.

Önce klarnet, darbuka ve zilli maşa gibi çalgılarla mızıkla faslı yapılırdı. Alafranga marşlardan sonra türkülere geçilirdi. En sonunda âşık şiirleri okunurdu. İstanbul’da semaî ocakları genellikle tulumbacı ocaklarına bağlı İstanbullu âşıklardı.” (Artun, , 2010, s.17)

Bu yüzyılda divân edebiyatı konu, biçim, dil vb. yönlerden âşık edebiyatını etkilemiştir. Halk şiirlerinin divân şiirine bu kadar yaklaşmasının en önemli nedenlerinden birisi de âşıkların birçoğu medrese eğitimi almış, eğitilmiş kişilerdir. Bunlardan en önemlileri, Erzurumlu Emrah, Sümmânî, Dertli, Seyrânî, Bayburtlu Zihnî, Ruhsatî’dir.

Bu yüzyılda da politik olaylar şiiri etkilemiştir. Yıkılma sürecine giren Osmanlı Devleti’nde halkın olaylar karşısında etkilenişini dile getiren, toplumsal konuları işleyen âşıklar da olmuştur. Bu âşıklar eski geleneğin temsilcileridir. Bu geleneğin önemli temsilcileri olarak; Dadaloğlu, Deli Boran, Âşık Şenlik, Kağızmanlı Hıfzî, Tokatlı Nurî ve Beyoğlu gösterilebilir.

Âşıklık geleneğinde oldukça önemli olan âşıklık kolları da bu dönemde yer alır. Kaya bu kolları şu şekilde ayırmaktadır:

Bu kollar; 1)Emrah Kolu 2)Ruhsatî Kolu 3)Şenlik Kolu 4)Sümmanî Kolu 5)Dertli Kolu 6)Huzurî Kolu 7)Derviş Muhammed Kolu’dur. (Kaya, 2000, s. 13-24)

2.2.5. XX. yüzyıl halk şiiri

“20. asrın başında bazı araştırmacılarca tamamen ortadan kalktığına inanılan bu edebiyat, bugün pek çok temsilci ile canlı olarak yaşamaktadır. Usta malı değışleri muhafaza yanında yenileri de yaratmaya devam eden âşık tarzı şiir geleneği çağın şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yeni bir terkibe doğru gitmektedir. Âşık edebiyatının birtakım değışikliklere uğramasını yeni bir hamlenin işareti olarak kabul ediyoruz” (Günay, 2005, 200).

20. yüzyıldan itibaren âşıkların ordudaki görevlerine son verilmesi, tekkelerin kapatılmasıyla âşıklar koruyucularını kaybettiler. Âşık edebiyatı gerileme sürecine girdi. Tanzimat, Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı Türk toplumu ve günlük yaşamı hızlı bir değışmeye uğratmıştır. Yeni kültürle önerilen yeni yaşama biçimi her geçiş döneminde olduğu gibi ikilemler yaratmıştır. Toplumsal sorunlar âşıklar tarafından sorgulanmaya başlar. Âşık eskiyen gelenek karşısında ne yapacağını bilemez. Değişim ve gelişime uyum gösteremez. Âşık gelenekten yana tavır alarak olaylar, davranış bozukluğu gösteren kişileri eleştirir, taşlar. Âşıklar nasihat türü şiirlerinde halkı aydınlatmayı, bilgilendirmeyi ilke edinir. Nasihatlerde örnek değer olarak eskinin korunması önerilir.

20. yüzyılda Batı kültürü etkisiyle yeni bir yaşama biçimi arayan Osmanlı toplumunda eski gelenekleri sürdüren toplumdaki gelişim ve değişimi yakalayıp izleyemeyen âşıkların eski biçimleriyle yaşayamayacakları bir gerçektir. Son elli yılda, çağlar boyu süren kültür ikiliği hızla ortadan kalkmaktadır. Bugün halkın yarısı artık aydınla aynı kültür çevresini paylaşmaktadır. Köyde kalanlar da kent kültürüne hızla bağlanmaktadır. Günümüz insanı düşte görülen soyut sevgiliye sevdâ şiirleri yerine somut, yeni toplumun yarattığı yeni insan tipinin özlemlerine cevap verecek yeni duyularla örülü yeni şiirler istiyor. Âşıklık geleneği de belirgin özelliklerini kaybetmeğe başlamıştır. Âşık şiiri sözle yaratılıp sözle yayılır olmaktan çıkmaya başlamıştır. Örnekleri azalmakla birlikte saz eşliğinde topluluk karşısında doğmaca şiirler söyleyen âşıklar vardır. Doğmaca şiirde geleneksel şiir malzemesini kullanan âşık, yazarak ürettiği şiirlerde kişisel yaratmayı öne çıkararak yeni âşık tarzı şiire imzasını atmaya başlamıştır.

“Köyden kente göçle büyük şehirlerde köy ve kent kültürü iç içe yaşamağa başlamıştır. Köyden şehre gelip büyük şehirlerde tutunma uğraşı veren insanların sıkıntıları, ikilemleri, âşığın şiirine konu olarak âşıklık geleneğinin konuları yeni bir boyut kazanmaya başladı. Ortaya kentte yaşayan, kent ortamında halkın kaynağından yararlanan, geleneğe yani açılımlar sağlayan yeni bir âşık tipi ortaya çıkmıştır. Günümüz âşıkları günümüzde gelenekten kopmağa başladılar” (Artun, 1998).

20. yüzyılın yüzlerce ismi arasında burada isimlerine yer vereceğimiz birkaç âşığın adları şunlardır: “Ali İzzet Özkan, Ardanuçlu Efkârî, Âşık Ferahî, Âşık Mehmet Yakıcı, Âşık Veysel, Bayburtlu Hicrânî, Davud Sularî, Efkârî, Gufranî, Habib Karaaslan, İlhamî, Posoflu Müdamî, Posoflu Zülalî, Recep Hıfzî, Talibî Coşkun” (Can, agm. , s.12).

“20. yüzyılın hâlen yaşayan ve adını 21. yüzyılda da duyurmaya devam edecek âşıklar arasında ise Abdülvahap Kocaman, Ahmet Poyrazoğlu, Ali Çatak, Âşık İsmetî, Erol Erganî, Eyyûbî, Feymânî, Fuat Çerkezoğlu, Gül Ahmet Yiğit, Gülhanî, Hacı Karakılçık, Halil Karabulut, Hasan Selamî, Hasretî, Hüseyin Sümmanoğlu, İsmail Cengiz Azerî, İslâm Erdener, Kara Mehmet, Mevlüt İhsanî, Murat Çobanoğlu, Mustafa Ruânî, Nuri Çırağî, Sefil Selimî, Şeref Taşlıova, Yaşar Reyhânî, Zülfikâr Divânî gibileri sayılabilir” (Sakaoğlu, 1996, s. 124-128).

2.3. Erzurum’da Âşıklık Geleneği

Ortaya çıkış yeri, eski yurt Orta Asya âşıklık geleneği, Türk milletinin IV. yüzyıldan başlayan ve XIV. Yüzyıla kadar fasılalarla devam eden göç macerasında Türk nüfuz ve nüfusunun bulunduğu yerlere taşınmıştır. Bu göçler sırasında “Türk sözlü şiir sanatı”, başka bir ifadeyle âşıklık geleneği “Orta Asya’dan Uralları aşarak” Avrupa’nın içlerine kadar yayılmıştır” (Yıldırım, 1986).

Anadolu’da XVI. olduğu iddia edilen âşıklık geleneğinin Doğu Anadolu’da daha eski kökenleri olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde de Azeri âşıklık geleneğiyle birlikte Doğu Anadolu âşıklık geleneği oldukça önemli âşıklık merkezleridir.

“Öte yandan âşık tarzı şiir geleneğine bağlı edebiyatın başlangıcıyla aynı döneme rastlayan ve XVI. yüzyılda teşekkül ettiği bilinen büyük halk hikâyelerinde Erzurum mekân olarak kendini gösterir. Mesela, Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Emrah ile Selvi Han gibi büyük halk hikâyelerinde kahramanlar, Erzurum’da ya bir kahvehanede ya da çevre ilçe veya köylerde bir bey odasında bir başka âşıkla karşılaşır ve imtihan vererek bir bakıma âşıklıklarını ispat ederler. Kahramanlarının yaşadıkları meçhul olsa da, bu hikâyeler, Erzurum’daki geleneğin tarihi derinliğini göstermek bakımından önem arz eder.” (Özarlan, 2005, s. 56).

“XVIII. yüzyılın sonlarında veya XIX. yüzyılın başlarında Erzurum’da doğan Noksanî, gelenekte ismi tespit edilebilen ilk âşıktır” (Elçin, 1977, s. 7359-7360). XIX. yüzyılın hem Anadolu için hem de Erzurum için en önemli âşıklarından birisi de medrese tahsili görmüş olan Erzurumlu Emrah’tır. Lezgi Ahmet’in de Noksanî ve Erzurumlu Emrah’la aynı dönemde yaşadığı tahmin edilmektedir. Emrah’la aynı dönemde yaşayan Erbabî de bu geleneğin önde gelen isimlerindedir. Erzurum âşıklık geleneğinin günümüzdeki haline gelmesinde en önemli isim olan ve halk arasında Sümmanî Baba olarak bilinen Âşık Sümmanî geleneği kendi etrafında şekillendirecek kadar önemli bir isimdir. Yağmurdereli: “Erzurum âşıklık geleneğinde, bilinen eski karşılaşma örneği Erbabî- Sümmanî karşılaşmasıdır.” der. (Yağmurdereli, 1939, s. 35-36).

Erzurum’da âşıklık geleneği Erzurumlu Emrah’tan günümüze kadar geleneklerden beslenmiştir ve oldukça eskidir. Geleneğin günümüze taşınmasının en önemli nedeni olarak sosyo-kültürel şartlar gösterilmektedir. Erzurum’da sosyo-kültürel şartlar geleneksel kurumlarla ilişki içerisinde. Bu kurumlar medreseler, tekkeler, hanlar, kahvehaneler, konaklar ve köy odalarıdır.

Erzurum günümüzde âşıklık geleneğinin varlığını sürdürebildiği belli başlı illerimizdendir. Erzurumlu Emrah'tan günümüze, Sümmanî, Nihanî, Mevlüt İhsanî gibi birçok büyük usta âşık yetişmiştir. Bugün de birçok âşık, usta-çırak ilişkisiyle bu geleneği devam ettirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Erzurum gerek kültürel birikim olarak gerekse tarihî köken olarak bu sanatı devam ettirmeye oldukça müsaittir.

Özarslan, Erzurum âşıklık geleneğinin yaşayan en büyük temsilcisi Mevlüt İhsanî'yle yaptığı görüşmede şunları belirtmektedir: “Âşıklık, birincisi gelenek, rüya, işte buna ilham diyoruz, ikincisi çalışarak, üçüncüsü de fakirlik. Eğer fakir olmazsa âşık olmaz. Fakirlik, ben mesela sakat olmasaydım âşık olur muydum? Evet, bu aşk ben de vardı amma belki başka sanatkar olurduk, belki general olurduk, belki hâkim olurduk. Ama benim sakat olmam ancak beni bu yöne yöneltmiştir. Âşıklarımızın hepsi fakirdir hiçbir zengin oğlu âşık yoktur. Bütün bu âşıklığın üçüncü kapısı fakirliktir” (Özarslan, age. , s. 54).

“Günümüz Erzurum’unda yaşayan âşıklardan Mevlüt İhsanî, Yaşar Reyhanî ve Mustafa Ruhanî, sayıları 55-60 civarında bulunan âşıkların tamamına doğrudan veya dolaylı olarak ustalık eder.” der. Ayrıca Özarslan; Yaşar Reyhanî'nin, şöhretinin il sınırları dışına çıkması ve günümüz Anadolu âşıklık geleneği içinde mümeyyiz vasfi haiz birkaç âşıktan biri olması dolayısıyla ayrı bir yere oturtulması gerektiğini belirtmektedir. (Özarslan, age. , s. 101).

Erzurumlu âşıklar genel olarak “ozan” sözcüğü yerine âşık sözcüğüyle tanınmışlardır ve Erzurumlu âşıkların tamamına yakını âşık unvanını kullanmaktadır. Bunun yanında âşık kelimesiyle birlikte ozan kelimesini kullanan âşıklar da vardır.

2.3.1. Erzurum’da âşıklığa başlama

Sakaoğlu'na göre, âşık, sanatını usta-çırak ilişkisi içinde öğrenmeli ve geleneğin kendisinden istediği şu dört husustan en az üçünü yerine getirmiş olmalı. Sakaoğlu (1986), bu dört hususu şu şeklide ifade eder:

- a. İrticalen söyleyebilmek
- b. Saz çalabilmek
- c. Atışma yapabilmek
- d. Bade içtiğini iddia ediyor olmak.

Bu kıstaslar Anadolu'daki tüm âşıklar için geçerli olmamakla beraber, Erzurumlu âşıkların çoğu geleneğin kuvvetli olduğu bir ortamda yaşadıkları için bu şartları taşımaktadır.

Âşıklar birçok değişik sebeple âşıklığa başlayabilirler. Doğan Kaya, Sivaslı âşıkların âşıklığa başlama şekillerini şu şekilde sıralamaktadır:

- a. Çıraklık,
- b. Usta malı şiir söyleme ve çevredeki âşıklardan etkilenme,
- c. Türkülü hikâye dinleyerek veya okuyarak yetişme,
- d. Sazlı-sözlü ortamda yetişme,
- e. Rüya sonrası âşık olma,
- f. Manevî etki sonrası âşık olma,
- g. Dert sebebiyle âşık olma,
- h. Sevda sebebiyle âşık olma,
- i. Ruhi depresyon sonucu âşık olma,
- j. Millî duyguların galebe çalmasıyla âşık olma,
- k. Diğer sebepler. (Kaya, 1994, s. 39).

Âşık adayı geleneksel yoldan âşıklığa yöneldikten sonra Erzurum'da da bu geleneğin devam ettiği tüm illerde olduğu gibi sırasıyla çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamalarına ulaşır. Özarslan, Erzurumlu âşıklar aşağıdaki sebeplerden âşıklığa yöneldiğini belirtmektedir:

Sevda ile âşıklığa yönelme : Âşık İsrâfil, Zakirî, Rahimî.

Rüya ile âşıklığa yönelme : Ardoslu Ummanî, Behçet Mahir, Canımoğlu, Dermânî, Divânî, Hulusî, İshak Kemalî, Kamî, Lezgi Ahmet, Muhyeddin, Nihanî, Noksanî, Nuri Feryadî, Reyhanî, Sümmanî, Çiftlikli Ummanî, Ummani Can, Zelâlet.

Aile büyüklerinden tevarüs etmeyle âşıklığa yönelme: Şehvarî, Şevki (Mahtumî), Fahri Çavuş, Sümmanîoğlu, Torunî, İhsanioğlu.

Âşıklardan etkilenme veya kendiliğinden âşıklığa yönelme: Yaranî, Ali Oltulu, Bayramî, Çerkezoğlu, Efendî, Eminoğlu, Âşık Emircan, Erganî, Kazanoğlu, Temelî, Yavuzer, Coskunî, İmamoğlu, Meramî, Şahiner, Turabî, Zamanî.

Hasret duygusuyla âşıklığa yönelme: Çırağî, Gülhanî, Hayranî, Nizamoğlu.

Kazayla veya doğuştan körlükten âşıklığa yönelme: Lütfullah Dîvânî, İhsanî, Ruhanî, Burhanî.

Fakirlikle âşıklığa yönelme: Zeki Erdal (Erdalî) (Özarslan, age, s. 112-117).

Yetimî, Türklerin Rus ve Ermeni mezaliminde uğradıkları yağma ve talan üzerine âşıklığa meyletmiştir.

2.3.2. Erzurum âşıklığında mahlas alma (Tapşırma)

Ferit Devellioğlu mahlası: “1. Bir kimsenin ikinci adı, 2. Eski şairlerin şiirlerinde kullandıkları ad” olarak tanımlamaktadır (Devellioğlu, 2010, s. 678).

Mahlas, divân edebiyatında ve âşık edebiyatında sanatçının benimsediği, eserlerinde kendi adı yerine kullandığı takma adıdır. Âşıklık geleneğinde mahlas kullanma geleneğe bağlı bir kuraldır. Halâs kelimesinden gelen mahlasın sözlük anlamı “kurtarılacak yer”dir. Saflık, halislik, gönül temizliği anlamlarına da gelmektedir. Mahlas kelimesi yerine “tapşırma” da kullanılmaktadır. “kendini tanıtmaya, bildirme” anlamına gelen tapşırma şiirin son dördüğünde yer alır (Kaya, age. , s. 83).

Türkçede mahlas kelimesi yerine “lakap” , “damga” ,”mühür” kelimeleri de kullanılmaktadır. Mahlas bazen âşığın kendi isminin halk arasında unutulmasına sebebiyet vermektedir.

Mahlas alma, İslâmiyet’in kabulünden sonra divân edebiyatı şairlerinin ve âşıkların daha yoğun bir şekilde kullandıkları takma adlardır. Bu gelenek zaman içerisinde âşık edebiyatının olmazsa olmaz özelliklerinden birisi olmuştur.

Elçin, çalışmasında âşıkların mahlas almasını genel olarak üç başlıkta toplamıştır:

- a. Şeyh veya pir tesiri,
- b. Üstatlar veya imamlarla,
- c. Âşıkların kendi kendilerine mahlas almaları. (Elçin, 1982, s. 131-139)

Erzurum âşıklık geleneğinde de âşıklar, Anadolu’nun diğer yörelerinde olduğu gibi değişik şekillerde mahlas almışlardır. Bu âşıkların birçoğunun ismi halk arasında kullanılmaz bunun yerine mahlası ve bazı büyük âşıkların sonuna da “Baba” gibi yücelme anlamında ifadeler kullanılmaktadır. Örneğin, “Sümmânî Baba” unvanı Âşık Sümmânî’nin ismi yerine halk arasında sıkça kullanılmaktadır.

Kaya, Sivas âşıklık geleneğiyle ilgili araştırmasında Sivaslı âşıkların mahlas alma şekillerini şu şekilde anlatmaktadır:

“I. İsim ve soy isimlerle ilgili mahlaslar

A. İsmi mahlas olarak kullanılması

1. İsmi mahlas olarak kullanma
2. İki ismi mahlas kullanma
3. İsme mensubiyet eki getirilerek mahlas kullanma

B. İsmi başına bir sıfat getirilerek bunu mahlas olarak kullanma

- C. İsmi sonuna bir sıfat getirerek bunu mahlas olarak kullanma
- D. İsmi veya soyismin mahlas olarak kullanılması
- E. İsme ve soyisme sıfat getirerek bunun mahlas olarak kullanma
- F. Soyismin mahlas olarak kullanma
- G. Soyismin başına bir sıfat getirerek bunu mahlas olarak kullanma
- H. Soyisminin sonuna bir sıfat getirerek bunu mahlas olarak kullanma

II. İsimlerin dışında kullanılan mahlaslar

- A. Birisi tarafından verilen mahlaslar
 1. Rüyada mahlas alma
 2. Gerçek hayatta mahlas alma
 3. Kundaktaki çocuğa mahlas verme
- B. Âşığın kendisi tarafından alınan mahlas
 1. Çevrenin etkisiyle alınan mahlaslar
 2. Âşığın uygun bulduğu bir kelimeyi mahlas alması
- C. Nasıl alındığı tespit edilemeyen mahlaslar

III. Mahlas kullanmayan âşıklar

IV. Mahlas değiştirme ve fazla mahlas kullanma

- A. İlk mahlası bırakma düşüncesi
- B. Tek mahlasla yetinmeyip değişik mahlaslar kullanma
- C. Ortak mahlas yüzünden mahlas değiştirme” (Kaya, age. , s. 85-86)

Yardımcı ise mahlas alma geleneğini daha değişik şekilde ifade etmektedir:

“A. Mahlasını Kendi Seçerek Alma

- a. Adını ya da soyadını mahlas olarak kullanır.
- b. Yaşayışına ve sanatına uygun olarak kendi seçtiği herhangi bir ismi mahlas olarak kullanır.

B. Bir Usta Âşıktan, İmam, Pir ya da Mürşitten Alma

- a. Usta, aşığı bir sınava tabi tuttuktan sonra mahlasını verir.
- b. Usta, aşığın durumuna uygun bir mahlas verir.
- c. Şeyh ve pirin manevi etkisiyle mahlasını alır.

C. Rüyasında Bade İçerken Alma” (Yardımcı, 1998, s. 120-124)

Erzurumlu âşıklar değişik şekillerde mahlas almışlardır. Erzurumlu âşıkların mahlas alışlarını Özarlan, Elçin’e (1982) dayandırarak üç gruba ayırmıştır:

- 1) Şeyh ve Pir Tesiriyle
- 2) Üstadlar ve İmamlarla
- 3) Kendi Kendine Mahlas Alanlar (Özarslan, age. , s.118).

Ancak Erzurumlu âşıkların mahlas alma şekillerini sekiz başlık altında incelemek fikrimizce daha uygun olacaktır:

Şeyh ve Pir Tesiriyle: Behçet Mahir, Dermanî, Erbâbî, İhsanî, Nihanî, Nura Feryadî, Ruhanî, Sümmanî, Ummanî Can, Çiftlikli Ummanî.

Üstadlar ve İmamlarla: Burhanî, Coşkunî, Ergânî, Hayranî, İmamoğlu, Kadriye, Noksanî, Reyhanî.

Kendi Kendine Mahlas Alanlar: Ardoslu Ummanî, Âşık Emircan, Canımoğlu, Lütfullah Divânî, Efendî, Gülhanî, Hafız Mikdat, Hulusî, İhsanioğlu, Karasu, Kemalî, Muhyeddin, Nizamoğlu, Sümmanîoğlu, Torunî, Zamanî.

Mahlas Olarak İsimlerini Kullananlar: Ali Oltulu, Âşık İsrâfil, Âşık Mustafa, Zakirî.

Mahlas Olarak Soyisimlerini Kullananlar: Eminoğlu, Erdalî, Kazanoğlu, Şahiner, Temelî, Yavuzer, Yetimî.

Arkadaşlarından veya Çevresinden Mahlas Alanlar: Bayramî, Çerkezoğlu, Çırağî, Meramî, Turabî, Yaranî.

Mahlası Alış Şekli Hakkında Bilgi Bulunmayanlar: Havasî, Sütkaslı İhsanî, Mahirî, Mahtumî, Nâtıkî, Ovacıklı Ummanî, Rahmanî, Serdarî, Şehvarî, Zelâlet.

Mahlasını Doğuştan Alanlar: Rahimî (Özarslan, age. , s. 119-123).

2.3.3. Erzurum âşıklık geleneğinin icra yerleri ve zamanları

“Sözlü halk edebiyatı ürünleri yazılı hale geldikten sonra bir topluluk önünde okuma geleneği doğmuş, kıraathane denilen eski kahvehanelerde, köy odalarında, evlerde ‘Hamzanameler’, ‘Battalnameler’, ‘Saltuknameler’ yüzyıllar boyu okunmuşlardır. Topluluk önünde anlatma, daha doğrusu okumanın bir türü de hastaların üstüne ‘Muhammediye’, ‘Ahmediye’ gibi dini halk kitapları yanında Yunus ve Karacaoğlan şiirleri gibi katıksız halk edebiyatı ürünlerinin okunması geleneğini de geliştirmiştir. Bu inanca dayalı gelenek yüzünden yüzyıllar boyu nice hastalar, halk şiirinden şifa ummuşlardır” (Cunbur, 1983, s. 57).

16. yüzyıldaki oluşum döneminin ardından 17. yüzyılda olgunlaşmış bir yapıyla karşımıza çıkan âşık edebiyatı, Anadolu sahasının yanında Rumeli’de, Balkanlar’da diğer taraftan Azerî ve Türkmen toprakları gibi geniş bir coğrafi alanda yaygın bir şekilde varlığını

sürdürmüştür. Âşıklar, asker ocaklarında, sınır kalelerinde, kahvehanelerde, düğünlerde kısacası halka açık her yerde aşk, tabiat, kahramanlık vb. konulu şiirlerini saz eşliğinde söyleyerek ya da nazım-nesir karışık halk hikâyeleri anlatarak halkın eğlenme ve öğrenme ihtiyacını karşılamışlardır. (Çıblak, 2004, s. 77-89).

Âşıklar bir yandan köy oturma odalarında, düğünlerde, çeşitli dost meclislerinde sanatlarını icra ederken, öbür yandan şehir merkezindeki belli başlı kahveleri mekân tutmuşlar, buralarda kendilerini ilgi ile izleyen insanlarla beraber olmuşlardır.

Saz şairleri, içinde buldukları toplumun duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri, böylece insanların problemlerine tercüman oldukları için halk arasında büyük rağbet görmüşlerdir. Aşk, kahramanlık ve sosyal sorunlar başta olmak üzere her konuda topluma ince bir dikkatle yaklaşan, sonra bu dikkatlerini şiir veya hikâye halinde ortaya koyan âşıklar bunları çeşitli vesilelerle topluma arz etme imkânı yakalamaya çalışmışlardır. Bu fırsatın doğduğu en uygun yerler de kahvehaneler olmuştur. Kahvehaneler, yakın zamanlara kadar insanların serbest vakitlerini değerlendirdikleri bir mekân olmaktan başka, müdavimlerini kültürel açıdan besleyen, duygu yönünü tatmin eden, sözlü kültür geleneğinin geniş kitlelere ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir müesseseye konumundaydı. Bu kültür müesseselerinin ilk akla gelen eğitimcileri de âşıklardı (Düzgün,1994, s.15-22).

Kış gecelerinin en vazgeçilmez eğlencesi olan hikâye dinlemeyi, sazıyla takviye eden âşıklarımız, birçok kanallı ve eğlence programlı televizyona rağmen Doğu Anadolu Bölgesi'nde varlıklarını sürdürebilmektedirler. Erzurum'da Kilisekapı semtindeki Âşıklar Kahvehanesi'nde, âşıklık geleneğini sürdürme gayreti devam etmektedir. Bu kahvehanede atışmalarına tanık olduğumuz âşıklar arasında; Yaşar Reyhanî, Mustafa Ruhanî, Fuat Çerkezoğlu, Nuri Meramî, Nuri Çırağî, Hüseyin Sümmânîoğlu, İhsan Yavuzer, Erol Şahiner, Erol Erganî, Ali Rahmanî, Mehmet Gülhanî, Nusret Torunî, Selami Yağar, Sıtkı Eminoğlu, İsrail Daştan, Ebubekir Zamanî, Ertuğrul İmamoğlu, Güven Doğan, Feyzullah Pervanî, Cemal Divanî, Temel Turabî, Selahattin Kozanoğlu vd. sayabiliriz. (Sezen, 2007, s. 342)

“Âşıklar kahvesi hem geleneğin icra edildiği, hem de yeni âşıkların yetiştirildiği bir ocaktır. İnsanların bir araya geldikleri her müessesede olduğu gibi burada da uyulması gereken belli başlı kurallar vardır... Gündüz saatlerinde diğer kahveler gibi işleyişini sürdüren kahvede âşık programı akşam saatlerinde başlar ve dört-beş saat kadar devam eder. Bu süre, dinleyicilerin ilgisi nispetinde daha kısa veya uzun olabilir. Programlar, bazı özel günlerin

dışında her gün devam eder. Ramazan ayı boyunca ise teravih namazından sonra başlar ve sahura kadar sürer” (Düzgün, 1998, s. 209).

2.3.4. Erzurum âşık şiirinde tür ve şekil

Halk şiirinde tür ve şekil tasnifi yapılırken şiirlerin şekil, muhteva ve makam özelliklerinden başka, şiirlerin kullanılma sıklıkları ve ilk şekilleri de göz önünde bulundurulursa karşımıza mani ve koşma tipinde iki ana şekil çıkacaktır. Mani ve koşma haricindeki diğer bütün şiirler ise bu iki şekilden türemiş tür adı altında anılabilecek şiir kompozisyonları olacaktır (Boyras, 1996, s. 177- 194).

Hece vezni ile söylenen mani (düz mani, kesik mani), koşma(düz koşma, yedekli koşma, musammat, zincirleme) bu iki ana tipin değişik tertiplerine dayalı varsağı, semaî, destan, âşık tarzı şiirde kullanılan genel türlerdir. (Günay, age. , s. 26)

Dizdaroğlu’na göre; “Divân şiirinde gazel, mesnevi, rubâî, müstezad gibi nazım biçimleri değişmez kurallara bağlıdır ve divân şairi bu kurallara uymak zorundadır. Halk şiirinde ise böyle bir duruma rastlanmaz. Cönklerde koşma, semâî, destan türkü başlıklarını taşıyan parçalar sınırları kesin (olarak) belirlenmiş, düzenleri belli nazım biçimleri sanılmamalıdır. (Çünkü) cönklerde koşma, destan, türkü, türkmani, varsağı diye adlandırılan parçalar her zaman aynı yapıda değildir. (Örneğin) yedi heceli bir parçaya koşma, sekiz heceli bir parçaya da türkü denildiği görülmektedir. (Bu sebeple) halk şiirinde nazım biçimleri değil, türler vardır.” (Dizdaroğlu, agm. , s. 213).

“Günümüz Erzurum âşıklık geleneğinde de özellikle sistemli deyişlerde âşıkların kullandıkları tür veya şekillerde bir daralma söz konusudur. Bunların başında hece ölçüsünün 7’li kalıbıyla mani türünde atışmalar, 8’li kalıbıyla söylenen semaî şekli ile koçaklama, güzelleme, taşlama, ağıt veya destanlar ve atışmalar 11’li kalıbıyla söylenen koşma şekli ile koçaklama, güzelleme, taşlama, ağıt veya destanlar ve atışmalar ve 15’li kalıbıyla söylenen divânlar yer almaktadır” (Özarlan, age. , s. 135).

Erzurum âşıkları nadiren de olsa değişik tür ve şekillerde de örnekler vermeye çalışmaktadır. Bunlardan bazıları isimnâme (akrostiş) ve mühürname gibi yeni türlerin yanında, hece ölçüsüyle yazılan geleneksel türlerden müstezat, satranç, murabba, elifnâme ve dudakdeğmez gibi formlarda edebî eserler verilmektedir.

Yaygın olmayan bu verimlere Ali Rahmanî’nin denediği elifnâme, satranç ve yeni bir tür olarak denediği “mühürname”; Yaşar Reyhanî, Mustafa Ruhanî ve Ali Rahmanî’nin

denedikleri murabba, müstezat ve yine Mustafa Ruhanî “serpme” adını verdiği “sicilleme” özelliği gösteren eserleri ile Ali Rahmanî ve Temel Turabî’nin denedikleri “isimname” (akrostiş) örnekleri ve ancak gerek serbest gerekse sistemli deyişler, içinde özel maharetle irticalen söylenen ve az sayıda örneği olan “dudakdeğmez” örnekleri ilave edilebilir (Özarlan, age. , s. 135).

Bu verimlere, Yaşar Reyhanî’nin “yedekli murabba”, Ali Rahmanî’nin “satranç” ile yeni bir tür olarak denediği “mühürnâme”, Mustafa Ruhanî’nin çift ziyadeli “müstezat” “sicilleme” ile “serpme”, Hüseyin Sümmânîoğlu’nun söylediği “dudakdeğmez” ve Temel Turabî’nin “isimnâme” (akrostiş) örnek olarak verilebilir. (Özarlan, age. , s. 135).

Erzurum âşıkları daha çok geleneğe bağlı türlerde örnekler vermeyi tercih etmişlerdir. Günümüzde de bu geleneksel türler daha farzla kullanılmaktadır.

2.3.5. Erzurum’da günümüz âşıklık geleneğinin son durumu

Günümüzde âşıklık geleneği ürünlerinin üretilmesi ve geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında sözlü ortamın yanında yazılı ve elektronik kültür ortamları da kullanılmaktadır. Âşıklar, sözlü kültür ortamında dinleyicileriyle kapalı ya da açık mekânlarda yer alan gösterim veya icraları sırasında yüz yüze bir iletişim kurmuştur. Sonraları eserler, kâğıda yazılıp halkın kalabalık olduğu yerlerde ezgili olarak okunmuş ya da bastırılarak çoğaltılmıştır. Diğer taraftan âşıkların eserlerini radyo, pikap ve kasetçalarla ya da televizyon aracılığıyla geniş kitlelerle buluşturdukları görülmektedir. Bu durum âşıklık geleneği ve âşıklığa başlamanın değişime uğramasına neden olmuştur. Geleneği öğrenmek için usta bir âşığın yanında çırak olmanın yerini büyük şehirlerde saz ve bağlama kursları almıştır. Bu imkânı bulamayanlar kaset dinleyerek, âşıkları ve onların usta malı şiirlerini taklit ederek gizli bir çıraklık dönemi geçirmektedir. Öte yandan yazılı ve elektronik kültür ortamının bütün olumsuzluğuna rağmen olumlu yönleri de bulunmaktadır. Âşık adayları sadece ustasının bilgi dağarcığıyla sınırlı kalmayıp pek çok yörenin âşık havalarını da öğrenme imkânı bulmaktadır. Kaset çıkararak âşıklar, geniş bir dinleyici kitlesine seslenebilmektedir. Böylelikle mahallî âşık havaları radyo ve televizyonun da etkisiyle süratle ulusal seviyede bilinir ve çalınır hale gelmektedir (Çobanoğlu, age. , s. 124-158).

“Teknolojik gelişmelerden payını alan yöreler arasında, Anadolu’da âşıklık geleneğinin canlı olarak yaşadığı ve yaşatıldığı birkaç bölge de vardır. Şurası muhakkak ki, günümüzde artık elinde sazı, dilinde sözü köy köy dolaşıp kendisine rakip arayan, şiirleriyle

toplumu peşinden sürükleyen, sevgilisi uğruna dağ bayır dolaşıp vuslat ateşiyle yanan, dizinin dibine istidatlı bir genci alıp yetiştiren âşık sayısı yok denecek kadar azdır artık. Senenin muhtelif günlerinde, muhtelif yerleşim merkezlerinde yapılan festival, tören, şenlik ve anmalar vesilesiyle sahnelerde boy gösteren âşıkların icraatları da göstermelikten ibaret. Âşıklık yapı ve fonksiyon itibarıyla bir bakıma kabuk değiştiriyor” (Kaya, 2001, 87-92).

Sosyal değişim sonucu âşık şiiri en belirgin özelliklerini kaybetme sürecindedir. Bugün saz eşliğinde doğaçlama şiir söyleyen âşık tipinin yerini yazan âşık tipi almak üzeredir. Âşıklık geleneğinde saz çalma, hece ölçüsü ve âşık edebiyatı nazım biçimleri korunmakla birlikte âşıkların mahlâsları yerine adlarını, soyadlarını kullandıkları, bazılarının ise adlarının önündeki âşık kelimesini attıkları ya da şiirlerine başlık koydukları gözlenmektedir. Âşık şiirinin beslenme kaynaklarının değişmesi, yeni çevrede yeni insan tipinin beklentilerini karşılayacak bir yapıya yönelmesiyle beraber somut sorunlar şiire konu olmaya başlamıştır. İnsan sevgisi, barış, birlik ve beraberlik, kardeşlik vb. konular âşıklar tarafından ele alınmaktadır. Önceleri dar bir çevrenin temsilcisi olan âşıklar, uygarlığın köy yaşamına girmesiyle toplumun geneline açılıp halk sanatçısı olma yolunu tutmuştur. Ancak âşıklık geleneği çevresinden kopuş beraberinde birçok sorunu da getirmiş; âşık şiiri doğal ortamından uzaklaşarak gelenekten yeterince beslenemez olmuştur. Bugün âşıklık geleneğini öğrenmeden sadece kulaktan dolma bilgilerle şiir söyleyen âşıklar ortaya çıkmıştır (Artun, age. , 46-53).

“Türk saz şiirinin tarihi merkezlerinden biri olan Erzurum, yüzyıllar boyunca yetiştirdiği âşıkları ve bunların çevresinde oluşan âşıklık geleneği ile dikkatimizi çeker. Kadı Darir, Nefi. İbrahim Hakkı gibi söz ustalarını, ilim ve irfan erbabını yetiştiren Erzurum, geniş halk kitlelerinin temsilcisi olan âşıkları ortaya koymakta geç kalmamış; Emrah, Erbabî, Sümmânî gibi her biri kendi dönemine damgasını vuran ustaları da kültür tarihimize mal etmiştir” (Düzgün, 1998, s.15).

Günümüzde Erzurum âşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisi son yıllarda ne kadar zayıflamış olsa da, Erzurum’da usta-çırak ilişkisi halen devam etmektedir.

Artun’un günümüz âşıklık geleneği ile ilgili tespitlerinden bazıları şunlardır: Âşıklık geleneğini besleyen kültür kaynaklarının azalmasıyla âşıklık geleneği zayıflamıştır. Nedenlerini şöylece sıralayabiliriz:

- (1) Âşıklık geleneğini besleyen sözlü gelenek zayıflamıştır.
- (2) Usta-çırak ilişkisi çözüme noktasına gelmiştir.

(3) Usta âşıkların yeni âşıklar üzerindeki denetiminin azalmasıyla, yeni âşıklar geleneği tam olarak öğrenemeyip uygulayamıyorlar.

(4) Geleneği bilen dinleyici kitlesi çok azaldığı için yeni âşıklar denetlenemiyor.

(5) Bölgelerde, dar çevrelerde, köylerde yetişip tanınan âşıkların şiirleri yazıya geçirilmese de sözlü geleneğe söylendiği için günümüze gelebiliyordu. Sözlü geleneğin zayıflamasıyla bu âşıklar ve şiirleri unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ayrıca sözlü gelenekteki eski âşıkların şiirleri usta malı olarak söylendiğinde geleneğe usta-çırak ilişkisi olmasa da yeni âşıkların yetişmelerine yardımcı oluyordu (Artun, 1998, s. 51).

Artun'un âşıklıkla ilgili birçok tespiti günümüz âşıklığının genel durumunu ortaya koymasına rağmen, Erzurum âşıklık geleneğinin bazı yönleri ile bu tespitlerden farklılıklar gösterdiğini düşünmekteyiz. Çünkü Erzurum âşıklık geleneği kaynağını gelenekten almaktadır ve Erzurum'un sosyo-kültürel yapısını oluşturan koşullar geleneksel âşıklıktan çok fazla uzaklaşmamasına neden olmuştur.

“Âşık edebiyatı temsilcileri ile ilgili araştırmalarda karşılaşılan en önemli sorun, terminoloji sorunudur. Bu alandaki karışıklığın birkaç nedeni vardır. İlk, geleneğin kültür yoluyla yayılması ve gelişmesi, onu sürekli canlı ve değişken kılmaktadır. Farklı dönem ve coğrafyalarda günün ihtiyaçlarına göre eklenen veya çıkarılan unsurlarla gelenek değişmekte, bundan dolayı bazen de yenilenmektedir. İkinci olarak, gelenek temsilcilerinin ve halkın yaptığı adlandırmalarda bölgesel özellikler, kişisel bakış açıları ve farklı ilgilerin varlığı söz konusudur. Son olarak bilim adamı ve araştırmacıların bir terminoloji oluşturma gayreti içinde ortaya koydukları öneriler her zaman değilse bile kimi kez genel bir kabul görmemektedir. Bütün bunların temelinde alanla ilgili araştırmaların henüz yeni oluşunu aramak gerekmektedir. Zaman içinde bunların yerli yerinde oturacağına şüphe yoktur” (Düzgün, 2004, 187).

2.4.Âşık İhsan Yavuzer

2.4.1. Hayatı

Âşık İhsan Yavuzer, 1960 yılında Erzurum ili, Oltu ilçesine bağlı Aşağıçamlı Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Babası Mürsel Bey, annesi Firdevs Hanım'dır. İhsan Yavuzer'in Durmuş, Elif ve Sevgi adında üç kardeşi vardır. İhsan Yavuzer, Durmuş Yavuz'dan sonra ailenin ikinci çocuğudur.

Âşığın babası, sıcak demircilik ve arıcılık mesleklerini icra ettiğinden, aile 1963'te arıcılık ve demirciliğiyle ünlü Erzurum ili, Şenkaya ilçesinin Bardız Köyü'ne taşınmıştır. Âşık İhsan Yavuzer, ilkokula Bardız Köyü'nde başlamıştır. Yavuz ailesi altı sene Bardız Köyü'nde yaşadıkdan sonra, aşığın babası Mürsel Bey, İzmir ili, Bornova ilçesindeki Ege Üniversitesi Ziraat İşletme Müdürlüğü'ne arıcı olarak işe girmiştir. Bu nedenle İhsan Yavuzer, ilkokul ikinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar İzmir'de Bornova Hilal İlkokulu'nda eğitimine devam etmiştir.

Yavuzer, o yaşlarda âşıkları ve âşıklığı araştırmaya başlamıştır. Yavuzer bunun sebebi olarak, babasının kendilerine devamlı Mevlüt İhsanî gibi büyük âşıkları anlatmasını gösterir. Âşık İhsan Yavuzer, çocukluk yıllarında Müslüm Sumbül'ü dinlediğini ve türkülerinin çok hoşuna gittiğini belirtmektedir. Âşık daha o yaşlarda saz çalmayı hayal eder. Dört seneye yakın bir süre İzmir'de kalan aile, Mürsel Bey'in memlekete dönmek istemesiyle, tekrar Şenkaya'nın Bardız Köyü'ne taşınır.

Yavuzer, o yaşlarda âşıklık aşkının gittikçe arttığını ifade eder. O yaşlarda kendisine örnek aldığı âşıkları ise şöyle sıralar: Mevlüt İhsanî, Reyhanî ve Çobanoğlu.

Âşık ilkokul 5. sınıftan mezun oluşunu ise şu şekilde anlatır: “ O zamanlar ilkokuldan diploma almam için mezuniyet sınavını geçmem gerekiyordu. Öğretmenim bana, “İyi bir türkü söylersen seni mezun ederim yoksa etmem.” dedi. Ben türkü söylediğimi nereden bildiğine şaşırımdım. Sanırım arkadaşlarım söylemiş. Ben biraz utanınca, öğretmenimiz: “Oğlum söyle, bak seni çok methediyorlar.” dedi. Bugün gibi aklımdadır, Çobanoğlu'nun “Dağlar yeşillenmiş yayla zamanı” türküsünü söylediğim. Öğretmenim çok beğenince kendimi iyice türkülere verdim” (Yavuzer, 2010).

İlk sazını almasını ve âşıklığa ilk başlamasını ise Yavuzer şöyle anlatır: “ Abim de benim gibi türkülere ve âşıklığa meraklıydı. Babam tarlamıza on bin tane kavak fidanı dikersek bize saz alacağına söz verdi. On bine yakın fidanı tarlaya diktik ama babam söz verdiği sazı almadı. Bunun üzerine abim babamın adıyla Şenkaya'da saz satan Şevket Usta'dan saz istedi (sipariş etti). Saz geldi ama abim bana vermiyor. Abim sazı solak çalıyordu. Ben de sazın ayarı bozulmasın diye abimden gizli solak çalmaya başladım hem de iyi çalıyordum. Saza âşık olmuştum. Abim bir yere gidince sazı alıp çalıyordum. Sazı iyi çaldığımdan haberi yoktu. Babam abime, “Oğlum, saz çalıyorsun ama türkü de söyle.” derdi. Abim saz çalıyordu ama türkü söylemiyordu. İçimden diyordum ki, “Ah baba, bir de bana desen ki; saz çal, türkü söyle.” O an hazırdım. İçimden kanlar gidiyordu. Bir türlü babama saz çalıp, türkü

söylediğimi söyleyemedim. Köyün kenarında bahçemizin içinde bir ev yapmıştık. Bir gün abim ve annem bahçedeki evimize gitmişti, evde hiç kimse yoktu. Sazı aldım elime ve bir türkü söylemeye başladım. Meğer babam kapının önünde beni dinliyormuş. İçeri girip, “Meğer asıl âşık senmişsin.” dedi ve beni sevindirdi. Abim gelince babam sazı uzatıp abimden türkü söylemesini istedi. Abim sadece saz çalacağını türkü söylemeyeceğini söyleyince babam sazı bana uzattı ve benim söylememi istedi. Ben çalıp söyleyince abim hem şaşırды hem de üzüldü” (Yavuzer, 2010).

Yavuzer, bu olaydan sonra babasının kendisini Sarıkamış’a, Âşık Mevlüt İhsanî’nin yanına çırak olarak gönderdiğini ifade eder. Yavuzer, yaklaşık beş yıl Mevlüt İhsanî’ye çıraklık eder. 1973 yılından 1977 yılına kadar burada kalır ve âşıklığın, atışmanın ne olduğunu öğrenir. Kendisini bu sanatın icrasını ve inceliklerini öğrenmeye verir.

İhsan Yavuzer, bölgenin âşıklık geleneği ve âşık ürünleri açısından son derece zengin olması ve kör bir âşık olan Mevlüt İhsanî gibi büyük bir ustanın yanında yetişmesi ona kolaylık sağlamıştır. Yavuzer, ustasıyla birlikte sık sık toplanan âşık meclislerinde bulunmuş, âşıkların sanatlarını icra ettikleri düğünlere, panayırlara, kutlamalara, kahvehane toplantılarına, uzun kış gecelerinde yapılan sıra gecelerine katılarak bu alanda kendisini geliştirmeye ve âşıklık sanatının inceliklerini öğrenmeye çalışmıştır.

Âşık İhsan Yavuzer, ustası Mevlüt İhsanî’nin mahlas olarak ilk başta kendisine küçük yaşlarda “Küçük İhsan” dediğini, daha sonra babasının arıcı olması hasebiyle “Arıcıoğlu” dediğini ifade eder. Ancak 1976 yılında Adana’da Âşıklar Şöleni’nde katılımcı âşıkların adının yazılı olduğu afişe arkadaşı Âşık Nuri Çırağı’nın ismini “Âşık İhsan Yavuzer” olarak yazdırıldığını ve kendisinin de Nuri Çırağı’ya olan sevgi ve saygısından ötürü bu mahlası kabullendiğini ve mahlasının “Yavuzer” olarak dillere yerleştiğini ifade eder.

1978 yılında, akrabası olan Cevriye Hanımla evlenir. Halen Cevriye Hanımla evli olup bu evliliğinden Murat, Selçuk, Muhammet ve Leyla adında dört bulunmaktadır.

Askerliğini Tunceli ili, Hozat ilçesinde bandocu olarak yapmıştır. Askerliğinde de subayevinde âşıklığını icra etmek için fırsat bulmuştur.

Yavuzer, 1980’de daha yirmi yaşında Kültür Bakanlığı bandrollü ilk kaseti olan “Kürşat Yüzbaşı” adında bir kaset çıkartır. Bu tarihten günümüze kadar yirmi sekiz albüm hazırlamıştır. Türkiye’deki hemen hemen her âşıklık yarışmasına katıldığı ifade eden âşık katıldığı her yarışmada birincilik veya ikincilik aldığını belirtmektedir. Atatürk

Üniversitesi'nin düzenlediği Âşıklar Şöleni'nde 1975'te güzelleme dalında aldığı birincilik ödülü ilk ödülüdür. İki yüze yakın plaketi olan âşık, yüze yakın da takdimnamesi kazanmıştır.

Âşık İhsan Yavuzer âşıklık sanatının devamı için oldukça yoğun bir şekilde çalıştıklarını belirtirken, bu kültürel mirasın ancak çırak yetiştirmekle devam edebileceğini belirtir. Yavuzer'in yetiştirdiği çıraklar, Behzat Yaralı, Veli Üneş, Murat Piroğlu, Kenan Coşar, Veysel Yıldız, Mustafa Acaroğlu ve Selçuk Yavuzer'dir. Selçuk Yavuzer, İhsan Yavuzer'in oğlu olup Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği Bölümü'nde okumaktadır ve babasının izinden giderek büyük bir âşık olmak istediğini ifade etmektedir.

Şimdiye Anadolu'yu il il, ilçe ilçe gezerek sayısız şölene katıldığını belirten Yavuzer, Avrupa'da da Almanya, Fransa, Lüksemburg, Hollanda gibi Türklerin yaşadığı yerlerde şölenlere katılmış, bunun dışında İtalya, Yugoslavya, İsviçre gibi ülkelerde de değişik etkinliklerde yer almıştır.

1990'da Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nde işçi olarak çalışmaya başlamış ancak, bazı özel sebeplerden dolayı 1998'de bu görevinde istifa etmiştir. Erzurum dışında İstanbul, Ankara, İzmir, Kars, Eskişehir, Bilecik, Trabzon, Gümüşhane, Van, Ağrı ve Tunceli gibi illerde değişik sebeplerle ikamet etmiştir.

Âşık İhsan Yavuzer halen, Anadolu Halk Ozanları Kültür ve Yaşatma Derneği Başkanı olarak görev yapmaktadır. Yavuzer, Erzurum'da şimdiye kadar ilk kez yapılan bir projeyi başlattıklarını ve Erzurumlu Emrah, Âşık Sümmânî ve Âşık Nihanî'yi 1. Geleneksel Anma Gecesi yaptıklarını belirtti. Bu gecenin Kültür Bakanlığı'ndan da destek gördüğünü ifade etmiştir.

Âşık İhsan Yavuzer; Çobanoğlu, Reyhanî, Erol Erganî, Rahim Sağlam, Kul Nuri, Nuri Çırağı gibi birçok önemli âşıkla atışmalar yapmıştır ve kendi ifadesiyle Anadolu'da ün yapmış neredeyse bütün âşıklarla atışma yapmıştır. Bu atışmaların bazıları bugüne kadar doldurduğu yirmi sekiz albümünde mevcuttur. Âşık hakkında ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Doç. Dr. Metin Özarlan "Erzurum Âşıklık Geleneği" adlı çalışmasında Âşık İhsan Yavuzer'e yer vermiştir. Milli Folklor Dergisi'nde, Halk Kültürlerini Araştırma Merkezi'nin çeşitli yayınlarında ve Atatürk Üniversitesi'nde yapılan çalışmalarda kendisi hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış ve yazılar kaleme alınmıştır. Ancak bu çalışma hakkında yapılmış ilk yüksek lisans tez çalışmasıdır.

Yavuzer hayatını özgeçmişim şiirinde şu şekilde anlatır:

Öz Geçmişim

Başımdan geçeni anlatayım ben,
 Çileli günler var özgeçmişimde,
 Çalıp ta sazımı inleteyim ben,
 Olmuşum tarumar özgeçmişimde.

Ağlar âşıkların yaşını gördüm,
 Sanki duman almış başını gördüm,
 Her zaman gönlümün kışını gördüm,
 Gelmedi ki bahar özgeçmişimde.

Bazen oldu umut dalım kırdılar,
 Bazen oldu şu sırrıma erdiler.
 Âşık olduğuma inanmadılar,
 Kim arar, kim sorar özgeçmişimde.

Yaşım on üçte sazımı çaldım.
 Kendimi gurbetin yoluna saldıım.
 Mevlüt İhsanî'den dersimi aldım.
 Bana bir yadigâr özgeçmişimde

Yavuzer neylerim onsuz dünyayı
 Bir vefasız çektiriyor cefayı.
 Yetmiş beş yılının sonbahar ayı.
 Âşık etti bir yâr özgeçmişimde.

2.4.2. Sanatı

Âşık İhsan Yavuzer, irticalen şiir söylemeyi kendi kendisine öğrenmiştir, saz çalıp atışma yapabilen âşıklardandır. Zaten bu özellikler âşıklığın temel kurallarıdır.

Yavuzer, kahvehanelerde, düğünlerde, güreşlerde, çeşitli vesilelerle düzenlenen toplantılarda, yarışmalarda, fasıllarda, panayırarda, özel gecelerde, radyo ve televizyon programlarında çalıp söyleyerek sanatını icra etmektedir.

Yavuzer, âşıklığın Allah vergisi bir yetenek olduğuna inanmaktadır. Ona göre, kemale ermek bâde içmekle değil, bir ustaya veya pîre hizmet etmekle olur. Bundan dolayı dört yıl “Ustam” dediği Mevlüt İhsanî’nin yanında kalmış ve ona hizmet etmiştir. Kendisini âşık olarak nitelendirmekte olan Yavuzer âşıklığını ilk olarak Allah-u Ekber Dağı yaylalarında icra ederken günümüzde kahvehanelerde, düğünlerde, şenliklerde, sıra gecelerinde icra etmektedir. Birçok televizyon ve radyo programına katılmıştır, defalarca yurt dışında Türklerin çoğunlukta yaşadığı ülkelerde programlara katılmıştır.

Âşık İhsan Yavuzer, sanat gücü bakımından yapılan sınıflamada usta âşıklar grubunda yer alır. Okuduğu şiirlerin kaynağı bakımından bakıldığında usta malıyla birlikte kendi eserlerini sunan bir âşıklardandır.

Şiirinin muhtevası bakımından; genellikle dünyevî konularda söyleyen, ancak dinî ve millî konularda da şiirleri olan aşığın ünü, tüm ülke geneline yayılmıştır. Özelde Erzurum, genelde bu kültürün yayılma imkânı bulduğu geniş Türkiye coğrafyasında tanınmaktadır.

Yavuzer, sanatını icra ederken, bu sanatı icra eden diğer âşıklarla dayanışma içerisinde. Birçok âşıkla da arkadaşlığı vardır. Özellikle de Fuat Çerkezoğlu, Mustafa Ruhanî, Erol Erganî, Rahim Sağlam, Nizamoğlu gibi.

Serbest deyişmeler içeren plak ve kasetlerden bazıları şunlardır: Doydun da Gittin, Kara Seveda, Nerdesin, Özgeçmişim, Sır Aramızda, Yalan Olur mu, Zalim Gurbet.

Atışma geleneğine de hâkim olan Yavuzer’in bu alanda da kaset ve plakları vardır: Erol Erganî- İhsan Yavuzer Atışması 1, Erol Erganî- İhsan Yavuzer Atışması 2, Erol Erganî- İhsan Yavuzer Atışması 3, İhsan Yavuzer - Erol Erganî Atışması.

“Günümüzde hikâye anlatımının durma noktasına geldiği âşık fasıllarında uzun konulu ve günlerce süren hikâyeler yerine kısa hikâyemsi anekdot, hatıra, fıkra veya kurmacalar anlatılmaktadır. Bu durum zamanın giderek kısıtlandığı hızlı yaşanan bir hayat tarzının getirdiği sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Şüphesiz alternatif eğlence kollarının ortaya çıkışı da hikâye anlatma geleneği için bir tehdit oluşturmuştur” (Özarlan, age. , 128-129). Bu geleneğin bitme noktasına gelmesine rağmen Yavuzer, Bahtiyar’ın Hikâyesi ve Nihanî Baba Hikâyesi gibi âşık hikâyesi geleneğine örnek kasetleri vardır.

Âşık İhsan Yavuzer, gelenek içinde kalıplaşarak belli özellikler kazanmış olan âşık şiirin tür ve şekillerini, icra yollarını, söz ve musiki münasebetlerini kavramış, bunlara yepyeni bir şekil kazandırmaya bile zayıflamış bir zeminde usta sayılabilecek düzeyde eserler vererek temsil görevi görmektedir.

“Halk hikâyesi geleneği, halkın âşıklara ve hikâye anlatımına ilgisinin yanı sıra bu hikâyelerin halk arasında da anlatılır olmasıyla iki kaynaktan beslenerek günümüze kadar gelebilmiştir. Erzurum ve çevresinde halk arasında anlatılan halk hikâyeleri eski Erzurum evlerinde kadınların ekmek pişirme sırasında anlatılan ve âşıklarca “tandır başı” olarak nitelendirilen türküsüz kara hikâyelerdir. Bunun yanında daha çok köylerde, köy odalarında erkek toplantılarında anlatılan ve türküleri nağmesiz olarak şiir şeklinde icra edilen hikâyeler de bulunmaktadır. Bu okuyarak anlatma tarzında köylerde uzun zaman canlı bir şekilde sürdürülen Ahmediye, Muhammediye, Battalnâme, Hamzanâme, Cenknâme, Kara Davut gibi kitapların okunması ve buna bağlı adetlerde etkilidir.” (Özarlan, age. , s. 127)

Yavuzer, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmiş, dört yıl boyunca geleneğin yaşayan dünya genelindeki en önemli temsilcilerinden Âşık Mevlüt İhsanî’den ders almıştır. Âşıklığın en önemli unsuru olan sazını ise, “kolum kadar bana ait...” diye ifade etmektedir. (Yavuzer, 2010).

Âşık tarzı şiirleri Prof. Dr. Umay Günay “serbest değişler ve sistemli değişler” olarak iki gruba ayırmaktadır.

Serbest değişler: Bu şiirler âşıkların irtical güçlerini kullanmadan, geniş bir zaman içinde oluşturdukları şiirlerdir.

Sistemli deyişler: Âşık tarzı şiirde, âşıkların daha çok bir dinleyici kitlesi önünde önceden herhangi bir hazırlığı olmadan söylediği ve büyük oranda irticale dayalı olarak söylediği şiirlerdir (Özarlan, age. , 133-134).

Yavuzer, gerek serbest deyişlerde, gerekse sistemli deyişlerde kendisini ispatlamış âşıklık tarzının birçok şeklinde eserler vermiş, halk edebiyatı âşıklık geleneğinin yaşayan önemli âşıklarındandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK ŞİİRLERİNDE YER ALAN EĞİTSEL UNSURLAR

Genellikle kişinin davranışlarında meydana getirilen olumlu davranış değişiklikleri olarak tanımlanan eğitim, bazen bir söz, bazen bir tavır, bazen bir şiir, bazen bir şarkıyla vb. bile insan üzerindeki etkisini gösterir. Bu anlamda özellikle toplumları peşinden sürükleyecek güce sahip olmuş insanların sözlerinin ve davranışlarının büyük önemi bulunmaktadır.

Bu işlevleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- “1. Hoşça vakit geçirme, eğlendirme ve haber alma ihtiyacına yönelik işlevler,
2. Gelenek ve töreleri ve muhafaza etme ihtiyacına yönelik işlevler,
3. Kültürün gelecek kuşaklara aktarılması ve eğitim ihtiyacına yönelik işlevler,
4. Toplumsal ve kişisel baskı ve haksızlıklardan kurtulma ihtiyacını karşılamaya ve kamuoyu oluşturmaya yönelik işlevler” (Özarlan, age. , 336).

Âşık, eğitimin insan ve toplum hayatındaki önemini vurgulamaktadır. Çünkü eğitim cehaleti yenmenin ve başarı kazanmanın temel koşuludur. Çobanoğlu, eğitim konusu işlerken iki boyut üzerinde özellikle durmaktadır: “Birincisi; toplumda yerleşik durumda olan bilgi ve inançların güncelleştirilerek tekrar topluma kazandırılmasıdır. Âşıklar geleneksel değerleri güncelleştirerek tekrar edip güçlendirmeleri konusunda yaptıkları yaygın eğitimin farkındadırlar.

İkincisi ise sosyo-kültürel hayatımıza yeni giren kavram ve olaylar karşısında âşığın takındığı yorumcu tavrı içinde yerli kültür tarafından kabul ya da reddine yönelik olarak kamuoyu oluşturmak suretiyle tartışılması ve bir ölçüde söz konusu edilen olay ve kavramların yerli kültür tarafından adapte veya reddedilmesinin yollarının araştırılmasıdır” (Çobanoğlu, age. , s. 119-120).

Âşıklarımız eski çağlardan beri halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş, kendi yaratıcı güçlerini de kullanarak yaşanılanları dile getirmişlerdir. Buldukları bölgelerin öz dilini kullanmaları, halkın anlayabileceği ifadelerle yer vermeleri onları daha etkileyici kılmış ve eserlerinin ölümsüzleşmesine yardımcı olmuştur. Sosyal, kültürel ve ekonomik olayları anlatarak halkın dili, kulağı, kalbi olan âşıkların eserleri incelendiğinde özellikle tabiat, din, savaş, fakirlik, geçimsizlik aşk, ölüm, hasretlik ve toplum konularına ağırlık verildiği görülür.

Âşıklarımız bu konuları ele alırken sorunları dillendirmenin yanında halka yol gösterir, nasihat verir, usta malı sözler söyler ve gençleri eğitirler. (Şahin, 1983, s. 16-23)

Eğitim birey hayatında yaşam boyu süren bir etkinliktir. Bu etkinlik zamanla sınırlı olmadığı gibi mekânla da sınırlı değildir. Gündelik yaşantının içerisinde bir söz, bir şarkı, bir yazı, bir resim vb. bile bazen farkında olarak bazen de farkına varmadan eğitim anlamında insana katkı sağlayabilmektedir.

“Bu geçmiş kahramanların yâd edilerek yaşatılması aynı zamanda girişilecek yeni bir ulusal eylemde düşürülecek milli hedefler için fertlerin özendirilmesini sağlamaya yönelik bir eğitim işlevi de görmektedir. Bu destanlar daha önceki savaşlarda kahramanlık göstermiş kişilerin veya ulusal hüznün, hedeflerin terennüm edilerek bir yandan orduya hatırlatılması, böylece ordunun psikolojik yönden bu hedeflere yönelmesinin motivasyonu sağlamaktaydılar.” (Çobanoğlu, age. , s. 112).

Âşıklık geleneği, günümüzde toplumu bilgilendirmek, özellikle millî-manevî meselelerde topluma rehber olmak, onun duygularını gazete ve televizyonlarda dillendirmek gibi görevleri de üstlenmiş bulunmaktadır. Günümüz âşıkları bir açıdan, âşık edebiyatı tarihinde hiçbir saz şairine nasip olmayacak kadar şanslı bir dönemi yaşamaktadırlar. Gazeteler, televizyonlar ve âşıklık geleneği ile ilgili kitaplar, günümüz saz şairlerinin faydalanabilecekleri kaynaklar arasındadır. Günümüz âşıklarının bir sansı ise geleneği bütün detaylarıyla öğrenme imkânı ile eğitimidir. Nitekim özellikle öğretmenlik mesleğini sürdüren kimi vatandaşlarımız, 21. yüzyılın Türkiye’inde, mesleklerinden arta kalan vakitlerde, özel sohbetlerde, muhtelif toplantılarda, yarışmalarda, radyo ve televizyon programlarında âşıklık sanatını icra etmektedirler.

“Günümüzde televizyonun, internet ortamının, müzik, spor ve sinema dünyasının gençler üzerindeki etkisi kendisini eğitim konusunda da hissettirmektedir. Özellikle toplumun şekillenmesinde genç kuşakların eğitiminin son derece önemi olduğu bilinmekte ve bu konuda araştırmalar yapılmaktadır. Saz şairlerimiz toplumun eğitiminden de sorumlu olduklarını bilerek söyleyecekleri hikâyelerden önce bazı konuşmalar yaparlar. Bu konuşmalar, halka öğüt verici nitelikte olan eğitici ve bazı haksızlıklara karşı uyanıklığı gerektiren usta sözleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikâyenin anlatımına geçmeden önce söylenen, konuşmanın başında yer alan ve bir anlamda önsöz ve temel atma anlamında uzun ve manzum biçimde söylenen bu bölüme “Ustadname (Sersuhane)” adı verilmektedir. Dinleyicilere ulus sevgisi, büyüğe saygı, doğruluk, mertlik, fakire yardım, merhamet, adalet

duygusu kazandırmak ve bilim ve sanatı aşlamak amacıyla usta malı bazı manzumeler okunur. 2-3 ustadnamenin peş peşe okunduğu da olur” (Şahin, 1983, s. 52-53)

3.1.Âşık İhsan Yavuzer’in Şiirlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar

Âşık İhsan Yavuzer’e göre eğitim sadece okulda belirli süreler içerisinde öğrenilen bilgileri içermemektedir. Ona göre eğitim, hayatın kendisidir ve eğitim, hayatın her aşamasıdır. İnsanoğlunun hayata gözlerini açmasıyla başlayan eğitim, son nefesini verinceye kadar devam eder. Ona göre bakmayı bilen gözler, hayatın her aşamasında ve her yerde insanı eğitecek, ona ders verecek bir şeyler muhakkak bulur. Âşık toplumun konuşan dili olarak her an toplumu yönlendirmeli ve topluma erdemli insan olarak yol göstermelidir.

Âşıklarımız eski çağlardan beri halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş, kendi yaratıcı güçlerini de kullanarak yaşanılanları dile getirmişlerdir. Buldukları bölgelerin öz dilini kullanmaları, halkın anlayabileceği ifadelerle yer vermeleri onları daha etkileyici kılmış ve eserlerinin ölümsüzleşmesine yardımcı olmuştur. Sosyal, kültürel ve ekonomik olayları anlatarak halkın dili, kulağı, kalbi olan âşıkların eserleri incelendiğinde özellikle tabiat, din, savaş, fakirlik, geçimsizlik, aşk, ölüm, hasretlik ve toplum konularına ağırlık verildiği görülür. Âşıklarımız bu konuları ele alırken sorunları dillendirmenin yanında halka yol gösterir, nasihat verir, usta malı sözler söyler ve gençleri eğitirler. (Şahin, 1983, s. 16-23)

“Eğitim, dünyayı yaradan Allah’ı anlamakla başlar ve tabiatta O’na ait her şeyi idrak ederek devam eder. Yavuzer’e göre, yaratılanı Yaratan’dan ötürü sevmekle başlar eğitim. Mevlana’yı Yunus’un aşkını anlamayan insan eğitilemez ve eşrefi mahlûkat olamaz. Aşk, hoşgörü, insanlık, vatan-millet ve vatan sevgisidir eğitimlerin en büyüğü. Aşığa düşense bazen bu değerleri unutan halka tarihî süreçte olduğu gibi yol göstermektir” (Yavuzer, 2010).

“Eğitimdir ki bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır; ya da milleti esaret ve sefaletle terk eder” (Atatürk). İşte millî değerleri eğitim ayakta tutacak, eğitim de millî değerler sayesinde varlığına devam edecektir.

Âşıklar, toplumu genellikle nasihat yoluyla eğitmektedirler. Nasihat, öğüt vermek, iyiyi ve güzeli tavsiye etmek, hayra davet edip şerre karşı uyararak demektir. Nasihat, dinimizde o kadar önemli bir yere sahiptir ki, Allah Resulü (sas.) “Din nasihattir” buyurmuşlardır. Gerçek âlimler, büyük düşünürler ve toplumu eğitmeyi, yanlışlıkları konusunda ise uyarma görevini üstlenmiş, âşıklar marifet adına elde ettikleri şeyleri, birer

hazine gibi nasihat yoluyla geride kalanlara miras bırakmışlardır. Tasavvufa, ahlâka ve edebe dair eserlerde bunun pek çok misalini görmemiz mümkündür.

Bizler çalışmamız için Yavuzer'in şiirlerindeki eğitsel unsurları dokuz ana başlıkta ve bunlarla ilintili otuz dokuz alt başlıkta inceleyeceğiz. Bu şiirleri incelerken İhsan Yavuzer'in eğitim hakkındaki görüş ve fikirlerini temel aldık.

3.1.1. Davranış

Eğitim insan davranışlarında istendik ve izli davranış değişikliği meydana getirmeyi amaçlamaktadır. Âşıklık geleneğindeki asıl amaçlardan birisi de budur. Âşık şiirleri toplumda millî ve manevî eğitimi temel alan öğretiler ortaya koymaktadır.

“Bu konudaki öğütler, insani ilişkiler, geçim, yardım, doğruluk, başa kakma, hor görme ve merhamet şeklinde gruplandırılmıştır.

Öğütler ana hatlarıyla şu sözlerden ibarettir.

1. Toplumun düzenini bozmadan, kimsenin kabahatini kusurunu görmeden ve başkalarına karşı kırıcı olmadan insani davranışlar içinde, yaşamak gerekir.
2. Kişi eliyle ve diliyle etrafındakilere zarar vermemeli, hakaretlere hakaretle karşılıkta bulunmamalı, etrafındakilerle hoş geçinmeyi kendisine düstur etmeli.
3. Yardımsever olmalı, düşmüşün elinden tutmalı, mutsuzun derdini kendi derdi bilmeli.
4. Kötü huyu kalpten atmalı, doğruluktan şaşmamalı, mert yaşamalı, iyilikleri suiistimal etmemeli.
5. El ayıbını gözetmemeli, kimsenin suçunu yüzüne vurmamalı.
6. Yumuşak huylu olmalı, sertlik göstermemeli, kusurları hoş görmeli, kişilerin özelliği ne olursa olsun hor görmemeli.
7. "Aman" diyene el kaldırmamalı, gücü zayıflara karşı kullanmamalı” (Kaya, 2000, s. 267-282).

3.1.1.1. İnsan ilişkileri ve toplum yaşantısı

Türkiye’de köy hayatında bireyler ve hayvanlar “baş” sözcüğüyle sayılır. Mesela “biz iki başız diyen köylü, aile üye sayısının iki olduğunu söylemek ister; hayvanlarını “beş baş, on baş, yüz baş” diye sayar ve nüfus cüzdanına da “kafa ‘baş’ kâğıdı” der.

Başlık sözcüğü ise, bir başa ait, bir baş karşılığı, bir baş için, bir başın bedeli biçiminde değerlendirilebiliriz. Başlık, evlenecek kızın koşullara göre görece değeri olur. Bu değer koşullara göre göreliliği üzerinde durmak zorunluluğu vardır. Zira değer koşullara göre görece olmadığı durumda, kız satılık bir mal, eşya durumuna düşecektir; eline bu miktar parayı alan herkes bu kıza sahip olabileceğini düşünecektir. Oysa başlığın bir toplumsal kural, adet olarak kabul edildiği toplulukların yaşam biçimleri içerisinde ele alındığında, durumun tiyatrolara konu edinildiği gibi hiç de dramatik bir yanının olmadığı ve yasalarla önlenemeyeceği gerçeği açık seçik görülecektir.

Genç kızlar evlenirken evleneceği insanı seçmemesini, adeta bir hayvan muamelesini âşık taşlamalarla eleştirmektedir. Bu durum kadına toplumda ikinci sınıf insan muamelesi yaptırmakta, evlenmek isteyen erkeğe de maddî sıkıntılar yaşatmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde *bütün insanlar eşit doğar* maddesiyle çelişen bu uygulama insanların eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak gittikçe azalmaktadır, ancak bunun tamamen yok olmasını istemek de aşığın eğitimci yönünü göstermesi bakımından önemlidir.

Başlık Parası

Yiğidin ömrünü söken,

Başlık parası parası...

Genç yaşta ömrünü söken,

Başlık parası parası...

Yoktur haksızlığı gören,

Hani nerde yoldaş yaren,

Genç kızı yaşlıya veren,

Başlık parası parası...

Kimi kime ulaştırır,

Kötülüğe bulaştırır,

İntihara yol açtırır,

Başlık parası parası...

Akı karayı kattıran,
 Gurbet yolunu tutturana,
 Bir çift öküzü sattıran,
 Başlık parası parası...

Artık bu ellerde durma,
 Sevdiğin kalbini kırma,
 Kız anası ister burma,
 Başlık parası parası...

Yavuzer'in tellerinde,
 El âlemin dillerinde,
 İlle Doğu ellerinde,
 Başlık parası parası...

“Cehalet mutluluktur.” (Ignorance is bliss) Dünyada bilgili insanlar her zaman acı çekerler. Âşık İhsan Yavuzer, toplumdaki aksaklıklara, mazlumun fakirin ezilmesine üzülmeştir. İşlevsel bir eğitimden geçmiş olan bireyler toplumsal yaşantıda başkalarına saygı duyar. Mazlumunu, fakiri, güçsüzü ezmeye kalkışmazlar; aksine güçsüzlerin ve mazlumların yanında yer alırlar.

Gülmez
 Gurbetten yâra name,
 Yazanların yüzü gülmez.
 Mazlum fakirin belini,
 Ezenlerin yüzü gülmez.

Duman almış dağ başını.
 Tipi boranlı kışını,
 Hak için gözden yaşını,
 Süzenlerin yüzü gülmez.

Dinle âşıksın sesini,
 Destan etmiş nicesini,
 Gariplerin yuvasını,
 Bozanların yüzü gülmez.

Yavuzer yaşar düş gibi,
 Bu fani dünya boş gibi,
 Sanki yuvasız kuş gibi,
 Ozanların yüzü gülmez.

3.1.1.2.Geçim

Kişi, çevresindeki insanlara zarar vermemeli etrafındakilerle hoş geçinmeyi kendisine düstur etmeli. Güçsüzlere, zayıflara karşı güç kullanmamalı aksine onları korumalıdır. İnsan yediğini, içtiğini inkâr etmemelidir. Âşık doğru söz söyleyenlere ve kâmil insanlara değer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Ederim
 Ben insanım insanlığı severim,
 Kesenden asandan nefret ederim.
 Yediğini inkâr edeni sevmem,
 Yiyip de kusandan nefret ederim.

Doğru söz layıktır tatlı dillere,
 Anlatması zormuş şu gafillere,
 Canım kurban olsun tüm kâmillere,
 Şuursuz insandan nefret ederim.

Mazlumların yarasını sarmalı,
 Yavuzer der hatırını sormalı,
 Haksızlığın karşısında durmalı,
 Oturup susandan nefret ederim.

3.1.1.3.Doğruluk

Yavuzer, doğruluk yolundan insanların çıkmaması gerektiğini çünkü yapılacak birçok hatanın geri dönüşünün olmayacağını ifade eder. Hayatta yanlışlarımız genellikle birbirleriyle ilintilidir. İnsan bir yanlış yaptığı zaman onu düzeltmek için çoğu zaman başka hatalar yapmak zorunda kalır. Eğitimde anne- baba yani ebeveynler önemlidir çünkü çocuk temel eğitimini ebeveynlerinin yanında alır. Onlar genellikle çocuğa iyiyi ve güzeli öğretirler, âşıkça gençlere büyüklerin gösterdikleri bu doğru yoldan çıkmamalarını tavsiye eder. Ağaç yaşken eğilir, atasözünü hatırlatarak insanların temel eğitimlerinin ne kadar önemli olduğunu anlatır. İnsanların hayata dair yapacakları her şeyi gençken ve güçleri varken yapacaklarını, ecel geldiğindeyse insanın gençliğin verdiği dinamikliği bulamayacağını hatta kılını bile kıpırdatamayacağını belirtir.

Doğrultamazsın

Sakın çıkma hakikatin izinden,
Bir daha yolunu doğrultamazsın,
Ananın babanın düşme gözünden,
Kaybolur malını doğrultamazsın.

İnsan insanlığın duyulur,
Günahkârsan her tarafa yayılır,
Ağaç derler küçük iken eğilir,
Büyürsen belini doğrultamazsın.

Boşa verme baharını yazını,
Yüce Haktan kesme alnı yazını,
Fırsat elde iken kıl namazını,
Gün geçer gılını doğrultamazsın.

Yavuzer, dünyanın kaldık sonuna,
Yaptıkların asla kalmaz yanına,
Günah ile gitme Hak divânına,
Azında dilini doğrultamazsın.

Âşık kendisinden hareketle topluma ve dolaylı olarak toplumun önemli bir kesimini oluşturan öğrencilerimize bazı nasihatler verir. İnsanın nefsine uymamasını ve mazluma zarar vermemesi gerektiğini ifade eder. Okul değişik sosyal gruplardan öğrencilerin bir araya gelerek oluşturdukları sosyal bir grup olduğu için öğrenciler madden veya manen kendisinden güçsüz olanları ezmemelidir; aksine onları sahiplenerek korumalıdır. Eğitimde gelecekte umudunu kesen öğrenci başarılı olamaz. Âşık, Yaradan'dan umudun kesilmemesi gerektiğini ifade eder. Öğrencilere geleceğin büyüğü olarak toplumsal sorumluluklarını hatırlatılır ve kul hakkı yemenin dinen yasaklanmış olduğunu ifade eder.

Olma

Deli gönül sana nasihatım var,
Aldanıp nefsine uyucu olma,
Sonra evin barkın olur tarumar,
Mazlumun canına kıyıcı olma.

Hakikatten hiç kesilir mi umut,
Kem fikrin varsa o anda unut,
Elin kanda olsa verdiği söz tut,
Söz verip sözünden cayıcı olma.

Hak ne için vermiş bu aziz canı,
Sakın boşa vermeyesin imkânı,
Bir gün ahirette tutar yakarı,
Bilerek kul hakkı yiyici olma.

Yavuzer der kurtar sen bu gûnahtan,
Ara görmelisin sen kendi hatanı,
Her ne istiyorsan iste Allah'tan,
Menfaata boyun eğici olma.

Çocuklar, sadece ders çalışarak hayata hazırlanamazlar. Çocuklarımızı hayata hazırlamak ve uzunca bir süre devam eden okul yaşantısından sıkılmalarını engellemek için,

onların belirli ek uğraşlar edinmesini sağlamamız gerekmektedir. Âşık hayata dair birçok şeyi âşıklıkla öğrenmiştir. Âşıklar ustalarına hizmeti, ariflere saygıyı burada öğrenirler. Belirli bir alanı kendine hobi olarak seçen öğrenci de muhakkak bu durumdan bazı dersler çıkaracaktır. Hayata dair verdiği en önemli nasihatlerden birisiyse, bireylerin verdikleri sözde durmalarının önemidir. Yani âşık, bireylere doğru bir insan olmayı tavsiye etmektedir.

Dünyada

Küçük yaştan beri aşkın sazını,
Çaldığımda huzur buldum dünyada.
Ariflerin hizmet ettim yanında,
Kaldığımda huzur buldum dünyada.

Arayıp gerçeği bulmalı insan,
Verdiği ikrarda kalmalı insan,
İçi bir dışı bir olmalı insan,
Olduğumda huzur buldum dünyada.

Deli gönül aşk pınarından kanmaz,
Cahillere söyleyen de inanmaz,
Hakk'ın emrettiği beş vakit namaz,
Kıldığımda huzur buldum dünyada,

Ey gafil kötülük koyma özüne,
Bırakma kendini acı hüzüne,
Baktığımda bir yetimin yüzüne,
Güldüğümde huzur buldum dünyada.

Yavuzer saklama kabahatini,
Sonra kaybedersin şan şöhretini,
Babanın ananın nasihatini,
Aldığımda huzur buldum dünyada.

Konuşma yeteneği de diğer dilsel sanatlar gibi eğitim yoluyla geliştirilebilir. Ancak konuşma eğitimi ciddi ve sağlıklı değilse, öğrencilerin ileri yaşlarda konuşma yeteneğinin gelişmesi de güçleşmektedir. Konuşma eğitiminin amacı kişinin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmesi ve dilsel yeteneğinin gelişmesidir. Konuşmanın bireylerdeki sosyalleşme il arasındaki doğrudan ilgi göz ardı edilmemelidir. Gelişmiş medeniyet yaşantısının gerektirdiği bütün konuşma tür ve şekilleri öğrenciler kazandırılmalıdır. Konuşma eğitiminde yıkıcı değil yapıcı olunması gerektiği mutlaka öğretilmelidir ve konuşmada ne söylendiğinden çok, nasıl söylendiğinin önemli olduğu kavratılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, insanlar giyim kuşamlarıyla karşılanır, söz ve sohbetleriyle uğurlanırlar.

Türk Milli Eğitim'in amaçlarından birisi de temeli ilerlemecilik akımına dayanan bilimsel düşünme gücüne sahip bir nesil yetiştirmektir. *“Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek”*(<http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/meslekiegitimmerkprog/aciklamalar.htm>). Yavuzer'e göre insanoğlu ne kadar çok buluş yaparsa yapsın bilimin asla sonu yoktur ve bu düşünceyi çocuklarımıza aşılırsak gerçek anlamda bir bilim toplumu olabiliriz. Sıdk-ı sadık arif olursak yani sözümüzün ve özümüzün birbirini tuttuğu arif kişiler yetiştirebilirsek eğitim kurumlarımız o zaman amacına ulaşabilir.

Divân

Eyle bir sohbet eyle ki, sözün olsun dört dörtlük,
Kendini bağla Hakk'ına, özün olsun dört dörtlük,
Yanmayanlar bilemezler bu aşkın alevini,
Gir bu aşkın ateşine, közüne olsun dört dörtlük.

Şart koşmuş Yaratan bize bu İslâm'ın beşini,
Günde beş vakit secdeye koymalısın başını,
Harama oynatım deme kirpiğini kaşını,
Her şeye doğrulukla bak gözün olsun dört dörtlük.

Gel, asla umudun kesme ol Allah-u Teâlâ'dan,
 Bu dünyada farklı görme zenginleri köleden,
 Nefsine ham ol olanlar kurtaramaz beladan,
 Mevla'nın yolunda yürü izin olsun dört dörtlük.

Demeyin ki Yavuzer'e bu sözün canı yoktur,
 Bu dünyaya baki deme dün gelen bugün yoktur,
 Her ne kadar atıştırsan ilimin sonu yoktur,
 Sıdk-ı sadık arif ol ki yazın olsun dört dörtlük.

3.1.1.4.Hor görme

Âşık İhsan Yavuzer, insanları kınamanın yanlışlığından, hor gördüğümüz bazı durumların bir gün bizim de başımıza gelebileceğinden bahsetmiştir. Ona göre İlâhî sırra ermenin önemini bilen insanlar dünyaya geliş sebeplerini bilirler ve günah işlemez. İnsanlar arasında hata yapmayan yoktur, mühim olan hata yapmamak değil, hatadan dönebilmektir. Mesela tövbe edip bir fakirin karnını doyurmak Allah'ın hoşuna gidecektir. Yavuzer'e göre, insanoğlu dünyanın fani olduğunu ve ölünce yanına sadece dünyada yaptıklarını götüreceğini unutmamalıdır.

Gelir
 Her gördüğün kınama,
 Senin de başına gelir.
 Yiğitlikten dem vuranlar,
 Feleğin tuşuna gelir.

İlahi sırra yetmeyen,
 Hakkın yoluna gitmeyen,
 Gerçekten emel etmeyen,
 Dünyaya boşuna gelir.

Tövbe eylesen binlerce,
 Bir gün gidersin o yere,

Yedirirsen bir fakire,
Allah'ın hoşuna gelir.

Neden yüksekten uçarsın,
Acaba kimden kaçarsın,
Ne ekersen onu biçersin,
Sofranda aşına gelir.

Âşık gözü yaşlı gezer,
Gezdikçe yarası azar,
Kaçamazsın ey Yavuzer,
Ecelin peşine gelir.

3.1.1.5.Merhamet

Merhamet eğitimi; kalpleri intikam, şehvet, ihtiras, kin, öfke gibi hastalıklardan temizleyen bir eğitimidir. Merhamet eğitimi alan birey hata yaptığıında kabullenebilir, özür dilemeyi bilir ve bunu bir güçsüzlük olarak görmez. Oysa merhamete ve insanî duygulara dayanmayan bir eğitimde insanların kibirlenmesi, başkalarını küçümsemesi kaçınılmaz bir durum olacaktır.

Dayandı
Gafil senin yaptıkların,
Yüce Mevla'ya ayandı.
Sen daha ne hayaldesin,
Yatanlar geri uyandı.

Kim söndürür bu ateşi,
Her yandan attılar taşı,
Kardeş vurur mu kardeşi,
Bıçak kemiğe dayandı.

Yayan gidenler geriler,
 Sanma bu gidiş ilerler,
 Yorgun kalmış süvariler,
 Kimin atlı kim yayandı.

Şüphe gördüm al kanında,
 Merhamet yok vicdanında,
 Eyvah kurunun yanında,
 Suçu yoktu yaşta yandı.

Yavuzer söylersin niye,
 Dayanılmaz bu çileye,
 Her gün sabır diye diye,
 Bıçak kemiğe dayandı.

3.1.1.6.Cehalet

Cehalet, insanın yeryüzündeki en büyük düşmanıdır. Cahil, âlimin derdini anlamaz. Âşığa göre merhamet duygusu taşımayan insanlar cahildir. Tarihin ilk çağlarından beri insanları birbirine düşüren, onların arasına nifak sokan düşüncelerin temelinde hep cahillik vardır. Kuran-ı Kerim'e göre, Hz. Musa kavmine, "*cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım*" şeklinde hitap etmektedir (Bakara: 67). Cahil olanlar kabahatlerinin bile farkına varmadan acizdir. Modern eğitim insanın cehaletini alan, onu doğru yola sevk eden bir eğitim olmalıdır.

Ne Anlar

Bu zamanlar gücü yeten yetene,
 Cahil olan, merhametten ne anlar.
 Bak bir neler demiş dinle atana,
 Okumayan, kemaletten ne anlar.

Ey yalancı ne saklarsın kaçını,
 Allah bilir kullarının içini,

Kimse kabul etmez kendi suçunu,
Bilmeyenler, kabahatten ne anlar.

Yavuzer şairin dili başkadır.
Gözlerinden akan seli başkadır.
Aşğın makamı hali başkadır.
Sevmeyenler, bu sanattan ne anlar.

3.1.2. Yaşayış

Âşık İhsan Yavuzer'in bu konudaki öğütleri -hoşgörü çerçevesinde- barış, ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlik, birlik olmak şeklinde ifade edilebilir. Bu öğütlerdeki ifadeler;

1. Birlik içinde yaşamak ve birlik beraberliğin devamını sağlamak.
2. Toplum ve millet düzenini yok eden bölücülüğe, ayrımcılığa ve toplumsal eşitsizliğe yol açmamak,
3. Günlük hayattaki yaşantılara dair dersler şeklinde özetlenebilir.

3.1.2.1. Ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlik

İnsanlar arasında ayırım yapmak, onları diline, dinine, ırkına, rengine ve maddî durumlarına göre ayırmak, aşağılamak ve hor görmek anayasal bir suçtur ve bu durum dinen de hoş karşılanmamıştır. Yetiştirdiğimiz öğrencilere tüm insanların eşit yaratıldığını ve insanları yaratılışlarına veya maddî durumlarına göre sınıflandırmanın yanlış olduğunun öğretilmesi gerekmektedir.

“Hz. Peygamber döneminde fakirler, yoksullar, köleler, yetimler hakir görülüyor, aşağılanıyor, alay ediliyor ve onlara değer verilmiyor olmasıdır. Âdeta onlar ikinci sınıf muamelesine tâbi tutuluyordu. Özellikle müşrikler, Hz. Peygamber ile görüşecekleri zaman onların da orada bulunmalarını hiç istemezlerdi. Dolayısıyla üstünlüğün iman ve takvada olduğu mesajını aktaran Peygamber, onların yanında yer almış ve onlara insanca muamelede bulunmuştur. Onları iman ve takvalarından dolayı övmüş, değer vermiş ve üstün görmüştür. Örneğin bir hadiste Hz. Peygamber bu durumu şöyle anlatır: “Size cennetlikleri bildireyim mi? Onlar hem zayıf oldukları hem de halk tarafından zayıf görüldükleri için kimsenin önemsemediği ve fakat şöyle olacak diye yemin etseler, isteklerini Allah'ın gerçekleştireceği kimselerdir” (Sancaklı, 2001, s. 4).

Garibanlar

Nere gitse gülmez yüzü,
Garibanlar garibanlar...
Hiç bir yere geçmez sözü,
Garibanlar garibanlar...

Yaşar hayalle, düş gibi,
İki gözleri yaş gibi,
Gezer yuvasız kuş gibi,
Garibanlar garibanlar...

Bacı kardeş yok ki yana,
Boynunu bükmüş bir yana,
Ne baba var, ne de ana,
Garibanlar garibanlar...

Yavuzer der kederinden,
Bir ah çekermiş derinden,
Anlar garibin derdinden,
Garibanlar garibanlar...

“İnsanlar maddî durumlarına göre veya yaradılıştan getirdikleri vasıflara göre üstünlük kazanamazlar. Âşık İhsan Yavuzer de fakirlerin yaşadıkları sıkıntılara dikkat çekmektedir. Toplumda fakir insanları korumak ve onları hakir görmemek önemli ancak bu insanların ilelebet fakir kalmalarının bazı kişilerce üstün bir vasıfmış gibi gösterilmesi de yanlıştır. Her insanı ve canlıyı olduğu gibi fakirleri de insan oldukları için “Yaradan’dan ötürü” sevmeliyiz. Bunu kalbi bir zorunluluk olarak görmeliyiz” (Yavuzer, 2010).

Fakirliği ve yoksulluğu esas alan, fakirliği öven ve fakirliğin zenginliğe karşı üstün olduğunu öngören bir din veya bir ideoloji (dünya görüşü) düşünelim. Bu durumda dünya üzerinde yaşayan bu din ve ideoloji mensuplarının karşılaşılabileceği problemleri ve sorunları göz önüne getirelim. Öncelikle böyle bir milletin, dünya milletlerine karşı ayakta durması mümkün değildir. Böyle bir dinin mensupları sürekli başkalarına muhtaç olacak, başkalarına

el açacak, sefâlet içerisinde onur ve şahsiyetini koruyamaz bir halde yaşamaya mahkûm olacaktır. Böyle bir toplum siyasî, askerî, ekonomik ve kültürel bağımsızlığını koruyamayacağı gibi başka milletlerin hegemonyasına girecek ve başkalarının esiri ve kölesi olacaktır. Aynı zamanda namus ve iffetini de koruyamayacak, dinin gereklerini de yerine getiremeyecektir. Köle ve esir bir toplum oluşturmak isteyen, fakirliği esas alan bir dünya görüşü oluşturması yeterlidir. Çünkü bir milletin fakir ve yoksul olması demek başkalarının boyunduruğu altına girmesi ve köle toplum olması demektir. Dolayısıyla özgürlüğü ve bağımsızlığı savunan evrensel ve fitrat dini olan İslâm dininin böyle bir hayat felsefesini kabul etmesi ve mensuplarına böyle bir olumsuzluğu öngörmesi düşünülemez. Ancak İslâm dinini yanlış anlayan bazı çevreler, fakirliğin övülmesi, zenginliğin yerilmesi konusunda gerçeklerle bağdaşmayan tutarsız ve asılsız bazı görüş ve yorumlar ileri sürmüşlerdir. Onların bu tür yanlış görüş ve yorumlarını İslâm'a mal etmeğe kimsenin hakkı yoktur. (Sancaklı, 2001, s.1).

Fukara

Fukaranın tarifini eyliyem,
Hayalde arzuya koştun fukara,
Kimse bilmez senin mazlum halından,
Nice el ayağa düştün fukara.

Gözün açamazsın sıcak bir günden,
İnim inim ağlıyorsun derinden,
Eloğlu anlar mı senin derdinden,
Yoksul kazanında piştin fukara.

Zalimler hep düşer senin gastine,
Yüzen güler çeker seni destine,
Zam koyarlar nice zamin üstüne,
İyleşmez çibanın deştin fukara.

Yavuzer sözüne darılıp küsme,
Kurban olam seni Yaradan isme,

Yaradan Allah'tan gümanın kesme,
Nice diken teli geçtin fukara.

Toplumlardaki adaletsizliklerin, gelir dağılımındaki dengesizliklerin vb. birçok toplumsal olumsuzluğun temelinde eğitimsizlik vardır. İnsanların eğitimi arttıkça toplumdaki birçok olumsuzluk kendiliğinden yok olacaktır. Eğitimsiz bireylerin oluşturduğu toplumlarda fakirlik, toplumsal adaletsizlik ve kargaşa kaçınılmazdır.

Yaşımız (Divân)

Bugünlerde zehir oldu ekmeğimiz aşımız,
Birbirimizden emin değil, ayağımız başımız,
Gözlerimiz görmez oldu helal ile haramı,
Hangi bir kusuru örtün kirpiğimiz, kaşımız.

Kimisi eğlenir iken o servetin içinde,
Zavallılar yok oluyor merhametin içinde,
Her nereye baktım ise felaketin içinde,
Korkuyorum kan kokuyor toprağımız taşımız.

İhsan Yavuzer dünyaya biz boşuna gelmedik,
Koştuk nefisin peşinden, yine ondan yılmadık,
Gaflet ile yatıyoruz, hala da uyanmadık,
Geldi kırkını da geçti, fark etmeden yaşımız.

Touraine demokrasiyi, her ülkede her zenginlik düzeyinde temel özgürlüklere saygılı bir siyasal düzenin oluşturulması biçiminde tanımlamakta, dahası demokrasinin, siyasal eşitlik ve tüm yurttaşlara aynı hakların verilmesinin ötesinde bir anlamının olduğunu vurgulamaktadır. Touraine'ye göre, “toplumsal eşitsizliği etik haklar adına dengelemek üzere bir araç” olan demokrasiyi bu anlamda kavrayan bir demokratik devlet anlayışı, en savunmasız yurttaşlarına dahi yasanın belirleyeceği sınırlar çerçevesinde, içinde devletin kendisinin de bulunduğu, eşitsizlik içeren bir düzene karşı gelme hakkını da tanır. (Touraine 1997, s. 38) Toplumdaki yoksul, fakir ve savunmasız insanlar sadece başkalarının

merhametleriyle yaşamlarını idame ettiremezler. Bu insanlara yardım etmek için güçlü bir devlet teşkilatı gerekir, güçlü bir devlet teşkilatı kurabilmek içinde eğitimli bireyler yetiştirmek gerekmektedir.

Kavgası

Senden bize bir inayet Allah'ım,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.
Yaşam bize bir cinayet Allah'ım,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

Yoksulluk yüzünden kopar kıyamet,
Gerçeği söylesek derler siyaset,
Bu fakirlik bize oldu delalet,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

Gittikçe uzanır bu ipin ucu,
Bir umutla bekliyoruz sonucu,
Her şeye yeter mi fakirin gücü,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

Böylelikle buluyoruz veremi,
Bu bir umut mudur, yoksa çare mi?
Şimdi mi yoksa öldükten sonra mı?
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

Bu devri yaşamak fakire zarar,
Asla yoksulluktan edemez firar,
Seneden seneye et yiyenler var,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

Yavuzer der haksızlığa diyorum,
Gün be gün artmakta bu büyük sorun,

N'olur ilgililer eylesin yorum,
Ne zaman bitecek hayat kavgası.

İnsanın en büyük düşmanı nefsidir. Nefis insanlarda kibre yol açar ve başkalarını anlamamızı engeller. Yavuzer (Ocak 2011), “insan dünyaya üryan geldi, dünyadan üryan gidecek; o halde bu dünya malına tapmak niye? Herkesin sonuçta bir karnı var, ölünce bu kadar malı yanında götüremeyeceğine göre, fakirden yoksuldan bu kadar uzak durmak onlara dünya malını kıymamak niye” diyerek şiirlerindeki isyanını dile getirir.

İçinde
Anadan dünyaya geldik geleli,
Kendimizi gördük mihnet¹ içinde.
Sonra kendimizi bildik bileli,
Olamadık bir gün halvet içinde.

Çoğu yüksek saraylarda yatarken,
Fakirin güneşi doğmamış erken,
Kimi meteliğe kurşun atarken,
Kimisi boğulur servet içinde.

Gün be gün artmakta bizdeki yara,
Onun için düştük bu tarumara,
Kibir gurur bizde olduktan sonra,
Kalacağız bu adavet² içinde.

Yavuzer, boşuna çaldığın teller,
Bunu yapabilmez temiz asiller,
Bu dünyaya bel bağlayan gafiller,
Ömrünü bitirir şehvet içinde.

¹ Mihnet: Sıkıntı, üzüntü.

² Adavet: düşmanlık.

3.1.2.2.Birlik

Toplumları güçlü yapan ülke içerisindeki barış ve hoşgörü ortamıdır. Toplumları bir arada tutan bazı değerler vardır: Vatan sevgisi, ortak dil, tarih ve kültür gibi. Bizler ülkemizi birlik içerisinde tutmak için yıllardır mücadele veriyorsak bunun en önemli sebebi cehalettir. Cahil insanlar kolayca kandırılmaya müsaittirler.

“Ey Türk, titre ve kendine dön!

Üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız yer delinmedikçe, senin ilini ve töreni kim bozabilir!” “Bilge Kağan’ın Göktürk Kitabelerinde yüzlerce yıl önce verdiği dersleri günümüz içinde doğru kabul edebiliriz. Bizim tarihimiz birlik olduğumuz için bu kadar parlak sayfalarla dolu. Ancak ülkenin bütünlüğünü dış baskılardan korumak için eğitim ilk hedef olmalıdır” (Yavuzer, Ocak 2011).

Her Yanımızı

Birlik beraberlik Türklüğün şanı,
Artık çiğnetmeyecek vatanımızı,
Sana derim uyan, Türkün evladı!
Küfür şerri almış her yanımızı.

Dış güçlerin maşaları oldular,
Güzel yurdumuza nasıl doldular,
Sabi sübyan demeyerek vurdular,
Beşikte kundakta yatanımızı.

Haklılar dururken haksızı andık,
Tatlı canımızdan bıktık usandık,
Bütün olanlara seyirci kaldık,
Şöyle bir yoklasak vicdanımızı.

Bütün dünya gelse eyletmez bizi,
Anlamsız gayeler söyletmez bizi,
Doktorun verdiği iyletmez bizi,
Allah’tan isteyek dermanımızı.

Hakka ödedin mi acep borcunu,
 Düşün bu dünyanın sen sonucunu,
 Yabancıya verdik ipin ucunu,
 Yavuzer, kaybettik kervanımızı.

3.1.2.3. Toprak-köy hayatı

Köyünün tarumar olması, insanların köylerini terk etmesi, köyünü ziyarete giden aşığı oldukça etkilemiştir. Günümüzde işsizlik, eğitim, daha iyi bir sosyal yaşantının cazibesi sonucundan insanlar köylerini, ata topraklarını terk etmiş, birçok köy boşalmıştır. Köylerden şehirlere göç sonucu oluşan kültürel çatışmada hem şehirde yaşayan insanlar hem de kırsal hayatın gerekliliğinden vazgeçemeyen ve şehir yaşantısına uyum sağlayamayan insanlarımız mağdur olmuşlardır. Aslında günümüz köy hayatının insan yaşantısına benzemesi tuhaf bir tevaftur. Zamanında cıvıl cıvıl olan köyler, günümüzde ölümün soğukluğunu yaşamaktadır. İnsanın bu durumdan çıkartabileceği en büyük ders hayatın bir sonu olduğudur. Gençlik ilelebet bizimle kalmayacaktır, bunun için gençliğin değeri bilinerek hayat ona göre yaşanmalıdır.

Köyümün
 Bir gün arz eyledim, gittim köyüme,
 Devranı kaybolmuş benim köyümün.
 Bakıp da köyümün sırrına yettim,
 Seyranı kaybolmuş benim köyümün.

Köyümün her yeri beter mi beter,
 Bacalardan seyrek dumanlar tüter,
 Bülbülün yerine baykuşlar öter,
 Gülşeni kaybolmuş benim köyümün.

İnsanları göç eylemiş, yürümüş,
 Bu evlerin sahipleri varımış.
 Yeşil tarlaları diken bürümüş,
 Çimeni kaybolmuş benim köyümün.

Gurbetçiler köyü görür düşünde,
 Keklik öter idi daşın başında,
 Kaval çalar idi sürü peşinde,
 Çobanı kaybolmuş benim köyümün.

İhsan Yavuzer der sararmış solmuş,
 Yıkılmış evleri virane olmuş,
 Sade birkaç tane ihtiyar kalmış,
 Civanı kaybolmuş benim köyümün.

3.1.2.4.Doğal afetler

Deprem, sel gibi afetlere karşı insanın tedbir alması elbette güzel bir olaydır. "Takdir Allahtan, tedbir kuldan" denilir. Fakat tedbire güvenerek takdire karşı gelmek de mümkün değildir. Doğal afetler, insanlar arasındaki yardımlaşmayı ve toplumsal birlik ve bütünlük duygusunu pekiştirebilir. Şu ayetler bilhassa bu noktaya dikkat çekmektedir: *"Onlar yeryüzünde dolaşıp da kendilerinden öncekilerin akıbetinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar bunlardan sayıca daha çok ve güçlü idiler. Yeryüzünde daha sağlam eserler yaptılar. Öyle iken, yaptıkları şeyler kendilerini kurtarmadı. Peygamberleri onlara beyyinelerle (açık delillerle) geldikleri vakit kendilerindeki ilme güvendiler. Alay etmiş oldukları şey kendilerini kuşatıverdi. Azabımızı gördüklerinde "tek Allaha inandık ve Ona ortak koştuklarımızı inkâr ettik" dediler. Fakat şiddetimizi gördüklerinde iman etmeleri onlara bir fayda vermedi. Bu, Allahın kulları içinde cari olan hükmü ve yasıdır. İşte kâfirler burada hüsrana uğramışlardır."* (Mümin: 82-85) İnsanların deprem, sel vb. doğal afetlerden dinen çıkarmaları gereken bazı dersler vardır. İnsanlar ölünce dünyada yaptıkları iyilik ve kötülüklerin karşılıklarını muhakkak göreceklerdir. Bu durum Zilzal (zelzele, deprem) Suresi'nde şu şekilde belirtilmektedir: *"Her kim zerre kadar hayır işlemişse onu görecektir. Her kim, zerre kadar şer işlemişse onu görecektir"* (Zilzal: 7-8).

Kocaeli Depremine

Sene doksan dokuz ağustos ayı,
 Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Biran zindan etti bize dünyayı,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Gece yarısında koptu kıyamet,
Yalova, Gölcük'ü aldı felaket,
Ya Rab kullarına eyle merhamet,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Doksan dokuz felaketin tuzağı,
Çoğusunun söndü tüten ocağı,
Kimin kolu koptu, kimin bacağı,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Bu nasıl felaket bu nasıl kaza,
Bitmez bu ağıtlar ben yaza yaza,
Karamürsel kaldı büyük enkaza,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Kıyametin alameti göründü,
Ölmeyenler öldü, tekrar dirildi,
Genç yaşlılar toprağa verildi,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Taze gelin ellerinde kınalar,
Gözü yaşlı kaldı dertli analar,
Birbirine girmiş güzel binalar,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Saraya benziyen binalar noldu,
Çoğu mahalleler yerle bir oldu,
Eşildi çukurlar hep ölü doldu,
Felek yasa boğdu Kocaeli'ni.

Köprüler yıkıldı, yollar yarıldı,
 İnsanların umutları kırıldı,
 Ana oğul birbirine sarıldı,
 Felek yasa boğdu Kocaeli’ni.

Cennet gibi yerler oldu bir viran,
 Kimin Erzurum-Kars, kimi Ağrı-Van,
 Kimin Gümüşhane kimin Erzincan,
 Felek yasa boğdu Kocaeli’ni.

Haksız olan ettiğin bulacak,
 Pişman olup saçlarını yolacak,
 Ezilmiş kafalar, kopmuş kol bacak,
 Felek yasa boğdu Kocaeli’ni.

Yalan değil Yavuzer’in rüyası,
 Bize layık bu kara yası,
 Seksen bine çıktı ölü sayısı,
 Felek yasa boğdu Kocaeli’ni.

3.1.3. Kişilik

“Eğitim; insanın bütün kuvvet ve kabiliyetlerini, kendisinin, toplumun ve insanlığın mutluluğuna yansıtacak şekilde, mümkün olduğu kadar en iyiye doğru geliştirmektir. Hem içinde bulunduğu şartların tesiri hem de fitratındaki özellikleri açısından, her geçen gün yeni bir şeyler öğrenen ve aynı zamanda öğreten insan, eğitim meselesinin merkez noktasını oluşturur. Bununla birlikte insanın hayatı, ‘öğreten ve eğiten’den çok, ‘öğrenen ve eğitilen’ bir süreçten geçer. Bu açıdan bakılınca insan, âdeta dünyaya eğitilmek için gelmiştir, diye düşünülebilir” (Gözütok, 1996, s. 11). Özellikle küçük yaşlarda alınan eğitim bireylerin kişiliklerinin doğru biçimde şekillenmesi bakımından oldukça önemli görülmektedir.

3.1.3.1.Kendini bilme

“İnsanlık kendini tanımak için büyük bir gayret göstermiştir. Bilginlerin, filozofların, şairlerin ve mistiklerin gözlemlerinden meydana gelen bir hazine sahibi olmamıza rağmen, insan hakkındaki bilgimiz, bazı görünüş ve parçalardan ibarettir. Besbelli ki, konusu insan olan bütün bilimlerin çabası, yetersizdir ve kendi hakkımızdaki bilgimiz de pek eksiktir” (Carrel,1973, s. 24-25).

Âşık İhsan Yavuzer’e göre insanın insan olması kendini bilmesine bağlıdır. Kendini bilmeyen insan eşref-i mahlûkat olamaz. Kendini bilmeyen insanlar ise gafildirler. İnsanın kendi farkında olması büyük bir erdemdir.

Gafil

Rüya ile yaşıyorsun dünyada,
Sen seni gör, görme beni ey gafil,
Bu günahı taşıyorsun ne fayda,
Sen seni gör, görme beni ey gafil.

İnsanlığa biçemezsin paha sen,
Göz göze girersin bu günaha sen,
Uyuyorsun, uyanmadın daha sen,
Sen seni gör, görme beni ey gafil.

Bağbanısan bağın dolan sahip ol,
Bülbülösen konca gülen sahip ol,
Ağzına sahip ol, dilen sahip ol,
Sen seni gör, görme beni ey gafil.

Yavuzer, söylersin bunlar sır ama,
Nefsinin altında fazla zorlanma,
Onun bunun günahını arama,
Sen seni gör, görme beni ey gafil.

3.1.3.2.Kibir-bencillik

Yavuzer'e göre insan kanaatkâr olmalıdır, kibirli olmamalıdır. Yeryüzünü karıştıran, başkalarının rızıklarına göz diken insanlar elindekine şükretmesini bilmeyenlerdir. İnsanları gerçek yola yönlendirecek en büyük faktörlerden biri ise sabırdır. Dünya çarkından sayısız insanın gelip geçtiğini ve bizimde bu pervane gibi dönen dünyanın geçici olduğunu anlamamız gereklidir. İnsanoğlu, ibret almak isterse ölümü düşünmesi kâfidir.

Yeter

Dostum kazandığın kanaat eyle,
Malın mülkün bile çok, sana yeter.
Günahkâr bedeninin iman kispeti,
İman kuvvetiyle Hak sana yeter.

Sen kendini ne sanırsın be gafil,
Her gelen belaya sabreyle, eğil.
Başına geleni yaptığından bil!
Yaratan Allah'tan kork sana yeter.

Gerçek mümin olan niyazın eder,
Bir yandan gelenler bir yandan gider,
Bu nasıl pervane durmadan döner,
Yorulmaz uslanmaz çark sana yeter.

Yavuzer, bunları gel al kaleme,
Yavaş yavaş yaklaşırsın ölüme,
Dikkat eyledin mi sen bu âleme,
İbret nazarıyla bak sana yeter.

Kibirleşmek, kendini övmek dinimizce hiç hoş karşılanmayan durumlardır. Âşık İhsan Yavuzer, “ İyi bir öğretmen öğrencisine bütün insanların eşit yaratıldığını ve insanların kendilerini övmelerinin hoş olamayacağını öğretmelidir. Aksi durumlarda bir öğrenci üstün

vasıflarıyla övünürken bir başkası psikolojik olarak olumsuz etkilenecektir. Dinimizde de bu konuda birçok ayet-i kelime ve hadis-i şerif vardır” (Yavuzer 2010).

“Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseyi sevmez.” (Nisa: 36) “Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme! Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin.” (İsra: 37) “Hem insanlara karşı avurdunu şişirme (kibirlenme) ve yeryüzünde çalılımla yürüme. Çünkü Allah övünen ve kuruntu edenlerin hiçbirini sevmez.” (Lokman: 18)

Yiyemem

Nefsimi her şeyden aşağı gördüm,

Gurur kibir hırkasını giyemem.

Birlik beraberlik benim amacım,

Sana iyi ona kötü diyemem.

Gezdim şu âlemi ben adım adım,

Ama yine muhabbette doymadım,

Şöyle vicdanımı biraz yokladım,

Bir kimsenin arkasından söylemem.

Dostun selamına eline kurban,

Âlim insanların diline kurban,

Kadir bilenlerin külüne kurban,

Muhannetin lokmasını ziyemem.

İhsan Yavuzer der gerçek yazıyım,

Bilmeyen cahile başka sızıyım,

Yüce Hak’tan gelenlere razıyım,

Menfaate bu boynumu eğemem.

3.1.3.3.Kılıbıklık

Toplumun en temel çekirdek yapısını oluşturan aile kurumunu ayakta tutan en önemli faktör, aile bireylerinin birbirlerine karşı anlayışlı ve hoşgörülü olmalarıdır. Fakat bu anlayış tek taraflı olunca yani otorite sadece kadına bırakılınca erkekte, halk dilinde “kılıbıklık”

denilen bir kişilik bozukluğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda her otoriteye boyun eğen, özgüven eksikliği yaşayan, kendi isteklerini ifade edemeyen bir erkek modeli ortaya çıkar. Eğitimin istendik davranış kazandırma işlevinden dolayı aileye ve öğretmenlere çocuklara özgüven kazandırma konusunda önemli görevler düşmektedir.

Kılıbık

Bir destanım vardır kılıbıklara,
Gece kuşu gibi öter kılıbık.
Diplomasın almış yenge hanımdan,
Günbegün oluyor beter kılıbık.

Hanımı bir saat izini verir,
Sonra içerden erir mi erir,
Dışarda kendini igit gösterir,
Yalanına yalan katar kılıbık.

Kılıbık yakışmaz şehire köye,
Kılıbık hasrettir düğüne toya,
Hanımı rahatsız olmasın diye,
Yatakta büzüşüp yatar kılıbık.

Bizler kılıbığım neyini görek,
Meğer kılıbıkta yoğumuş yürek,
Böyleyim ben şöyleyim diyerek,
Gidip dışarıda atar kılıbık.

Suçlayın beni yalanım varsa,
O an kılıbığı yanına çağırsa,
Yenge hanım bir aniden bağırsa,
Korkudan dilini yutar kılıbık.

Sinirinden ona buna kalkışır,
 Stresini kaybetmeye çalışır,
 Ayakları birbirine dolaşır,
 Çorbaya yemeğe batar kılıbık.

Başkasında görme bu kabahati,
 Kılıbıktan üstün olur damadı,
 Yavuzer'in sana bu nasihati,
 Yeter köle oldun, yeter kılıbık.

İhsan Yavuzer der böyle olunca,
 İçi dışı sade korku dolunca,
 Yenge hanım bir sopayı alınca,
 Diplerden diplere iter kılıbık.

3.1.3.4.Vurdumduymazlık

Âşık, insanların ne yaptığını bilmeden amaçsızca yaşamasını anlayamamaktadır. İnsanların görüşlerinin her an değişmesi, hayal âleminde yaşaması, bedenini gereksiz işler için yorması onu şaşırtmaktadır. Ecdadının yaptıklarından habersiz bir şekilde gayeden uzak yaşamak karşısında İhsan Yavuzer biraz da sitemelidir. Ona göre toplumları yok eden en büyük hastalık vurdumduymazlıktır. Gerçek kurtuluş yolu olaraksa İslâm'ı ve kendine doğru yolu amaç edinmeyi görmektedir. Aksi takdirde insanlara nefislerinin kölesi olurlar.

Gidiyoruz
 Meçhul olan bir yoldayız,
 Biz nereye gidiyoruz?
 Bazı sağ, bazı soldayız,
 Biz nereye gidiyoruz?

Yıllardır hayal kurarak,
 Bu iş çözülmez durarak,

Bedeni boşa yorarak,
Biz nereye gidiyoruz.

Bilmiyoruz ne ararken,
Bu güneş doğar mı erken,
Gerçeğe giden yol varken,
Biz nereye gidiyoruz?

Böyle miydi senin deden?
Uyuyoruz bizler neden?
Önü arkayı görmeden,
Biz nereye gidiyoruz?

Senin ecdadın böyle mi?
Seyreyle bir şu âlemi,
Ateş mi yoksa sele mi,
Biz nereye gidiyoruz?

Yavaş be hey gafil yavaş,
Nefsin açmış sana savaş,
Sana derim uyan kardaş,
Biz nereye gidiyoruz?

Bülbüllerin zarı gibi,
Kanadı yok arı gibi,
Dağılmış bir sürü gibi,
Biz nereye gidiyoruz?

Yavuzer söylersin gamda,
Şuur olmalı insanda,
En büyük huzur İslâm'da,
Biz nereye gidiyoruz?

3.1.3.5.Sır saklama

Sır saklayabilmek, güvenilir olmak toplum içerisinde insanlara saygınlık kazandıran erdemli davranışlardır. İnsanlar kendileri için önemli olan durumları her insana söylememelidir yoksa sırları herkes tarafından duyulabilir. Halk arasında *diline sahip olmak* deyimini de insanlara bu konuda dikkatli olmaları gerektiğini ifade eder. Âşık İhsan Yavuzer, bu konuda çocukların küçük yaşta eğitilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Dolaşır

Sakın gevezeye bir sır söyleme,

Kulaktan kulağa gider ulaşır.

Haksız olduğunu söyleyemezsin,

Ondan sonra gelir sana dolaşır.

Baba ana bu vahşete ne diyer,

İş işten geçerse dizini döger,

Bir çocuk terbiye görmezse eğer,

Büyüyünce her pisliğe bulaşır.

Yavuzer der kimse çekmez nazını,

Kime yapıyorsun bu vaazını,

Sakın alma asılsızın kızını,

Utanmadan kapı kapı dolaşır.

3.1.4. Çocuk eğitimi

Âşıklık geleneği yüzyıllar boyunca insanlara toplumsal konularda dersler vermiştir. Bunlar genellikle toplumun değer yargılarını benimseme yani sosyalleşme yoluyla olmaktadır. Eğitimde bir sosyalleşme eğitimi olarak tarif edilebileceği için sosyal yaşantımızın öğretmenleri olan âşıklar gençlere ilmin önemini, cehaletin zararlarını, çalışmanın önemini vb. konuları anlatmaktadır. Bunun yanında dini ve millî konuların yanında, kişilikle ilgili konularda da âşıklık geleneğinden alınacak oldukça önemli dersler olduğu kanaatindeyiz.

3.1.4.1.İlmin önemi

Âşık İhsan Yavuzer, ilmî iman temellerine dayandırmaktır. Bireylerin zorbalıkla değil eğitimle doğru yolu bulacaklarını ifade eder. Onun için kalplerinde sevgi ve hoşgörü olmayanların kalpleri taşlaşmıştır ve bu kişileri cahil olarak addeder.

Kazanmayınca
Cahil zorakiyle yola gelir mi?
Asla insanlığa özenmeyince,
İnsanın cahilden farkı olur mu?
İman şuuruyla bezenmeyince,

İnsanlar akılla olurlar hâkim,
İlmi hakikatle ederler hüküm,
Bir tohum her zaman çökmeye mahkûm,
İlim dalı orya uzanmayınca.

Yavuzer'in gözü yaştır efendim,
Cahillerin kalbi taştır efendim,
Dünya senin olsa boştur efendim,
Hakk'ın rızasın kazanmayınca.

3.1.4.2.Eğitimde ödül ve ceza

Anne-babalar çocuklara disiplin uygularken, ona sınır getirmeye, doğru ile yanlış öğretmeye çalışırken, genellikle ceza ve ödüle başvurmaktadırlar. Ebeveynlerin çocukları disipline etmek isterken kullandıkları en yaygın metotlardan biri ceza, bir diğeri ise fiziksel cezadır. Daha az tercih edilen yöntemse ödüldür. Oysa eğitimde cezaların belirli süre devam etmesinin küçük yaşlarda insanları o davranışa karşı duyarsızlaştırdığı görülmüştür. Bu açıdan sürekli olamamak koşuluyla ödül daha önemli bir caydırıcıdır. Ödülün her zaman verilmesi ve maddî olması da pek doğru kabul edilmez. Bazen bir aferin bile olumlu davranışın pekiştirilmesini sağlayabilir.

“Erzurum’un Mahallebaşı Semtinde hamallıkla geçinen bir adam varmış. Bu adamın eşi, kurban bayramına üç gün kala, komşularının evine çamaşır makinası aldığını söyler. Biz

de bu bayram eve yeni bir şeyler alsak, diye sitemkâr bir şekilde konuşur. Evin beyi de “peki bu bayram eve yeni bir şeyler alacağım” der. Adam bayramdan bir gün önce arkadaşlarından borç para alarak evine ilk kez koltuk takımı alır. Bayramda kurban taşıyıp para kazanmak için hayvan pazarına gider. Bu sırada evin yaramaz çocuğu mutfaktan aldığı bıçakla oyun oynarken koltukların başlarını keser. Evin hanımı akşam olunca durumu eşine iletir. Sinirlenen adam oğluna ceza olsun diye çocuğu bileklerinden koltuğa bağlar ve “bir saat böyle kalacaksın, cezalısın” der. Bir saat boyunca ağlayan çocuğun bileklerini çözdüklerinde, ağlaması ve feryadı dinmez. Gece dayanamayan anne ve baba, çocuklarını alıp hastaneye götürürler ancak doktor bileklerinin kangren olduğunu ve kesilmesi gerektiğini söyler. Ameliyatla bilekleri kesilen çocuk narkozun etkisinden uyanınca “baba ne olur ellerimi geri verin, söz bir daha yaramazlık yapmayacağım” der. Dayanamayan babası hastane çıkışında tabancasıyla kendini vurur. Kocasının öldüğünü öğrenen kadıncağızsa akli dengesini yitirir. Bu olay beni çok üzdüğü için babasının ve çocuğun ağzından bu türküleri söyledi. Çocuk cezayla eğitilmez, ona gerçek eğitim vermek için millî ve manevî değerler öğretilmelidir” (Yavuzer 2010).

Elleri kesilen yavru
 Anam beni koklayarak doymazdın,
 Sarardı güllerim küçük yaşımda.
 Azar ıdım, tozar ıdım duymazdın,
 Lal oldu dillerim küçük yaşımda.

Kime anlatırım bu dertlerimi,
 Daha diyemedim dileklerimi,
 Babam bağlar oldu bileklerimi,
 Kayboldu ellerim küçük yaşımda.

Yaşım yedisinde belim büküldü,
 Hayat merdivenim geri söküldü,
 Fidan ıdım yapraklarım döküldü,
 Kurudu dallarım küçük yaşımda.

Duyan komşuları bir matem sardı,
Ondan sonra benim dünyam karardı,
Benim için umut kapısı vardı,
Bağlandı yollarım küçük yaşımda.

Ağladıkça gözlerimden kan gider,
Alnıma yazılmış bu acı kader,
Söylesin derdimi İhsan Yavuzer,
Zehirdir ballarım küçük yaşımda.

Yavrum
Daha bundan sonra iflah olamam.
Günbegün artıyor figanım yavrum,
Bilemedim nasıl kıydım canına,
Sensiz yaşayamam civanım yavrum.

Neleri ararken neleri buldum,
Pişman oldum sonra saçımı yoldum,
Bu acı içinden çıkamaz oldum,
Mateme boğuldu her yanım yavrum.

Seninle bülbüldüm, seninle güldüm,
Seninle ağladım, seninle güldüm,
Seninle dirildim, seninle öldüm,
Artık kayıp oldu devranım yavrum.

Umududun bugünüme dünüme,
Felek hançerini koydu önüme,
Kahreyledim nedim kendi kendime,
Daha tükenir mi isyanım yavrum.

Bütün umutlarım hep kaldı yarım,
 Bu dert beni iflah etmez korkarım,
 O mahzun yüzüne nasıl bakarım,
 İçimde sızlıyor vicdanım yavrum.

Keşke gelmeyeydim ben bu faniye,
 Tükettim kendimi ben döye döye,
 Sana yaptıklarım oldu hikâye,
 Yavuzer olan oldu, destanım yavrum.

3.1.4.3.Çalışkanlık

Eğitimin temelinde çalışmak ve yeni yetenekler, bilgiler, davranışlar öğrenme amacı vardır. Formal eğitimde, hayatta olduğu gibi çalışmadan hiçbir başarıya ulaşamaz. Çalışanın başarıya ulaşacağı, çalışmayanın ise bunun sıkıntısını mutlaka çekeceği konusu halkın eğitimi amacıyla ifade edilen unsurlar arasında yer almaktadır. Çalışmanın karşılığının birgün mutlaka alınacağı çocuklara benimsetilmelidir. Bireyler küçük yaşta ancak bu şuurla başarıya ulaşabilirler. Yavuzer çalışan ve başarıya ulaşan insanları kıskanç kişilerin aşağı çekmeye çalışmasından oldukça şikâyetçidir.

Çok Görüyorlar
 Şahidim sensin ey Palandöken,
 Üstündeki kışı çok görüyorlar.
 Fidan diktik tabiata renk kattık,
 O güzel nakışı çok görüyorlar.

Ömrümüzü dağ başında geçirdik,
 Ben sanmıştım muradımıza erdik,
 Çalıştık didindik bir bağ becerdik,
 Yaptığımız işi çok görüyorlar.

Anam ağlar kan karışmış yaşında,
 Babamın da yaşı altmış beşinde,

Bir duman tütürdük dağın başında,
Yanan o ateşi çok görüyorlar.

Ey İhsan Yavuzer nedir amaçlar,
Bizden ne istiyor aç oğlu açlar,
Bar vermişti diktiğimiz ağaçlar,
Dalındaki kuşu çok görüyorlar.

3.1.4.4.Çağa ayak uydurma

Eğitimden ve bilimden uzaklaşan ve zadece zevk-i sefa ile uğraşan toplulukların her zaman sonları hüsrana olmuştur. Yavuzer, Osmanlı Devleti'nin bilim ve fenle uğraşmak yerine eğlenceye düştüğü anda önce duraklama sürecine girildiğini, sonrada devletin yıkılmaya başladığını ifade eder. “Osmanlı güçsüz kalıncaya kadar hep dost görünen devletler, Osmanlı güçsüz kalınca Osmanlı'ya başkaldırdılar, isyan ettiler vs. Rabbim aynı durumları bize yaşatmasın. Düşman yaşlarını gizlemek için yüzlerini gerdirten ninelere benzer, ne kadar gizlemeye çalışırsa çalışsın vücudu muhakkak yaşını ele verir. Düşman da ilelebet kendisini gizleyemez, sen düştüğün anda muhakkak kendisini gösterecektir” (Yavuzer 2010).

Başladı
Kendilerin gençleştiren nineler,
Yaşlarını göstermeye başladı.
Kanımızı emiyormuş keneler,
Dişlerini göstermeye başladı.

Bin kişiye bedel idi birimiz,
Yavaş yavaş kayıp oldu ferimiz,
Her zaman mağluptu rakiplerimiz,
Şimdi bizi tuşlamaya başladı.

Sermayesiz nesiz servet bulanlar,
Bir zaman nutukta atmış yalanlar,

Çıkmaz oldu delikteki yılanlar,
Başlarını göstermeye başladı.

Yavuzer boşa mı bunca emekler,
Zalım pususuna yatmış da bekler,
Sefil dediğimiz sinsi köpekler,
Dişlerini göstermeye başladı.

Değişen dünya düzeninde bazı kavramların önemini yitirdiğini görmekteyiz. Bu da toplumumuzda yanlış algılara neden olmaktadır. Aşğın sitemi insanların Avrupa'nın medeniyetine ulaşmak yerine, Avrupa'yı şeklen taklit etmelerinedir. Şekilsel değişikliklerde zamanla bizi biz yapan kültürel değerlerimizin yok olmasına sebep olmaktadır.

Kalmadı Artık

Dağılmış sürüye sahip çıkan yok,
Çobanın da hükmü kalmadı artık.
Başiboş bir gemi batmak üzere,
Kaptanın da hükmü kalmadı artık.

İnsana verirdi haz kültürümüz,
Çoğu gitti kaldı az kültürümüz,
Elimizden gitti öz kültürümüz,
Lisanında hükmü kalmadı artık.

Hani ara bizde bu beraberlik,
Berabersizlikten doğar fakirlik,
İyilik yapan dersen gelir kötülük,
İnsanında hükmü kalmadı artık.

Dünya artık memfaatçi dünyası,
Bu bizlere televizyonun hatası,

Modadır bizlere lambada dansı,
Ozanın da hükmü kalmadı artık.

Asla gözü görmez eğriyi düzü,
Kin bürümüş saygı görmüyor gözü,
Kendi öz kızına geçmiyor sözü,
Babanın da hükmü kalmadı artık.

İhsan Yavuzer der bu nasıl zaman,
Zaman yerindedir değişir insan,
Çakalların at oynattığı meydan,
Aslanın da hükmü kalmadı artık.

3.1.5. Vatan ve millet sevgisi

Eğitim toplumsal bir kurumdur. Okulda çocuk ulusunun bayrağını, ulusal değerlerini ve simgelerini öğrenir. Devletin dayandığı temel felsefe, ideoloji ve ilkeler, çeşitli dersler, törenler, özel gün kutlamaları gibi etkinliklerle çocuklara ya da gençlere kazandırılır. Eğitim kurumları da böylece mevcut siyasal düzenin korumasına katkıda bulunur. (Tezcan, 2006, s. 105).

Vatan ve bayrak toplulukları bir arada tutan en önemli kavramlardır. Çocuklara okulda, evde ve her türlü sosyal ortamda vatan, millet ve bayrak sevgisi gibi millî değerler aşılanmalıdır. Zaten aşığın en önemli görevlerinden birisi de millî değerlerin hatırlanmasına ve unutulmamasına yardımcı olmaktır. Âşık İhsan Yavuzer, Kıbrıs meselesinden ve Adalar sorunundan esinlenerek aşağıdaki şiiri kaleme almıştır.

Vatanım İçin
Kahpe Yunan senin alçak başına,
Çökmeye razıyım vatanım için.
Yunan tarlasına Türk tohumunu,
Ekmeye razıyım vatanım için.

Azan köpek bulur bak belasını,
 Türkoğlu yaparsa bir hamlesini,
 İstese kanımın son damlasını,
 Dökmeye razıyım vatanım için.

Türk ordusu şan vermiştir dünyaya,
 Yunan piçi düştü bitmez dünyaya,
 Şanlı bayrağımı ta Atina'ya,
 Dikmeye razıyım vatanım için.

İhsan Yavuzer der senin soyunu,
 Asla bilemezsin Türk oyununu.
 Akrep kuyruğunu, yılan boynunu,
 Bükmeye razıyım vatanım için.

Âşık İhsan Yavuzer dünyaya adalet ve hoşgörüyle altı yüz yıl hükmeden Osmanlı İmparatorluğu'na hayranlığını ifade etmektedir. Ona göre biz ecdadımız kadar dürüst ve azimli olmadığımız için bugün o kadar güçlü değiliz. Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra dünyada meydana gelen bazı değişiklikler aşığı yaralamaktadır.

Gine Nerdesin Osmanlım
 Bıraktığın gibi kalmadı vatan,
 Nerdesin Osmanlım, hadi doğ gine,
 Kalksa bize ne der, toprakta yatan,
 Nerdesin Osmanlım hadi doğ gine.

Bizi bize vuruşturdu güldüler,
 İnsan haklarını kökten sildiler,
 Vatanımı bin parçaya böldüler,
 Nerdesin Osmanlım, hadi doğ gine.

Bin kâfire değiştirmem tuyunu,
 Haçlılar gösterdi yine boyunu,
 Öğrensinler Türk oğlunun soyunu,
 Neredesin Osmanlım hadi doğ gine.

Seni inkâr eden kör idi,
 Dört bir yanımızı zulüm bürüdü,
 Diktiğin fidanlar çoktan kurudu,
 Neredesin Osmanlım, hadi doğ gine,

Haklıyı haksızı yüze getiren,
 Alıp dört kıtayı bize getiren,
 Kahpe Avrupa'yı dize getiren,
 Neredesin Osmanlım hadi doğ gine.

Bosna Hersek denen o güzel yurdu,
 Tüm dünya oturup seyirci durdu,
 Sırplar azgın köpek kudurdu,
 Neredesin Osmanlım hadi doğ gine.

Bir daha sesini duymadı cihan,
 Sana kurban olsun ozanın İhsan,
 Çıkcaak mı yine Fatih alp arslan,
 Neredesin Osmanlım hadi doğ gine.

Cahar Dudayev, SSCB'de doğmuş ve değişik askeri görevler üstlenmiş bir liderdir. Ömrünün büyük bir bölümünü Çeçenistan'ın bağımsızlığını kazanması için harcamıştır ve uğradığı bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. Şair O'nu Şeyh Şamil'in varisi olarak görmektedir ve O'ndaki vatan sevgisine hayranlığını dile getirmektedir. "Bizler de vatanımızı Dudayev'in Çeçenistan'ı sevdiği kadar seversek dünyanın en güçlü devleti olmamız için önümüzde hiçbir engel kalmaz" demektedir (Yavuzer 2010).

Dudayev

Şehitlik en büyük merteben oldu,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.
Ruslar Allah'ından belasın buldu,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.

Dünya tarihine bıraktın bir iz,
İnsan haklarından davacıyız biz,
Tüm Çeçenistan'a duacıyız biz,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.

Çeçenistan dedin tükendin bittin,
Urusları birer birer tükettin,
Kafkas dağlarınının Şeyh Şamil'isin,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.

Bir elinde silah, birinde bayrak,
Kahpe Ruslar ettiğini bulacak,
Bir Dudayev gitti bin de doğacak,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.

İhsan Yavuzer'in sen dillerinde,
Tekbir sesleri var amellerinde,
İslâm âleminin gönüllerinde,
Sen ölmedin yaşıyorsun Dudayev.

Yavuzer'e göre vatanını sevmek, doğduğu yeri sevmekle başlar. O, Erzurum'u, Palandöken'i ve doğduğu yer olan Oltu'yu "aşk" olarak anlatmaktadır. O'na göre yabancılar Erzurum'u, "uzak ve soğuk bir şehir" gibi görse de, O Erzurumlu olmaktan gururlandığını ifade etmektedir çünkü Erzurum, Nene Hatun'un, Abdurrahman Gazi'nin, Habip Baba'nın yurdu olması hasebiyle özel bir memleketdir.

Erzurum

Sensin dadaşların şerefi şanı,
Söylüyeyim senin elin Erzurum.
İki ay yazın var, dokuz ay kışın,
Gine de şükrettim halin Erzurum.

Dört bir yanı cennet gibi vatanın,
Kanı sana dökülmüştür atamın,
Abdurrahman Gazi ol kahramanın,
Habip Baba derler elin Erzurum.

Nere baktım ise bir anısı var,
Nene Hatun gibi bir anası var,
Camilerde bin bir hatim sesi var,
Mevla'yı zikreder dilin Erzurum.

İbrahim Hakkı'dır maşukun senin,
Efe Hazretleri ışığın senin,
İhsan Yavuzer'dir aşığın senin,
Ta buralı Emrah yolun Erzurum.

Oltu'nun

Tarih ispat etti yazdı satıra,
Her tarafta vardır şanı Oltu'nun.
Vatan igitleri kan dökmüş,
Mısır Zennün kahramını Oltu'nun.

Nice yaylası var dağlar içinde,
Coşunca suları çağlar içinde,
Bülbülleri öter bağlar içinde,
Gülüstanı var, gülşanı Oltu'nun.

Mevla'm vermiş bize tükenmez ışık,
 İnsanları doğruluğa alışık,
 Kimisi ozandır kimisi âşık,
 Şairlik de var yazanı Oltu'nun.

Nice kâfirlerin dişini döktük,
 Düşman koca ordu, biz de bölüktük,
 Nice şehit verdik nice kan döktük,
 Karıştı sellere kanı Oltu'nun.

Mısır Zennun Kalesi'nde oturan,
 Odur düşmanlara bağrını geren,
 Nesilden nesile yazıp götürən,
 Yavuzer'dir bir ozanı Oltu'nun.

Yamacında
 İnceden bir duman tüter,
 Karşı dağın yamacında.
 Bir yaralı kuş var öter,
 Karşı dağın yamacında.

Bulut gürlür yağmur eler,
 Hasretlik bağrımı deler,
 Koyun meler, kuzu meler,
 Palandöken yamacında.

Yaradan yaratmış övmüş,
 Nice âşık bağrın dövmüş,
 Lale sümbül boyun eğmiş,
 Palandöken yamacında.

Sevene dünya dar imiş,
Gurbet eller mezar imiş,
Nice güzeler var imiş,
Palandöken yamacında.

Kerem'in gördüm izini,
Aslı'dan almış hızını,
Yavuzer çalar sazını,
Palandöken yamacında.

3.1.6. Kültürel eğitim

“Eğitim olgusu, temel olarak toplumsaldır. Kökeni, işlevi ve eğitim kuramı bakımından sosyoloji ile çok sıkı ilişkilidir. Eğitim bir toplumdan diğerine büyük değişiklik gösterir. Hatta eğitim tarihinde aynı toplumda farklı zamanlarda farklı biçimlere bürünür. Eğitim sistemi ya da eğitim süreci de diğer toplumsal, siyasal ya da ahlâksal kurumlar gibi işlevlerini yerine getirdiği herhangi bir toplumun yapı ve ihtiyaçlarının sonucu olan toplumsal bir olaydır. Eğitim herhangi bir toplumda uygulamalar, eylem biçimleri, geleneklerden oluşur. Ortaçağda eğitim dinsel, Rönesans'ta özgür, on yedinci yüzyılda edebî, bugün ise bilimsel niteliktedir. Bunun sebebi, insan ihtiyaçlarının çokluğu ve çeşitliliğine bağlıdır.

Durkheim, eğitimi işlevsel açıdan ele aldı. Eğitim de temel toplumsal kurumlardan birisidir. Temel kurumlar toplumsal uyumu ve birliği geliştirir ve korur. Eğitim de bunlardan biridir. Eğitimin özel işlevi (görevi), genç kuşağın metodik olarak toplumsallaşmasıdır. Bununla ifade edilen ise, çocukta muayyen değerler ve muayyen entelektüel ve fiziksel beceriler kazandırmaktır. Bu becerileri bireyden hem siyasal toplum, hem de kendisinin özel çevresi ister. Toplumun hayatta kalması ve uyum, ancak bu yoldan sağlanır” (Tezcan, 1985, s. 6).

3.1.6.1. Kültürel bozulma

Ahlâkî hedefi belli olmayan eğitim sistemleri kendi milleti açısından bazı yanlışlıklar sergilerler. Yabancı kültürleri özümsemeden, onların ahlâkını, felsefesini ve kültürünü, daha doğrusu hayat tarzını benimseyen milletlerin millet olamayacakları, su götürmez bir gerçektir. (Tozlu, 2003, s. 93). Toplumlar kültürleriyle var veya yok olurlar. Değer yargıları ortak

olamayan insanları millet olarak bir arada tutmak imkânsızdır. Âşık İhsan Yavuzer, 1991’de yıkılan SSCB’den ÷lkemize gelen ve hayat kadını olarak çalışan kadınların Erzurum’da meydana getirdiği ahlâkî çöküntüyü eleştirmektedir. Soyların karışmasına ve değer yargılarının körelmesine sebep olması nedeniyle zina İslâmiyet’te haram kabul edilmiştir. *“Zina eden erkek ancak, zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır”*(Nûr: 3).

Rus Karıları

Bu nasıl tufadır bu nasıl afat,
Erzurum’u bastı Rus karıları.
Göklerden yerlere kalktı bereket,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Birer birer caddeler daldılar,
Kan alacak damarları buldular,
Önce otelleri teslim aldılar,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Bu muydu dadaşın büyük sevdası,
Bitecek mi cehaletin belası,
Güzel doğumuzun İslâm kalesi,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Yardım etsin gafillere Yaradan,
Acısını göreçeğiz sonradan,
Kimisi havadan, kimisi karadan,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Elleri koynunda kaldı sunalar,
Ne hallere girdi güzel binalar,

Nataşalar iranolar ninolar.
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Bize bu tuzağı kimler kazdılar,
Sanmayın ki rezaleti çözdüler,
Yetmişlik dedeler bile azdılar,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

İhsan Yavuzer’e çattı gittiler,
Tatlıya zehiri kattı gittiler,
Evliyi evinden etti gittiler,
Erzurum’u bastı Rus karıları.

Televizyon, günümüzde toplumları peşinden koşturan günübirlik sahte kahramanlar ortaya çıkartan kitle iletişim araçlarının son yüzyıldaki en önemli temsilcisidir. Ancak bu icat günümüzde kültür emperyalizminin ve kültür asimilasyonunun temelini oluşturmaktadır. Televizyon dünyasının bizlerin karşısına çıkardıkları günlük kahramanlar, biranda hayatımıza girmekte ve kitleleri peşinden sürüklemektedir. Bu sahte kahramanlar ve renkli camın büyüğü sebebiyle insanlar bu kişileri örnek almakta ve bu kişilerin yaptıkları her türlü eylem insanlara doğru gibi görünmektedir. İnsanlar bilime, bilgiye ve eğitime meyiletmek yerine renkli camın bizlere sunduğu kültürü kabullenmektedirler. Aşığın isyanı bu noktada başlar. Topluma yol göstermeye çalışan âşık bu bağlamda taşlama tarzında eser vermektedir. Yavuzer’in “hayatımda hiç anlayamadığım bir olaydır” dediği Hülya Avşar’ın doğum süreci ona göre toplumumuzun cehaletinin ve kültüründen, özünden kopmaya başladığının bir göstergesidir. Bizim toplumumuzda insanların özel hayatına saygı vardır ve mahrem konuları konuşmak abes karşılanmaktadır.

Doğdu
Yeter sabrımız tükendi,
Şükür Hülya Avşar doğdu.
Beklenti büyük beklenti,
Şükür Hülya Avşar doğdu.

Haber bizlere ulaştı,
Birazcık zihnim karıştı,
Medya peşinde dolaştı,
şükür Hülya Avşar doğdu.

Artık gerçekleşti rüya,
Senin için aydın dünya,
Gözün aydın olsun Kaya.
şükür Hülya Avşar doğdu.

Kendin duyurdun cihana,
Bekliyordun yana yana,
Sıra geldi Sibel Can'a,
şükür Hülya Avşar doğdu.

Reha Muhtar telaşında,
Millet it oldu karşında,
Badigartları başında,
şükür Hülya Avşar doğdu.

Gemi limana yanaştı,
Doktoruna çok danıştı,
Bebek karnında konuştu,
şükür Hülya Avşar doğdu.

Yavuzer eyledi karar,
Kendisine etti zarar,
Ebesi de Reha Muhtar,
şükür Hülya Avşar doğdu.

Okullarda planlı bir şekilde gerçekleştirilen örgün eğitimde, aktarıcı ve alıcı arasındaki iletişimi, öğretmenin (aktarıcı) öğretilecek olan metni kodlayarak mesaj haline getirmesi ve

eğitim araçları vasıtasıyla (kanal) ğrenciye (alıcı) aktarması Şeklinde yorumlayabiliriz. Oysa yaygın eğitimde (informal eğitim) kavramlar farklılaŐmaktadır. Bu durumda aktarıcı ğretmen olmasa da, aktarılacak mesaj üzerindeki etken olan kişi; alıcı ise mesajı kabul eden kişidir. Kanal ise sözlü iletişimde kullanılan yöntemler olarak değerlendirilebilir. Bu durumda eğitim bağlamında geribildirim de farklılaŐacaktır. Öğrenen, bir taraftan geri bildirimini doğrudan öğreticiye yansıtabilirken, diğer taraftan öğrenenin aldığı mesajlara karşı geliştirdiği diğer bir tepki, edindiği bilgi, davranış, tutum ya da kısaca mesajı hayatına aktarmasıdır. Aktarıcı konumundaki kanalların yaptığı programlar, alıcının(ğrenci, toplum vs.) davranıŐında olumsuz tutumlar meydana getirebilecektir.

Yavuzer'in bu durum karşısındaki tutumu nettir. Televizyon sadece insanları ryan gösteren, Batının müziğini, yaşayışını ve değerlerini empoze eden, toplumun etik değerlerini hiçe sayan davranışların sergilenebileceği bir kitle iletişim aracı olamamalıdır. Furat'ın, televizyonun toplumsal etkileri hakkında Alemdar'a dayanarak yaptığı tespitler Şunlardır:

1- Çağdaş toplumlarda insanlar, artan bir Şekilde, gerçek sosyal ilişkiler yerine televizyona yönelmektedir.

2- Televizyon, toplumun bütün alanlarına girerek, tekrarladığı yaygın kalıplarla birlikte belli bir dünya görüsü ortaya koyar.

3- Mesajların simgesel çevresini oluşturmak, denetlenen bir süreçtir.

4- Televizyon seyretme izleyicilerin geleneksel farklılıklarını bulanıklaŐtırır ve onları daha homojen bir ana akım içinde kaynaŐtırır.

5- Televizyon, içinde barındırdığı tüm programlarla beraber ortak bir imajlar ve iletiler dünyası oluşturmaktadır. Bu programlar sayesinde televizyon, insanların gelecekteki tercihlerini ve kullanımlarını etkileyen tutumlarını "eker" (Furat, 2009, s.44).

Oysa bizler televizyonun olumsuz etkilerini, çocuklarımızı televizyon konusunda bilinçlendirerek azaltabiliriz. Onların bilgisayar, televizyon vb. iletişim araçlarını olumlu yönde kullanmaları, modern çağa ayak uydurmuŐ bir neslin yetişmesine yardımcı olur.

"Televizyon seyreden bir çocuğun pasifliğinden aksine, bilgisayar kullanan bir ocuk aktif olarak ekranda görünen görüntüyü hareketlendirme durumundadır. Ayrıca sınıftaki çocukların bilgisayarla uğraşırken birbirleriyle etkileŐimi dikkat çekicidir. Bir ilgi odağı olan bilgisayarla çocuklar genelde ikili olarak ya da kk gruplar halinde çalıŐabilirler. Bilgisayarın baŐındayken yapacakları iŐlemler konusunda sürekli konuŐurlar ve bu sırada kendi aralarında bir bilgisayar dili oluŐtururlar" (Clement, 1985, s. 287-301). Yavuzer, kk

yaşlarda temel eğitim alan çocuklara yanlış örnek olması hasebiyle televizyon yayınlarını eleştirmektedir. Ona göre kültürel asimilasyonun en önemli sebebi insanların küçük yaşlardan başlayarak televizyon bağımlısı haline gelmeleridir.

Faydası

Dans müziği, pop müziği öğretir,

İşte televizyonun bize faydası...

Tah çocuktan güçükleri eğitir,

İşte televizyonun bize faydası...

Eski piyadeler değildir yaya,

Bu bir hayal midir yoksa ki rüya,

Artık kaybolmakta ar, namus, hayâ,

İşte televizyonun bize faydası...

Bu nasıl kültürdür, bu nasıl ocak,

Bu gidişle hallerimiz n'olacak,

Ekranda görürüz biz baldır bacak,

İşte televizyonun bize faydası...

Korkarım millete felaket yağa,

Her gün giriyorlar ayrı boyaya,

Nenen dedem ile dudak dudağa,

İşte televizyonun bize faydası...

Aklımızı nefse eyledik kira,

Zararını göreceğiz biz sonra,

Uykuyu da kayıp ettik bu sıra,

İşte televizyonun bize faydası...

Nefsimiz ne dedi biz ondan umduk,

İyi ararken kötüyü bulduk,

Nalet Avrupa'nın taklidi olduk,
İşte televizyonun bize faydası...

Yavuzer söylesin bu dertler acı,
Daha olmaz bu dertlerin ilacı,
Şükür öğretiyor hayat ağacı,
İşte televizyonun bize faydası...

Bir zamanlar üç kıtada at koşturan Osmanlı Devleti'nin torunlarının kültürel olarak bu kadar değişmesi, kendilerine ilmen değil de yaşayış olarak Batı'yı örnek almaları Yavuzer'i bir âşık olarak kırmıştır. Toplumun pasivize edilmiş, rotasını şaşırılmış hali aşığı şaşırtır ve isyan ettirir. Toplumdaki bu bozulmayı ise “rezalet” kelimesiyle ifade etmektedir.

Zehirlediler

Ne tarafa gitsem rezalet dolu,
Yönümüzü bile zehirlediler.
Karşıya bakarken şaşırdık yolu,
Önümüzü bile zehirlediler.

Kıldık namazı omuz omuza,
Şimdiyse gelmez umurumuza,
Verip şırıngayla damarımıza,
Kanımızı bile zehirlediler.

Taşı yastık yaptık yattık bir zaman,
Meydan toz dumana kattık bir zaman,
Dört kıtada at oynattık bir zaman,
Günümüzü bile zehirlediler.

Bütün yaptığımız Mevla'ya ayan,
Onun için ettim bunları beyan,

Ekranlara çıktık anadan üryan,
Tenimizi bile zehirlediler.

Eyvah eyvah unutmuşum atamı,
Gencimize sevdirdiler yamyamı,
Kim çıktıysa baltaladı İslâm'ı,
Dinimizi bile zehirlediler.

Yavuzer, Fatih'in torunları biz,
Amma aşamadık sorunları biz,
Umutla bekledik yarınları biz,
Sonumuzu bile zehirlediler.

Yavuzer, tecahül-ü arif sanatını kullanarak, toplumdaki bozulmanın bu şekilde devam edip etmeyeceğini sormaktadır. Haksızlığa dur denilmemesi, evladın anne babaya şiddet uygulaması, inşaların ahlâkî kuralları gericiilik gibi görmesi, rüşvet alıp vermek gibi birçok toplumsal hastalık onu da rahatsız etmektedir. Âşık İhsan Yavuzer (2010), “herkes sussa da âşık susmaz, susarsa âşık olmaz” diye bu isyanını ifade eder.

Devam Edecek
Her gün böyle bu rezalet,
Böyle mi devam edecek?
Bitmeyecek mi rezalet,
Böyle mi devam edecek?

Bu yarayı sar diyen yok,
Namus, hayâ, ar diyen yok,
Haksızlığa “dur” diyen yok,
Böyle mi devam edecek?

Ne çalışmak ne de emek,
Hak olmadan olmaz yemek,

Rüşvet almak rüşvet vermek,
Böyle mi devam edecek?

Yırtmış hayâ perdesini,
Ahali duyar sesini,
Oğlu döver babasını,
Böyle mi devam edecek?

Yamandır bu devir yaman,
Elimizde yoktur imkân,
Yavuzer, boşa bağıрман,
Böyle mi devam edecek?

Sosyal değerler, toplum bireylerini birbirine yaklaştıran, bir arada tutan ve devamını sağlayan güçlerdir. Sosyal değerler, toplumun duygu ve düşüncelerini yansıtır. İnsanı insan yapan vasıfları koruyan sosyal değerler, temelde ahlâkî inanç ve ilkelere dayanır. İyilik, doğruluk, şefkat, himaye gibi manevî değerlere saygı, ulvî değerlere bağlılık toplumun temel bağlarıdır (Nirun ve arkadaşları,1986, s. 38).

Sayırsız insandan duyulan “ahir zaman” anlayışı Yavuzer’in şiirini de ansımıştır. Ona göre insanoğlu ahir zamanı yaşadığı için kibirlilerin sayısı artmış, güçlü güçsüzü ezmeye başlamıştır. Aynı babadan iki kardeşin birbirlerine kıymalarıysa Kabil ve Habil kadar eski olmasına rağmen yine de aşığı yaralamaktadır.

Üzdü, Eyvah Ey!
Acep bu dünyanın neresindeyiz,
Haksızlar haklıyı ezdi, eyvah ey!
Git gide büyüdü, kibir ordusu,
Nerden içimize sızdı, eyvah ey!

Bunca cehaletlik canlara yetti,
Bülbülün yerinde kargalar öttü,

Bir babadan iki evlat zehretti,
Kardaşına tuzak kurdu, eyvah ey!

Bize çektirdiler bu kalmakalı,
Kimlerin boynuna bunun vebali,
Allah'ın Aslanı yetiş ya Ali,
Kılıçtan dönenler azdı, eyvah ey!

Başın kaldır artık, yeter adalet,
Senden bekliyoruz büyük hidayet,
Bunca cehaletlik, bunca rezalet,
İhsan Yavuzer'i üzdü, eyvah ey!

Hayatta dört şey geri gelmez: Söylenen söz, atılan ok, geçen zaman ve kaçırılan fırsat... (Hz. Ömer) İhsan Yavuzer'e göre insanın zaman içerisinde yaptıklarını geri dönüp düzeltme şansı yoktur. O, ilk başta toplumu uyarır fakat daha sonra elinde olmadan karamsarlığa düşer. Gittikçe kötüye giden bu yolda yürüyen toplumun geri dönüşünün zor olduğunu düşünmektedir.

Okullarda öğrencilere yaptıkları davranışların isteseler de geri dönüşünün olamayacağı öğretilmelidir. Onun için yaşayacakları hayatı iyi değerlendirmelidirler ve hata yapmamak için azami özeni göstermelidirler. Öğrencilerin, bir ırmakta iki kez yıkanılmayacağını bilmeleri gerekmektedir.

Çıkamayız
Felaketin tuzağına,
Düştük daha çıkamayız.
Onun gizli alevine,
Piştik daha çıkamayız.

Değiştirdiler durağı,
Bilmedik yakın ırağı,

Kendimize bu tuzağı,
Eşdik daha çıkamayız.

Unuttuk gerçek soyunu,
Biz bize yaptık oyunu,
Dipsiz kuyunun suyunu,
İşdik daha çıkamayız.

Bu dünyanın cilvesine,
Acep aldandık nesine,
Haksızlığın pençesine,
Geçdik daha çıkamayız.

Yavuzer'sin bak ağına,
Bir kulak ver merağına,
Haksızın karanlığına,
Koşduk daha çıkamayız.

Âşık İhsan Yavuzer, toplumda utanma duygusunun kaybolmasından, zinanın artmasından ve televizyonun topluma sunduğu sahte kahramanlardan rahatsızlığını ifade eder. Türkler tarihleri boyunca eğitime, kültürel değerlere ve bilgeliğe önem vermiş bir toplumdur. “Bu dönemin edebî eserlerinde yaygın olarak bir tâlimî yani öğretici amaç bulunduğu görülür. Bunlar, insanlara hayatta yol gösterebilecek ilkeler, ahlâkî esaslar, felsefe kırıntıları taşır. Şiir ve kısmen atasözü niteliğindeki bu parçalar, o dönemlerin ahlâk ve terbiye anlayışını gösterir. Bunlar, iyiliğin, cömertliğin, bilgeliğin, cesaretin önemi ve değeri, büyüklere itaat vs. gibi bugün de yasayan değerlerdir.

Eski Türklerde alp insan tipine önem verilmektedir. Oğuz Kağan destanında Oğuz Kağan kendisine tüm dünya halklarının itaat etmesini ister ve kendisini dünyanın hükümdarı, yöneticisi olarak görür. O, dışa dönük, mekânda genişlemek isteyen, göçebe, akıncı, düşmanlar ve hayvanlarla mertçe çarpışan, üstün Türk'ü temsil eder” (Akyüz, 2008, s. 5).

Kaldı

Felaketin dünyasında,
Başımıza neler geldi.
Avrupa'daki töreler,
Geldi bu kültürü sildi.

Kimler alır emirini,
Türk yitirir mi töreni,
Nice yiğidin yerini,
Sahte kahramanlar aldı.

Her taraf dolmuş zinalar,
Hayâ yok ki utanalar,
Gözleri yaşlı analar,
Başın taştan taşa çaldı.

Kime yaparız sitemi,
Değiştirdiler sistemi,
Rotasız, kaptansız gemi,
Çoktan deryalara daldı.

Yavuzer'i yıldırıldılar,
Adaleti kaldırdılar,
Gerçekleri öldürdüler,
Eyvah dünya kime kaldı.

Olduk

İnsan bildiğini tatbik etmiyor,
Sözde biz İslâm'ın kalesi olduk,
Gurur, kibir, riya bizden gitmiyor,
Artık sahtekârın alası olduk.

Artmaktadır içimizde yalanlar,
Gizli gizli yapıyor planlar,
Bir zamanlar bize hamal olanlar,
Şimdi biz onların kölesi olduk.

Hakkımız olmayan şeyi kapan biz,
Para ile vicdanları satan biz,
Yalan yere şahitliği yapan biz,
Günahkâr yüzlerin maskesi olduk.

Yavuzer der Hak'tan kesme çareyi,
Eğer kesen isen düşün sonrayı,
Terazi de bozuk gördük darayı,
Bizler her mesleğin hilesi olduk.

3.1.6.2.Tarihî ve dinî kişilikler

Eğitimde kültürel değerler kazandırılırken model alma yöntemine de sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Türk eğitim tarihinde de öğrencilerimize bazı kültürel değerler kazandırılırken model olarak kullanabileceğimiz önemli isimler vardır. Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde Yunus Emre ve Hacı Bayram Veli isimleri model almaya örnek gösterilebilir.

Yunus Emre Türk edebiyat tarihindeki en önemli kişilerden birisi olarak kabul edilmektedir. Yunus'un sanatı tamamıyla milli bir sanattır. Sanatının başlıca iki kaynağı vardır. Birincisi ahlâkî – sofiyane temelleri veren İslâm kültürü; ikincisi dil, biçim, söyleyiş vezin özelliği veren millî niteliktir. Yunus bu iki kaynağı öyle kaynaştırmıştır ki, sanatçı ruhunun dehasıyla birleşmesinden doğan bu yeni tarz kendinden sonra gelen birçok ozana öncülük etmiştir. Şiirlerinde sade, masum, şefkat dolu ve insanlık sevgisiyle temellendirilmiş bir dervişin ilahi bir dille terennümünü hissedilir. Yunus Emre'nin ilahileri tekkelerde, din törenlerinde, halk topluluklarında olduğu gibi yüksek zümre arasında da birçok beste yapılarak okunmuştur. Sevgi temelli öğretilerinden dolayı İslâmiyet'in içinde barındırdığı bütün tarikatlar onu benimsemiştir. Çünkü o hiçbir zaman hiçbir tarikatın bağınaz savunuculuğunu yapmamış hep doğrudan, doğruluktan yana olmuştur. Öyle ki; Taptuk Emre dergâhına kırk yıl hizmet etmiş, kırk yıl dağdan odun getirmiş ve birgün dahi oraya eğri odun

taşımamıştır. “Bu yola açılan kapıdan odunun bile eğrisi girmez” öğretisiyle doğruluğa verdiği önemi gözler önüne sermiştir.

Okullarımızda hangi sınıfta, kaçınıcı kademedede olursa olsun bütün öğrencilerimize Yunus’un felsefesini öğretmeliyiz. Eğitimde sade dili ve insan sevgisini tüm eğitim kurumlarındaki öğrenciler öğrenmelidir. Yaşadığı dönemde Anadolu istilalarla ve fakirlikle mücadele ediyordu oysa o sade diliyle ve insanî söyleyişleriyle kültürel devamlılığımızın sağlanması bakımından önemli bir köprü vazifesi görmüştür.

Yunus

Omuzda davarcık elinde asa,
Ben içini gördüm çölde Yunus’un.
Bütün varlıkları eylemiş tasa,
Edepte, erkânda, yolda Yunus’un...

Taptuk dergâhında çok çekmiş emek,
İşte sabır, işte umut bu demek,
Akar Allah deyu deyu giderek.
Yaşları karışmış sele Yunus’un...

Dervişlerin dergâhları böyleymiş,
Kötülükleri yolundan eylemiş,
Sarıçiçek ile sohbet eylemiş,
Arzuman’ı kalmış gülde Yunus’un...

Hiç boyun eğmemiş ağaya beye,
İnsan âlemine olmuş hediye,
Sözleri aşığa kalmış sermaye,
Şiiri okunur, dilde Yunus’un...

Bilmeyenler ağlayana gülmüşler,
Yunus kaybolunca kadrin bilmişler,

En sonunda hırkasını bulmuşlar,
İzi kayıp olmuş çölde Yunus'un...

Yavuzer, Yunus'u arar gözleri,
Ziya vermiş Hakka yanan közleri,
Her notada söyleniyor sözleri,
Mızrapta, perdede, telde Yunus'un...

Hacı Bayram Veli, Bayramîlik Tarikatını kuran mutasavvıftır. Tanrı'nın insan gönlünde görünüş alanına çıktığı inancını savunmuştur. Hacı Bayram Veli'nin geliştirdiği inanca göre temel varlık Tanrı'dır. Tanrı bütün evreni kaplamıştır, tektir, önsüz-sonsuzdur, yaratıcıdır. Yavuzer'e göre Hacı Bayram Veli'nin temel öğretilerinin eğitimin temelinde kullanılması gerekmektedir. Bunlardan bazıları cehaletten, kibir, nefis ve gıybetten uzak durma, sevgiyle çocuklara yaklaşma vb.

Hacı Bayram Veli'ye Gel
Dostu bulmak ister isen,
Hacı Bayram Veli'ye gel.
İnsan olmak ister isen,
Hacı Bayram Veli'ye gel.

Bir başkadır gönül dağı,
Görürsün ak ile ağı,
Tadacaksın mutluluğu,
Hacı Bayram Veli'ye gel.

Kalmaz insanın günahı,
Bu dergâh gönül dergâhı,
Bulacaksın ol Allah'ı,
Hacı Bayram Veli'ye gel.

Gönüllerin ışığı o,
 Muhammed'in aşığı o,
 Âşıkların maşığı o,
 Hacı Bayram Veli'ye gel.

Yavuzer verir kıymeti,
 Onda gördüm kerameti,
 Kesme sakın ziyareti,
 Hacı Bayram Veli'ye gel.

3.1.6.3.Âşıklık geleneği

Âşıklık geleneğinde eğitim hayatına yansıtılabilecek (usta çırak ilişkisi, büyüklere saygı, sabır vb.) birçok eğitsel unsur olduğu ifade edilmektedir. Yavuzer âşıklığa başlamasını ve âşıklığa başladığı yerleri şiirinde şu şekilde ifade anlatmaktadır:

Âşık Oldum Ben
 Eğer âşıklığımı sorarsanız,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.
 Soğanlı Dağı'nın yamaçlarında,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Allah Ekber Dağı dağlara hâkim,
 İsteriz TRT eylesin çekim,
 Kürkçü, Çermik, Vartanıt, Göreşken, Zakim,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Gezerdim orayı zaman zaman ben,
 Hende'nin suları dertlere derman,
 Çilhoroz Dağı'ndan eksilmez duman,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Nüsük Köyü karşı Norşon'a bakar,
 Çiçeği sümbülü bir başka kokar,
 Yaylasında Zemzem gibi su akar,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

O dağları gezmek maharetimiz,
 Gücükten büyüğe var hürmetimiz,
 Çakır Baba derler ziyaretimiz,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Aşağı Hamas, Yakarı Hamas diyorlar,
 Bal ile kaymağı onlar yiyorlar,
 Olan bitenleri hemen duyuyorlar,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

O yaylayı gezmek sanki bir rüya,
 Nedim kalamadım ben doya doya,
 Köyüm Bardız Köyü, kazam Şenkaya,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Allah Ekber Dağı şehit vatani,
 Bağrında saklıyor doksan bin canı,
 Çermik Yaylası'nda Mevlüt İhsanî,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Yavuzer der söylüyorum cefayla,
 Gurbet eli gezemedim sefayla,
 Beş aşığın mekânıdır o yayla,
 İşte o yaylada âşık oldum ben.

Yavuzer, âşıklara ve âşıklık geleneğine yeterince değer verilmemesinden şikâyetçidir. Oysa âşıklar toplumun öğretmenleri olarak insanları eğiten, onlarda ortak toplumsal zevk

oluşturan kültürel mirasın taşıyıcılarıdır. Günümüzde gerekli değerin verilmemesinden dolayı bu sanat bitme noktasına gelmiştir. Bazı değerler dünyadayken onlara önemsemek gerekir. Âşıklık geleneğinin insanlara verdiği bazı dersler vardır. Sözleri tarihleri aşır gelen âşıklar, millî ve dinî konularda verdikleri derslerin yanında usta-çırak ilişkisi sayesinde de, öğretmen-öğrenci ilişkilerine örnek teşkil etmektedir.

Daha

Nice âşık Erzurum'u terk etti,
Gidip de geriye gelinmez daha.
Mum dibine ışık vermez diyorlar,
Kalmaz istesen de kalınmaz daha.

Aşığın Mevla'ya bağlıdır özü,
İçinde söner mi bu aşkın közü,
Her şeyden kuvvetli tesirli sözü,
Geçer tarihlere silinmez daha.

Kölesiyim muammayı çözenin,
Soyu batsın bu düzeni bozanın,
Bundan sonra yüzü gülmez ozanın,
Nedense kıymeti bilinmez daha.

Ustalara yaptım çok hürmetimi,
Artık bırakırım bu nöbetimi,
Ben ölmeden önce bil kıymetimi,
Bir İhsan Yavuzer bulunmaz daha.

Âşıklık geleneğinde saz âşık için vazgeçilmez bir unsurdur. Âşık için gurbet, aşk, fakirlik ilham kaynağıdır. Âşıklar bu konularda insanlara dersler, öğütler vermektedir.

Sazım

Oturup baş başa kaldım,
Gamlı sazımla sazımla...
Derin hayallere daldım,
Gamlı sazımla sazımla...

Şu yüce dağlardan aşam,
Anam ile helallaşam,
Gurbet elleri dolaşam,
Gamlı sazımla sazımla...

Aşkın şerbetini içtim,
İçtim de kendimden geçtim,
Acı günümü paylaştım,
Gamlı sazımla sazımla...

Hangi bir derdime yanam,
Sormayın yaralı sinem,
Bir usta yanına varam,
Gamlı sazımla sazımla...

Yavuzer neleri bildim,
Seninle bugüne geldim,
Gâh ağladım gâhi güldüm,
Gamlı sazımla sazımla...

Âşıklar arasındaki dostluk, sevgi ve birbirlerine duydukları saygı dikkate değer bir durumdur. Usta- çırak ilişkisi içerisinde bir saygı çerçevesinde yetişen âşıklar aldıkları saygıyı ve vefa duygusunu şiirlerine yansıtmışlardır. Eğitsel açıdan bu insanî duygular kayda değerdir. Yavuzer, tanıdığı ve dost olduğu âşıkları şöyle anlatır.

Âşıklar

Âşıklar tarifini eyliyem,
Yüzü gülmez, bahtı kara âşıklar...
Hepisi de benim gönül dostlarım,
Hasret kalıyor yara âşıklar...

Âşık Kul Nuri'nin âşıktır özü,
İçinde yanıyor sevdanın közü,
Erol Şahiner'in güzeldir sözü,
Sığınır ol Seddar'a âşıklar.

Mustafa Aydın'ın başka muradı,
Dağları taşları deler feryadı,
Maksut Feryadi'nin başkadır tadı,
Neden düşüyorlar zora âşıklar.

Âşık Kazanoğlu bitmez rüyası,
Rahim Sağlam dertli yanıktır sesi,
Orhan Üstündağ'ın başka sevdası,
Söylüyorlar âşıklara âşıklar.

Erol Ergani'de düşer feryada,
Gönlünü koymuştur başka bir ada,
Coşkusu benziyor akan Fırat'a,
Gözyaşları derin dere âşıklar.

Âşık Mevlüt İhsan, Âşık Reyhani,
Onlar âşıklığın mana Ümmanî,
Onlara denk gelir Baba Ruhani,
Benziyorlar bir pınara âşıklar.

Çobanoğlu Şeref muhabbet bendi,
 AđırbaŐlı ikisi de efendi,
 Sefer Firgani'n ciğeri yandı,
 Dertleri var sıra sıra âşıklar.

Nuri Çırağı'da başkadır mana,
 Sözü'n söyler esirgemez zamana,
 Mürsel Sinan düşer başka figana,
 Bu kültüre yakar çıra âşıklar.

Kars ilinde söyler Baba Mihmanî,
 Bir söz ile titretiyor Meydanî,
 Halis Telliöğlu yakar destani,
 Yazılırlar tarihlere âşıklar.

ÂŞık Mahsuni'nin cevherdir sözü,
 Müslüm Sümbül'ün de dertlidir sazı,
 Ali Kızıltuğ'ın yanıktır özü,
 Ciğerinde açar yara âşıklar.

Fuat Çerkezoğlu değerli sözü,
 Hüseyin Sümmânî manadır özü,
 Nusret Torinî'nin başka avaz,
 Kalıyorlar ah-u zara âşıklar.

Ebubekir Zamanı başkadır ahı,
 Temel Turabi'de çeker eyvahı,
 Muhlis Denizer'in sazdır silahı,
 Düşüyorlar hep zarara âşıklar.

Gül Ahmet yiğidi getirem dile,
 Sesi sanki benziyordu bülbüle,

Bilal Şahbazoğlu benzer bir sele,
İşini yakıyor nara âşıklar.

Haksızlığı sevmez İsrail Taştan,
Çileli bir âşık yazılmış baştan,
Ayhan Kırbaş kurtulamaz telaştan,
Yarasını kimler sara âşıklar.

Veysel Yıldız'ın bahtı karalı,
Daşa Susamoğlu içi yaralı,
Vahit Köroğlu'nda dertler sıralı,
Gözyaşları olur dere âşıklar.

Yener Yılmazoğlu vardır kıymeti,
Murat Ozanoğlu hoş muhabbeti,
Metin Bektaş'i'nin başka lezzeti,
Yarasını kimler sara âşıklar.

Zamanî, Pervanî gönül limanı
Yıldırım kimseye vermez âmânı,
Ertuğrul Zaki'nin hoştur dermanı,
Koşuyorlar gerçek nura âşıklar.

Âşık insanların kendilerini anlayamadıklarından yakınıır. Kendi sözlerinin halk tarafından bazen kızılacak bir durum gibi algılanması aslında onu kızdırmamaktadır. *Zaten insanoğlu her erene ilk zamanlar deli demiştir. Doğrunun dostu yoktur ve doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar*, şeklinde ifadelerle insanların âşıklara karşı tutumlarını açıklar.

Yalan olur mu?
Kınamayın beni dostlar yarenler,
Aşığın sözleri yalan olur mu?

Gözyaşlarım döndü bahar seline,
Akan gözyaşımı silen olur mu?

Dostlar benim sırlarıma erdi mi?
Benim için teselliyi verdi mi?
Yüce dağa toy eyledim derdimi,
Sevdiğimden başka bilen olur mu?

Bir arzu peşinden koştı deseler,
Aşkın badesini içti deseler,
Yavuzer dünyadan göçtü deseler,
Garip mezarıma gelen olur mu?

Âşıklık geleneğinde kibir yoktur. Artık usta âşık kabul edilecek büyük âşıklara karşı yoğun bir saygı gösterilmektedir.

Erzurum'a Gelişine

(Reyhanî'ye)

Sümman, Şenlikler göçtü dünyadan,
Aşkın badesini kandı Reyhanî.
Kerem Aslı dayanamaz feryadan,
Hergün için için yandı Reyhanî.

Hakkı anlatırdın niyazlarından,
Nice duygulandım bu hazlarından,
Cahil insanların kem sözlerinden,
İçindeki büyük kindi Reyhanî.

Hiç kimse atamaz seni yabana,
Yıllardır boynunu büktün bir yana,
Şükür ki kavuştun öz vatanına,
Artık gözyaşların dindi Reyhanî.

Yavuzer, gözünden akıyor yaşlar,
 Bizlere mutluluk yeniden başlar,
 Müjdelerim size olsun dadaşlar,
 Erzurum'a geri döndü Reyhanî.

Bazı işleri yapmak için sadece çalışmak yeterli olmayabilir çünkü bazı işler yetenek gerektirir. Yani doğuştan getirilen bazı meziyetlerin olması gerekmektedir. Âşıklıkta bu durum ilham olarak tanımlanmaktadır. Âşık, Hak aşığı olma iddiasını bu şiirle ortaya koymaktadır.

Kolay mı?
 Yüce Haktan sana bir şey esmezse,
 Oturup da şiir yazmak kolay mı?
 Aşığı söyleten başka bir ilham,
 İnceden inceye sezmek kolay mı?

Böylelikle hayallere dalarsın,
 Zaman gelir başın taşa çalarsın,
 Konuşsan da karşılığın çalarsın,
 Kızına oğluna kızmak kolay mı?

Güneşte saklıdır ışığın sırrı,
 Âşıkta gizlidir maşukun sırrı,
 Bilmece gibidir aşığın sırrı,
 Oturup ta bunu çözmek kolay mı?

Kültürden uzağınız kaldık avara,
 Dert keder kasavet vermedi ara,
 Yavuzer sazını gel as duvara,
 Bu zaman da gurbet gezmek kolay mı?

Âşıklıkta usta-çırak ilişkisi oldukça önemli kabul edilir. Bu süreçte âşıklığa hevesli genç âşık adayı usta aşığın yanında âşıklığa dair temel bilgileri öğrenir. Belirli bir yetiye ulaşan çıraklar ustalarının yanından ayrılırlar. Ancak bu vefa duygusuyla Yavuzer tarafından mısralara dökülmüştür.

Ayrılırim

Yetmiş altı yılı bir sonbaharı,
Ustam senden ayrılırim, ayrılır.
Benim için verdin artık kararı,
Ustam senden ayrılırim, ayrılır.

Bazı şeyler oldu, sır oldu bana,
Bunları söylemek ar oldu bana,
Ustadan ayrılmak zor oldu bana,
Ustam senden ayrılırim, ayrılır,

Yayla köy demedim, üstünden geçtim.
Ak ile karayı anında seçtim,
Ekmeğini yedim, suyunu içtim.
Ustam senden ayrılırim ayrılır,

Hüzünlü hüzünlü sazımı çaldım,
Artık yeterince dersimi aldım,
Üç sene oldu ki yanında kaldım,
Ustam senden ayrılırim, ayrılır.

Muş'un Korkut nahiyesinde eğlendik,
Oradan Erzurum'a beraber geldik,
Beraber ağladık, beraber güldük,
Ustam senden ayrılırim, ayrılır.

Berber gezerdik, biz gurbet gurbet,
 Senden aldım âşıklıkta ben lezzet,
 İhsan Yavuzer'e hakkın helal et,
 Ustam senden ayrılırim, ayrılır.

Söz uçar, yazı kalır. Tarihi birçok olayı incelediğimiz zaman kesin yargılara varamamaktayız. Bunun en önemli nedenlerinden birisi ise o döneme ait yazılı belgelerin ve dokümanların bulunmamasıdır. Tarihi çok eskilere dayanan Türk toplumu olarak elimizde birçok olay, savaş vb. hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır. Bu haseple eğitimde yazının önemi öğrencilere öğretilmelidir. Öğrencilere günlük tutma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Çünkü yazı kalıcı olması bakımından ve psikolojik açıdan insanı rahatlatan bir unsur olması sebebiyle uzmanlar tarafından eğitimde tavsiye edilen bir vasıtaadır. Âşık İhsan Yavuzer de kendi hayatında tek sır ortağı olarak gördüğü defterinin önemini vurgulamaktadır.

Defterim
 Senden başka dert ortağım yok benim,
 Yazdıklarım sende dursun defterim,
 Bütün tarihleri yaşatan sensin,
 İşte sen her zaman varsın defterim.

Okuyanlar bu sırrıma erdi mi?
 Benim için bir teselli verdi mi?
 Ancak sana anlatırım derdimi,
 Benim için gerçek sırsın defterim.

Ne kadar severim hiç bilemezsin,
 Yazdığımı kimse senden silmesin,
 Hiçbir yaprağına hata gelmesin,
 Kadrin bilen eller sarsın defterim.

Yavuzer der gurbeti gezerim,
 Senin ile bu esrarı çözerim,

Bütün bildiğimi sana yazarım,
Benden sonra gelen görsün defterim.

Âşıklık geleneğinde âşık bazen kendisinden hareketle topluma bazı dersler verir. Aslında kendinden bahsederken insanlara doğru yolu göstermeye çalışır yani farkında olmaksızın sen dili yerine ben dilini kullanır. Ben dili eğitimde sıkça kullanılması gereken ve uzmanlar tarafından tavsiye edilen bir hitap şeklidir. Ben dili direnç ve başkaldırmayı daha az ortaya çıkarır ve davranışın değişmesinde karşı tarafa sorumluluk verir. Ben dili, kişinin o anda karşılaştığı durum veya davranış karşısında kişisel tepkisini, duygu ve düşüncelerini açıklayan bir ifade tarzıdır. Yavuzer'e göre insanlar benlikleri menfaatleri için satmamalı ve doğru bildikleri yoldan çıkarları uğruna vazgeçmemelidirler.

Benim

Şöyle bir maziye baktım ağladım,
İstirapla geçti yıllarım benim.
Coşkun sular gibi aktım çağladım,
Gözümden akıyor sellerim benim.

Benliğimi bedenimden atmadım,
Onun bunun arasını katmadım,
Memfaata vicdanımı satmadım,
Asla değişmedi, yollarım benim.

Bir ateş düştü ki yanar özüme,
Bülbül dayanır mı bu avazıma,
Bütün feryadımı döktüm sazıma,
Onun için dertlidir tellerim benim.

İçimde sönmeyen aşk ateşimi,
Boşa akıtmadım gözden yaşımı,
İsterse vursunlar benim başımı,
Gerçeği konuşur dillerim benim.

Yavuzer haykırdım eyvahlarımı,
 Nasıl anlatırım meraklarımı,
 Şimdi döküyorlar yapraklarımı,
 Çok kuşu besledi dallarım benim.

Yeryüzündeki her varlığı, diğerlerinden ayıran bir özelliği mutlaka vardır. Eğitimde bireysel farklılıklara dikkat edilerek müfredat düzenlenmelidir. Her öğrenci matematik veya fen bilimlerinden başarılı olmayabilir. İnsanların hepsini aynı zekâda, kabiliyette görmek ve hepsini aynı kalıbın içerisine sokmaya çalışmak eğitim açısından temel bir hatadır. Her öğrenciye yetenekleri nispetinde dersler verilmelidir. Çünkü insanlar bireysel farklılıklar gösterirler. Yavuzer'e göre Kerem'in aşkı hakiki olması hasebiyle diğer âşıklardan farklıdır. Güzel naz etmesi bakımından çirkinden ayrılır. Hayırlı evlat ise yalan söylemeyen, Hakk'ın yolunu bilen ve ebeveynlerinden belli olan kişidir. Yavuzer, kendisini de âşıklık yönünden ve saz çalış şeklinden diğer âşıklardan ayırmaktadır.

Bellidir

Herkesin bir sanatı var,
 Âşık sözünden bellidir.
 Her âşık Kerem olamaz,
 Yanan közünden bellidir.

Yalan söylemez mutlaka,
 Boyun eğer yüce Hakk'a,
 Asaletli evlat başka,
 Ana kızından bellidir.

Her kulun olur hatası,
 Affeder onu Mevla'sı,
 Çirkinin olmaz cilvesi,
 Güzel nazından bellidir.

Aşk ile dolu defteri,
Her gün artmakta kederi,
Sorarsalar Yavuzer'i,
O da sazından bellidir.

3.1.7. Dinî eğitim

Çocukların iyi, güzel ve doğru olan davranışları öğrenmesinin yollarından birisi de onlara dinî bir eğitim verilmesi olarak kabul edilir. Dini kavramlar insanı olumsuz davranışlardan uzak tutmaya yöneliktir. İnanan insanlar dinen yasaklanan olumsuz davranışlarda bulunmamaya çalışırlar. Bu durumu da toplumsal hayatı olumlu yönde etkilemektedir.

3.1.7.1. Allah ve Peygamber sevgisi

“Din, herkesin kabul edebileceği Mutlak Varlıktan kaynaklanan ahlâkî ilkeler koyar. Sürekli her şeyi gözüp gözetken bir Allah’a inanmak, insanın davranışlarını kontrol açısından da önemlidir. İnsandaki ahlâkî faziletler büyük oranda dine dayanmakta ve dinden destek almaktadır. Ahlaklı insan yetiştirme konusunda inancın etkin gücünü ise ahlâkın dışında tutmak mümkün değildir” (Akıncı, 2004, s.30).

Bakmayı bilen bütün gözler Allah’ın varlığının en güzel ispatlarını kâinatta her an görebilirler. Yeryüzündeki her canlı, her an O’nu zikretmektedir. Kâinatta var olan her şey O’nu zikrederken, Allah-u Teâlâ inanan akıllı insandan da sevgi ve iradeyle zikir yapmasını istemektedir. Çünkü insan, zikrin bütün çeşitlerini yapabilecek bir kabiliyette yaratılmıştır. *“Yedi kat gök, yer ve bunların içindekilerin hepsi Allah’ı tesbih eder. O’nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların zikrini anlamazsınız. O çok halimdir, çok bağışlayıcıdır.”* (İsra: 44)

“Her bir varlığın kendine ait bir dua ve tesbihi vardır, onu bilir ve yerine getirir.” (Nur: 41). Zikir ve tesbih hangi dilde ve ne şekilde yapılırsa yapılsın, Yüce Rabbimiz yaparı bilir ve zikrini işitir. Çünkü bütün mülk O’nundur ve O her şeyi bilendir. Her şey O’nun sonsuz kudretiyle ve yüce iradesiyle vücut bulmuş, hayat sahnesine çıkmıştır.

Tecelli, tasavvufta Allah’ın mutasavvıfın kalbinde isim ve sıfatlarıyla görünmesi durumudur. Bu hâl, mutasavvıfın nefsini arındırmasından yani gerçek bir nefis terbiyesinden sonra gerçekleşir. Mutasavvıflar, tecellinin çeşitli biçimlerinden söz etmektedirler. Vahdet-i

vücut (varlık birliği) öğretisi üzerine kurulu tasavvuf anlayışında tecelli, varlığın çeşitli mertebelerinin ortaya çıkışını dile getirir.

Mutasavvıflara göre insanla Allah arasında yetmiş bin perde (hicab) vardır. Bu perdeler, nefsin yedi durumu ile ilgilidir. Nefsin her durumunda bir Allah ismi on bin perdeyi ortadan kaldırır. Perdeler kalktıkça mutasavvıf evrendeki ilahî sırları görmeye (müşahede) başlar. Gerçekte Allah her an tecelli etmektedir. Ama bunu yalnızca kalp aynasını arıtan, parlatan kişiler görebilir. Bu doğrudan görüşle elde edilen bilgiye keşf denir. Keşf, ilahi sırların, gizli bilgilerin açılması, kavranmasıdır.

Mecnun'un önce beşerî olan Leyla'ya büyük bir aşkla bağlanması fakat daha sonra gerçek aşkı bulup İlahî aşkı yönelmesi aşğın çizdiği yolu görmemiz bakımından önemlidir. Yavuzer, çağlayan sulara, bulutlarda, şimşeğin çakışında her tabiat olayında O'nun varlığını hissedebileceğimizi ifade eder.

Allah'ım

Bülbüllerin ötüşünde sen varsın,
Güller seni söyler söyler Allah'ım.
Şu aciz kuluna verdin ah-u zar,
Haller seni, seni söyler Allah'ım.

Seni yâd ediyor fakirlerin de,
Ebedi sen varsın fikirlerinde,
Nice âlimlerin zikirlerinde,
Diller seni seni söyler Allah'ım.

Bulutlar ağlayıp yağışlarında,
Hissettim şimşeğin çakışlarında,
Suların çağlayıp akışlarında,
Seller seni seni söyler Allah'ım.

Bir nur gördüm tabiatın hasında,
Sen varsın aşğın bu sevdasında,

Mecnun'un Leyla'sın aramasında,
 ölleri seni seni söyler Allah'ım.

Yavuzer gözünden akıyor yaşlar,
 Aşğın sevdası seninle başlar,
 Bitkiler, hayvanlar, dağlar ve taşlar,
 Kullar senin seni söyler Allah'ım.

Yavuzer'e göre gerçek âşık baktığı her yerde ilahî aşkı görebilir. Her varlıkta, her yerde Yaratan'ın nakışını görmek mümkündür. İnsanoğlu görmek isteyince tabiattaki her nesnede O'nun izini görebilir.

Seni
 Tabiattaki çiçekler,
 Seni söyler bana seni.
 Geçmişler ve gelecekler,
 Seni söyler bana seni.

Her kaynaktan fişkırır su,
 Esen yelin uğultusu,
 Açan gülün hoş kokusu,
 Seni söyler bana seni.

Yüz bin çiçeğın nakışı,
 Suların azgın akışı,
 Yıldırımların çakışı,
 Seni söyler bana seni.

Emrin budur bize Huda,
 Senden gelir bize nida,
 Yavuzer der ki bu seveda,
 Seni söyler bana seni.

Âşık İhsan Yavuzer'e göre insanların yaptıkları en güzel konuşma O'nun adını ve Resulü Ekrem Efendimizi anarken yapılan konuşmadır. (Allah-u Teâlâ bir kimseye söz ve yazı sanatı ihsan ederse, Resulullah'ı övsün, düşmanlarını kötölesin) hadis-i şerifine uyularak, asırlardır mevlid kitapları yazılmış ve cemaatlerle birlikte okunmuştur.

“Dua ve Allah'ı anmak mü'minin zırhıdır. Allah'ı anarsak O'nun da bizi anacağını, gafillerden olmayıp sabah akşam yalvararak Rabbimizi anmanın gerekliliğini, Allah'ı çok zikredersek kurtuluşa erişeceğimizi, Allah'ı çok hatırlayan kimselerden olursak Allah'ın bize büyük mükâfatlar hazırladığını, dile hafif sevabı fazla olan duaları, üzerine güneş doğan herşeyden hayırlı olan duayı, günde yüz ve on sefer söylenmesi gereken duaları, Allah'ın en çok hoşlandığı duayı, göklerle yerin arasını sevapla dolduran duayı, kişinin kendisi için ve Allah için yapması gereken duaları, namazdan sonra yapılacak duaları, namazda tahiyattan sonra okunacak duaları, rükû ve secde de okunacak duaları, Rasûlullah'ın secde de okuduğu duaları, yüz defa Sübhanallah demenin bize bin sevap kazandıracağını, her bir eklem için sadaka verilmesi gerektiğini ve her türlü zikrin de sadaka olabileceğini, kat kat sevap kazandıran zikrin ne olduğunu, zikredenle zikretmeyenin farkının ölüyle diri gibi olduğunu, Rabbimizi nasıl anarsak O'nun da bizi o şekilde anacağını, Allah'ı çok hatırlayanların öne geçeceklerini, zikrin ve duanın en faziletlisinin ne olduğunu, cennette bir hurma ağacı diktiren zikrin ne olduğunu, cennetin ağaçlarının neden ibaret olduğunu, zikrin her şeyden hayırlı olduğunu saymaya gerek kalmaksızın söylenecek duayı ve cennet hazinelerinden bir hazineyi öğreneceğiz” (<http://forum.islamiyet.gen.tr/tasavvuf/29827-dua-ve-allah8217i-anak-mu8217minin-zirhidir.html>).

Kuran-ı Kerim'de Allah'ı anmakla ilgili sureler şu şekildedir: “... *Allah'ı anmak ve devamlı hatırdan tutmak şüphesiz en büyük ibadettir...*” (Ankebut:29/45) “*Öyleyse siz, bütün zamanlarınızda Beni anın, Beni aklınızdan çıkarmayın ki Ben de sizi her an bağışlamak ve sevap vermekle anayım...*” (Bakara: 2/152) “*Rabb'ini alçakgönüllülükle, korku ve duyarlılık içinde sesini yükseltmeden, sabah akşam zikret ve sakın umursamaz kimselerden olma...*” (Araf:7/205) “... *Allah'ı namaz dışında da daima hatırlayın ki mutluluğa erişebilirsiniz.*” (Cuma: 62/10) “*Gerçek şu ki Allah'a teslim olmuş bütün erkekler ve kadınlar, inanan bütün erkekler ve kadınlar, kendini ibadet ve taata vermiş erkek ve kadınlar, niyet ve davranışlarında doğru ve samimi olan erkek ve kadınlar, sıkıntılara göğüs geren erkekler ve kadınlar, gönülden huşu ile Allah'tan korkan erkekler ve kadınlar, sadaka veren erkekler ve kadınlar, nefislerini kontrol edip her şeyden kaçınarak oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffet ve*

namuslarını koruyan erkek ve kadınlar, Allah'ı durmaksızın çokça anan erkek ve kadınlar var ya, işte onlara Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.”(Ahzab:33/35) “Ey iman edenler, Allah'ı çokça anın ve gündeminizden hiç çıkarmayın ve sabah akşam O'nun şanını yüceltin. O Allah ki sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, üzerinize rahmet etmekte, melekleri de size bağışlanma dilemekte. İşlerinizin düzgün gitmesi için dua etmektedirler...” (Ahzab: 33/41-43)

Allah'ı ve Resulullah'ı zikretmek dışında fakire yardım, Allah'ın yarattıklarına merhamet etmek, haramdan uzak durmak, ibadeti kalbi bir teslimiyetle yapmak, Allah'a yönelip O'nu aramak Allah'a hoş gelecektir. Çünkü O bize şah damarımızdan daha yakındır. *"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmışlara hakkını ver. Malını İsrâf ederek saçıp savurma... Eğer onlara verecek bir şey bulamayıp da Rabbinden bir rahmet aramak için yüzünü onlardan çevirmek zorunda kalırsan, bari onlara güzel bir söz söyle." (İsrâ: 26-28) “Sizden; hayra çağıran, iyiliği (marufu) emreden ve kötülükten (münkerden) sakındıran bir topluluk bulunsun. Kurtuluşa erenler işte bunlardır.” (Al-i İmrân: 104)*

Hoş Gelir

Müminlerin ibadeti, Yaradan'a hoş gelir.

Birbirine merhameti Yaradan'a hoş gelir.

Helalle çalışmalısın, haramdan kaçmalısın.

Güzel yap ki ibadetin Yaradan'a hoş gelir.

Biri gerçeği anlatır, biri oturur dinler,

Elbet bundan mahrum kalır kara gözlü cahiller,

Gece gündüz Yaradan'ı arar nice âlimler,

Dillerinde salavatı Yaradan'a hoş gelir.

Her zaman Mevla'ya gitsin, değişmesin yolların,

Sen ne kadar gizlesen de O'na ayan halların,

Hak rızası olmalıdır, birbirine kulların,

Birbirine merhameti Yaradan'a hoş gelir.

Yüce Mevla Kuran'ında bize buyurur ayet,
Gerçek mümin kullarına bahşeyler nice cennet,
Onun için hak olundu muhabbetten Muhammet,
Âşıkların muhabbeti Yaradan'a hoş gelir.

Yavuzer der layık mıdır O'nun şan şöhretine,
Bizi de davet eylesin muhabbet şerbetine,
On sekiz bin âlem derler, O'nun hüz hürmetine,
Konuşursak Muhammet'i, Yaradan'a hoş gelir.

Türk halk edebiyatında ve divân edebiyatında sıkça gördüğümüz motifler arasında gül ve bülbül hikâyesindeki gül ve bülbül seven ve sevileni temsilen yer almaktadır. Bülbül gülü canını verecek kadar sevmektedir. Âşık İhsan Yavuzer, sevginin, aşkın Allah aşkı olduğunu ifade eder ve yaptığı her işi Allah aşkıyla yaptığını ifade etmektedir. Namaz kılmasının sebebini, Resulullah'ı anmasının nedenini ve günahlardan dönmesini hep bu sebebe bağlamaktadır. Demek ki aşığa göre gerçek Allah aşkı insanı kötü alışkanlıklardan ve günahlardan alıkoyar.

Allah Aşkına
Bülbül olup gül dalına,
Kondum Allah aşkına.
Günde beş vakit namazı,
Kıldım Allah aşkına.

Onun yolu doğru yoldur,
Onun merhameti boldur,
Gönlünü aşk ile doldur,
Yandım Allah aşkına.

Kurtarır Yaradan dardan,
Esirgemez bizi vardan,

Töbve edip günahlardan,
Döndüm Allah aşkına.

Yavuzer bulursun sefa,
Zikredelim yüz bin defa,
Nur-i Muhammed Mustafa,
Andım Allah aşkına.

3.1.7.2. İbadet

Âşık için İslâm'ın temeli zikirdir. Dağlar taşlar bile daima Rablerini anarlar. Âlimler de doğru düşünceyle "hu" ile O'nu anarlar. Hu, Arapça "O" anlamına gelen ve genellikle tarikatlarda kullanılan bir ifadedir. Sufî (sofî) edebiyatında çoğunlukla Allah'ı kastetmek için kullanılır. Dilimizde kullanılan "Hay'dan gelen Hu'ya gider" sözüyle anlatılmak istenen de aslında Allah'tan gelenin yine O'na döneceği anlamını taşır ki Hay Allah'ın isimlerinden birisidir ve "diri, diriltlen, yaşamın kaynağı olan" anlamına gelmektedir. Zikir, "Her şeyin O'nu hatırlatmasıdır. Zikir, dost ve düşmanın kim olduğunun bilincine varmaktır." şeklinde tanımlanmaktadır.

Yavuzer, kendini bilmeyeni ve asi olanı da kara cahil olarak addetmektedir çünkü insanın kendinin ve onu Yaratan'ın farkında olmaması gerçek manasıyla cehalettir.

Aşkına
Seher zamanında öter bülbüller,
Çıkar sesi, Yaradan'ın aşkına.
Onun için feryad ediyor güller,
Var sevdası, Yaradan'ın aşkına.

Hakka zikir eder dağ ile taşlar,
Taşlar bile ağlar, akıdır yaşlar,
Âlimler sıtk ile zikire başlar,
Hu nefesi Yaradan'ın aşkına...

İhsan Yavuzer der sen kendini bil,
Her zaman kendine sahiptir kâmil,
Sana seslenirim, ey kara cahil,
Olma asi Yaradan'ın aşkına!

Allah-u Teâlâ insanoğluna namazı emretmiştir. Namaz, “dinin direği” olarak betimlenmektedir. Namaza çağrı olan ezana insanoğlunun kulak vermesi ve dinin temeli, cennetin anahtarı olarak bilinmesi gerekmektedir. Ezanla ilgili Kelamullah'ta birçok ayeti kelime vardır. *"Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin, şüphesiz ki o (sabır ve namaz)Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen görevdir."* (Bakara: 45)

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i:

"Şüphesiz ki benim ümmetim, kıyamet gününde, abdest izlerinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları parlak olarak çağırılacaktır. Yüzünün nurunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın" buyururken işittim. (Buhârî, Vudû' 3; Müslim, Tahâret 35)

Gece ve gündüzün kutsiyeti de yine onu yaratan Allah'tandır. İnsanları ve dünyayı farklı farklı yaratan da yine O'dur.

Kulak Ver Ezan Sesine
Aldanma ey insanoğlu!
Bu dünyanın cilvesine,
Allah Allah diyen diller,
Kulak ver ezan sesine.

Garip âşık neler demiş,
Asla cefayı bilmemiş,
Sana “kulum yürü!” demiş,
Cennet vermiş nicesine.

Nalet kör şeytandan sakın,
Hak için kalbini yakın,

Örnek gözü ile bakın,
Evliyalar sevdasına.

Yüce Hak neler yaratmış,
Ağları karaya katmış,
Cemalından nur damlatmış,
Gündüzüne gecesine.

Şeytan, insanoğluna kötü şeyleri cazip gösterir; oysa aklını kullanan insan iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış rahatlıkla ayırt edebilir. *“Ey iman edenler, şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, (bilsin ki) gerçekten o (şeytan) çirkin utanmazlıkları ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın üzerinizde fazlı ve rahmeti olmasaydı, sizden hiç biri ebedi olarak temize çıkamazdı. Ancak Allah, dilediğini temize çıkarır. Allah, işitendir, bilendir.”* (En'am: 128) İbadetin makbul olanı genç yaşta yapılandır oysa âdemoğlu farkında olarak veya olmayarak şeytana uyup asla yaşlanmayacağını düşünebilir. Mühim olan ah vah etmeden, her ibadetimizi zamanında yapmaktır. Telmih sanatıyla bizlere Hz. Ali' örnek göstermektedir ve insanın en güçlüsünün gururunu yenen olduğunu hatırlatmaktadır. Hz. Ali buyurdular, *"İhtiyaçlarınızı karşılamak istediğinizde ehlinen isteyin."* *"Ya Ali, ehli kimlerdir?"* diye sorulduğunda buyurdular: *"Allah'ın, Kur'an'da beyan ettiği kimselerdir."* Allah buyuruyor ki: *"Hiç şüphesiz temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünmektedir."*

Bir Daha
Gel kardeşim kötü yolu değiştir,
Göz göre göre girme günaha.
İş işten geçerse vurma başına,
Sonra düşmeyesin ah ile vaha.

Ali'nin sözünü dinle bir bak,
Bu cahillik sana olmasın merak,
Sana derim gurur, kibiri bırak,
Sıtkı gönül ile sığın Allah'a.

Yavuzer kaybetme bahar yazını,
 Yüce Hak'tan kesme bu niyazını,
 Fırsat elde iken kıl namazını,
 Gençlik ömrün ele geçmez bir daha.

3.1.7.3. Tövbe ve duâ

Kuran-ı Kerim'deki ayet-i kelimelerden ve hadis-i şeriflerden anlıyoruz her insan hata yapabilir ancak mühim olan insanın yaptığı hatada ısrarcı olmaması ve tövbe etmesidir. *"Ancak bundan sonra tövbe edip kendilerini düzeltenler müstesnadır. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* (Âl-i İmrân: 89) *"...Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* (Tevbe: 102)

Dua, mümini cennete götüren bir anahtar olarak kabul edilir. O halde insanların başkalarına merhamet etmeleri için kendinden güçlü bir İlahın yani Yaratıcının olduğunu kabullenmeleri, kibirlerini yok etmeleri gerekmektedir. *"... Sizin duanız olmasaydı Rabbim size değer verir miydi?"* (Furkan: 77). *"Rabbimize yalvara yalvara ve için için dua edin. Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez."* (A'raf: 55)

Âşık İhsan Yavuzer Allah yolunda canını verebileceğini ifade etmektedir. Şehitlik, Kuran-ı Kerim'e göre kutsal bir makam sayılmıştır. *"Allah yolunda öldürülenleri ölümler sanmayın. Aksine onlar diri olup Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar. Allah'ın lütfundan kendilerine vermiş olduklarıyla sevinç içindedirler ve arkalarından henüz onlara kavuşmamış olanları, kendilerine bir korku olmayacağı ve üzülmeyecekleri üzere müjdelerler."* (Âl-i İmrân: 169-170) Dünyada yapılan bütün olayların ahirette hesabı verilecektir. Ahiret inancı insanları günah işlemekten alıkoyan bir faktördür. Âşık da ahiret inancına dayanarak, hesap verememekten korkmaktadır.

Allah'ım
 Şehit olarak yolunda,
 Canımı aldır Allah'ım.
 Kudretinle günahımı,
 Ebedi soldur Allah'ım.

Konup göçücü bu yerde,
 Düşürme ya Rab bu derde,
 Yarın huzur-u mahşerde,
 Yüzümü güldür Allah'ım.

Gıybet edip, hem dinleyen,
 Haramı şirki eyliyen,
 İsyarla küfür söyliyem,
 Kâfiri yıldır Allah'ım.

Bağlanacak yıllarımız,
 Tutulacak dillerimiz,
 Ne olacak hallerimiz,
 Bize de bildir Allah'ım.

Yavuzer çekersin sızı,
 Bilmelisin çoğu azı,
 Nurdan esirgeme bizi,
 Rahmetin boldur Allah'ım.

3.1.7.4. Emir ve yasaklar

İnanmış insanların Allah'ın her işinde ve emrinde bir hikmet ve maslahat olduğunu bilmesi ve buna inanması gerekir. Allah'a kulluk bakımından emir ve yasakların hikmet ve maslahatları ne olursa olsun, onları anlasın ya da anlamasın, nasıl bildirildi ve emredildi ise ona göre hareket etmesi ve o onlarda bildiği bilemediği, daha pek çok hikmetler olabileceğini düşünmesi esastır. Emir ve yasaklarda, görünen bilinen hikmetlerinin yanında, kalbin, ruhun, hissin ve sırrın beslenmesi, Allah'a teveccühü gibi maslahatlar da olabilir.

3.1.7.4.1. Sabır

Kuran-ı Kerim'de ve birçok hadis-i şerifte sabrın üstün erdemlerinden ve sabrın insanlar için cennetin kapısını açan önemli bir erdem olduğundan bahsedilir. Dinimizde birçok sabır örneği gösterilmiştir. Resulullah'ın, Hz. Musa'nın ve Hz. Eyyüp'ün sabır

konusunda gösterdikleri yüksek karakterli örnekleri bizlere hatırlatan Yavuzer, İslâm'da imanın yarısının sabır olduğunu vurgulamış ve sabrın önemini belirtmiştir.

“Yüzlerinizi bazen doğu, bazen batı tarafına çevirmeniz erginlik değildir. Fakat eren o kimselerdir ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve bütün peygamberlere iman edip, yakınlığı olanlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve esirleri kurtarmaya seve seve mal verirler. Namazı kılarlar, zekâtı verirler. Bir de antlaştıkları zaman sözlerini yerine getirenler, hele sıkıntı ve hastalık durumlarında ve harbin şiddetli zamanında sabır ve kararlılık gösterenler var ya, işte doğru olanlar da bunlardır, korunanlar da bunlardır.” (Bakara: 177)

“Şimdi Allah sizden yükü hafifletti ve sizde bir zaaf olduğunu bildi. O halde sizden sabredek yüz kişi olursa ikiyüz düşmana galip gelirler, sizden bin kişi olursa Allah'ın izniyle ikibin düşmana galip gelirler. Allah sabredenlerle beraberdir.” (Enfal: 66)

Sabır

Sabır ile her menzile varılır.

İslâm'ın töresi sabırdan gelir.

Sabır eyleyenler bulur selamet.

Kulların çaresi sabırdan gelir.

Sabır ile kemaletе yeterken,

Asasıyla halka zikir ederken,

Musa, Tur Dağı'nda koyun güderken,

Eyyub'un çaresi sabırdan gelir.

Yavuzer, söylesin anlayan hani.

Onun için hor görürler ozanı.

Hadis-i şerifte vardır beyanı.

İmanın yarısı sabırdan gelir.

Gençler, özellikle ergenlik döneminde yaşadıkları sevgilerin ölümsüz olduğu, sevdiği insan için canını verebileceğini belirtirler. Oysa insan ne kadar severse sevsin dünyadaki her şey gelip geçicidir. Dünya aslında bir hayalden ibarettir. Öğrencilere hayatta yaşadıkları her

sıkıntıya sabretmeleri gerektiği çünkü bu dünyadaki her şeyin geçici olduğu belirtilmelidir. Yavuzer, bu sayede öğrencilerin birçok olay karşısında gösterdikleri aşırı tepkinin azalacağı belirtilmiştir.

Gönül

Kendin feda ettin bir aşk uğruna,
Şu kara sevdaya sabreyle gönül,
Asla hiçbir şeye yetmedi elin,
Bu zevk-i sefaya sabreyle gönül.

Sevdiğin ismini her yerde andın,
Bu aşkın uğruna yandıkça yandın,
Gördüğün düşleri gerçek mi sandın?
Yalancı rüyaya sabreyle gönül.

Her şey sana baki kalacak sanma,
Onun ateşine kavrulup yanma,
Bu dünyanın cilvesine aldanma,
Gidersin Mevla'ya sabreyle gönül.

Yavuzer'in bugününe dününe,
Doymasın dünyayı alsın önüne,
Gördüklerin dert eyledin kendine,
Her gelen cefaya sabreyle gönül.

3.1.7.4.2. Alkol ve kumar

Kumar insanları fakir düşürdüğü ve kötü yolu yönlendirdiği için, alkolse insanların şuurlarıyla hareket etmelerini engellediği için dinen haram kılınmıştır. “Sana, şarap ve kumar hakkında soru sorarlar. De ki: Her ikisinde de büyük bir günah ve insanlar için bir takım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür. Yine sana iyilik yolunda ne harçayacaklarını sorarlar. "İhtiyaç fazlasını" de. Allah size âyetleri böyle açıklar ki düşünesiniz” (Bakara: 219).

“Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?” (Maide: 90-91)

Âşık İhsan Yavuzer de dinen yanlış kabul edilen işlerle uğraşıp, çocuklarına kötü örnek olan babaları eleştirmektedir.

Baba

Her gün kumar masasında,

Hiç evde kalmadın baba.

Allah için ağlayıp da

Yaşını silmedin baba.

Gençlik ömrün geçti eyvah!

İçtin şarap akşam sabah.

Ömür boyu ettin günah.

Tezden de ölmedin baba.

Boyun eğdin ağa beye.

Doğurdun beni ne diye.

Benim oğlum var mı diye,

Yüzüme gülmedin baba.

Yavuzer bilir yerini.

Yokla fikir defterini.

İslâm şartından birini

Namazın kılmadın baba.

3.1.7.4.3. Yalan

İyi eğitim almış bir insan yapamayacağı sözü vermez çünkü bu durumun toplumdaki saygınlığını azaltacağını bilir. Yalan, toplumsal yaşantıyı ve insan ilişkilerini sekteye uğratan kötü bir durum olarak kabul edilmektedir. Yalanla ilgili Resulullah; *"Şüphesiz ki sözde ve işte*

doğruluk hayra ve üstün iyiliğe yöneltir. İyilik de cennete iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddik (doğrucu) diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkmaya (fucûr) sürükler. Fucûr da cehenneme götürür. Kişi yalancılığı meslek edinince Allah katında çok yalancı (kezzâb) diye yazılır" buyurmaktadır.

Atıyoruz

Dilde kemik yoktur dostum,

Boş boşuna ötüyoruz.

Bir senede bir söz verip,

Bol keseden atıyoruz.

Felakete yok mu çözüm,

Kayboluyor bak şu özüm,

Savaşmaya yoktur lüzum,

Bak biz bize yetiyoruz.

Yanık yüreğimiz yanık,

Sözde olmuşuz uyanık,

Dört bir yanımız bataklık,

Her pislîğe batıyoruz.

Dutmadık arif irfanı,

Çoktan kaybettik vicdanı,

Yolundan düşmüş insanı,

Biz iyice itiyoruz.

Yavuzer çekersin merak,

Hangi bir yarayı sarak,

Kültürden yoksun kalarak,

Yavaş yavaş itiyoruz.

Yavuzer, yalanın dinî temelinden bozduğunu, toplumsal yaşantıyı olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Yalancının sözünü güvenilemeyeceğini belirtmektedir.

Yalancı

Dünyada inanmam yalan sözüne,
Doğruyu kökünden bozar yalancı.
Uyulur mu onun sözü özüne,
Yüz bin fesat ile gezer yalancı.

Şeytan kuyruğundan dutar da gider,
Nice araları katar da gider,
Din iman temelden yıkar da gider,
Herkesin evine tozar yalancı.

Gidip kapıları dinleyemezse,
Her gittiği yeri uyluyamazsa,
Günde yüz yalanı söyleyemezse,
Kuduz köpek gibi azar yalancı.

Yavuzer der gördüm yalan sözleri,
Hiç utanmaz olmuş kara yüzleri,
Nursuzlaşmış kör olacak gözleri,
En sonunda mezar kazar yalancı.

Âşık İhsan Yavuzer, Kuran-ı Kerim'i okumanın ne kadar erdemli bir davranış olduğunu hatırlatmaktadır. Ayrıca haramdan uzak durulması gerektiğini de ifade etmektedir. *"Gerçekten onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, ilim üzere açıkladığımız bir kitap getirdik."* (A'râf: 52).

"İşte o apaçık delil Allah tarafından gönderilen ve en doğru hükümleri hâvî tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir" (Beyyine: 2-3).

Ne Güzeldir
 Her bir renkten güzel halı,
 Dokunması ne güzeldir.
 Hak emretmiştir Kuran'ı,
 Okunması ne güzeldir.

Seni getirir yoluna,
 Kendini bağla Hakk'ına,
 Bir mümin Allah aşkına,
 Yakınması ne güzeldir.

(Sakınması ne güzeldir)
 Yavuzer'in bak yaşına,
 Gitme haramın peşine,
 İman tacının başına,
 Takınması ne güzeldir.

3.1.7.4.4. Nefis

Nefis, Kuran-ı Kerim'de birçok ayeti kerimeyle anlatılmış ve hepsinde de Allah-u Teâlâ kullarını nefsin kölesi olmamaları konusunda uyarmıştır. *“Ne kadar çirkindir o uğruna kendilerini sattıkları şey ki; Allah'ın kullarından dilediğine kendi lütuf ve kereminden vahiy indirmesine kafa tutarak, Allah ne indirdiyse hepsini inkâr ettiler. İşte bu yüzden de gazap üstüne gazaba uğradılar. Can yakıcı azap asıl kâfirler içindir.”* (Bakara 90) Yavuzer şiirinde küfür ve zinanın nefislere hoş geleceğini ifade eder. Zulmün de nefesle ilgili olduğunu ancak nefsin sonunun cehennem olduğunu anlatır. Kendisinin Mevlana'dan ilham aldığını ve bu ilhamla ibadetlerini yaptığı için nefsin ondan uzak duracağını anlatmaktadır.

Nefis
 Hamal olma insanoğlu nefsine,
 Tövbe eder isen görülmez nefis.
 Küfür etsen, zina etsen sevinir.
 Zulüm eyledikçe darılmaz nefis.

Yüzen güler amma sonra ağlatır,
 Cennete gidecek yolun bağlatır,
 O şeytandan yetmiş defa fazladır,
 O dünyayı yorar, yorulmaz nefis.

Zalim nefis kıyafete bürünür,
 Sana mor kırmızı, sarı görünür,
 Nefis atomdan da fazla görünür,
 Zamanı geçince kırılmaz nefis.

Yavuzer, Mevla'dan ilham alınca,
 Resul-u Ekrem'e ümmet olunca,
 Oruç tutup, namazını kılınca,
 Ondan sonra ölür, dirilmez nefis.

Adamın
 Gün bulur yele savurur,
 Varı olmaz bu adamın.
 Ne devlete ne millete,
 Kârı olmaz bu adamın.

Uyur şu nefsi havaya,
 Düşer bitmez bir davaya,
 Ne namus var, ne de hayâ,
 Arı olmaz bu adamın.

Her şeye açık vicdanı,
 Günahla yoğrulmuş kanı,
 Yok, imanı; yoktur dini,
 Feri olmaz bu adamın.

Yavuzer çalıp çoşarsa,
 Nefsin peşinde koşarsa,
 Her gün şerefsiz yaşarsa,
 Yeri olmaz bu adamın.

Değil
 Sana derim insanoğlu,
 Bu gidişat gidiş değil.
 Şaşırmışsın sağı solu,
 Bu gidişat gidiş değil.

Yanacaksın ateşine,
 Hile katarsın işine,
 Düşmüşsün nefsin peşine,
 Bu gidişat gidiş değil.

Ne için geldin dünyaya,
 Ne namus var ne de hayâ,
 Girmişsin gurur riyaya,
 Bu gidişat gidiş değil.

Kaybedersin bu sefayı,
 Zora çekersin cefayı,
 Düşün yediğin lokmayı,
 Bu gidişat gidiş değil.

Kendine gel ey Yavuzer,
 Bu gidişat gidiş değil,
 Nefis her zaman der ki gel,
 Bu gidişat gidiş değil.

3.1.7.4.5. Gıybet

Selman'ı Resûl-i Ekrem'e yemek götürmesi için göndermişlerdi. Peygamberimiz de Selman'ı, Usame b. Zeyd'in yanına gönderdi. Çünkü Usame, beytülmal görevlisiydi. Usame de "Şimdilik verilecek bir şey yok." demişti. Resû'ün iki ashabı, Usame hakkında, "O, cimrilik yaptı" dediler. Selman için de; "Onu Semiha kuyusuna gönderecek olsak onun da suyu kurur!" dediler. Ayrıca kendileri bizzat Usame'nin yanına gelerek olayı soruşturdular. Peygamber efendimiz (sas.) onlara, "Ağızlarınızda et çiğnediğinizi görüyorum" buyurdu. Onlar, "Ey Allah'ın resulü! Biz bugün asla et yemedik" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Evet, Selman ile Usame'nin gıybetini ederek onların etini yediniz!" Bu olay üzerine aşağıdaki ayet nazil oldu. Böylece bütün Müslümanlar gıybetten men edildi.

"Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İğrendiniz değil mi? O halde Allah'tan korkun; şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul edendir." (Hucurât: 12.)

Geliriz

Beni gıybet eden insan,
Bir gün yüz yüze geliriz.
Haset edip güden insan,
Bir gün yüz yüze geliriz.

Gerçek değil yalan satan,
Gidip araları katan,
Şu arkamdan atıp tutan,
Bir gün yüz yüze geliriz.

Ar deyince arlanmayan,
Gıybet ettikçe kanmayan,
Ey Allah'tan utanmayan,
Bir gün yüz yüze geliriz.

Yaşa dünyada kaygısız,
 Birgün kalacaksın ıssız,
 Sen mi haksız ben mi haksız,
 Bir gün yüz yüze geliriz.

Yavuzer kaldı bu dertte,
 Gözü yoktur şan şöhrette,
 Dünya değil ahirette,
 Bir gün yüz yüze geliriz.

3.1.7.5.Ölüm

“*Her nefis bir gün ölümü tadacaktır*” (Enbiya: 35). Dünyada her şeyin bir sonu olduğunu bilen insanlar birbirlerine karşı daha anlayışlı olurlar. Çünkü bu dünyanın geçici olduğunu bilirler ve tutum ve davranışlarına buna göre yön verirler. Âşık İhsan Yavuzer ahirete inanmanın önemini ve buna göre davranmak gerektiğini vurgulamaktadır. Aşığa göre ahiret inancı olan insan, bir gün ölümü tadacağını ve yaptıklarından dolayı hesaba çekileceğini bilerek davranışlarını buna göre şekillendirir.

Bu Dünyadan
 Arifler akı karadan,
 Seçer gider bu dünyadan.
 Ruh kafeste eğlenir mi,
 Uçar gider bu dünyadan.

Bir düşünsen çektiğini,
 Gözyaşını döktüğünü,
 İnsanoğlu ektiğini,
 Biçer gider bu dünyadan.

Öğüdünü alamayan,
 Şuur ile dolamayan,

Namazını kılamayan,
Naçar gider bu dünyadan.

Allah sever mi gıybeti,
Öleceğiz akıbeti,
Yavuzer ecel şerbeti,
İçer gider bu dünyadan.

Âşık İhsan Yavuzer İslâmî ahiret inancını temel alarak, insanların öldüklerinde mutlu olmalarının yolunun ibadetlerini tam ve kalben yapmalarından geçtiğini belirtir. Ahireti düşünen insan fakirin hakkını gözetir ve mazlumun yanında olur.

Ne hayallerdesin
İkrar verip ikrarında duranlar,
Sözünde kalmakta ne hayaldesin.
Bu dünyanın malı dünyada kalır,
Kıyamet olmakta ne hayaldesin.

Fakire mazluma ne ödediğin,
Bu muyudu senin bir şey bildiğin,
Bizden uzak dursun sofu dediğin,
Namazın kılmakta ne hayaldesin.

Dünyanın çilesi acıdır acı,
İbadettir bunun gerçek ilacı,
Gitgide sararır ömrün ağacı,
Yaprağın solmakta ne hayaldesin.

Yavuzer dediğin atma kenara, yabana,
Layık bir evlat ola anana babana,
Ölüm yavaş yavaş yaklaşır sana,
Kapını çalmakta ne hayaldesin.

3.1.7.6. Kaza ve kadere iman

“Yeryüzünde olan ve sizin nefislerinizde meydana gelen herhangi bir musibet yoktur ki, Biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (yazılı) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre pek kolaydır. Öyle ki, elinizden çıkana karşı üzüntü duymayasınız ve size (Allah'ın) verdikleri dolayısıyla sevinip-şımarmayasınız. Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez” (Hadid: 22-23). Kadere iman eden bir insan, başına gelen hiçbir olaydan dolayı üzülmez, ümitsizliğe kapılmaz. Aksine son derece tevekküllü, teslimiyetçi ve daima huzurlu olur. Çünkü Allah insanların başlarına gelen her şeyin önceden belli olduğunu, bu nedenle başlarına gelen zorluklara üzülmemelerini ve kendilerine verilen nimetlerle şımarmamalarını emretmiştir. İnsanın karşılaştığı zorluklar da, elde ettiği başarı ve zenginlikler de Allah'ın takdiriyledir. Bunların hepsi Rabbimizin insanları denemek için kaderlerinde önceden belirlediği olaylardır. Bir ayette bildirildiği gibi, *“... Allah'ın emri, takdir edilmiş bir kaderdir”*. (Ahzab: 38)

İslâmiyet'e inanan gerçek Müslümanlar yaşanan olayların alınımıza yazıldığını bilirler. Kaderi bilen insanı eğitmek kolaydır, çünkü yaşadıklarına isyan etmez çevresindekilere saygı duyar ve elindekilere kanaat eder. Ancak insan kaderi bilse de bazen elinde olmadan yaşadıkları karşısında hüznülenebilmektedir. Bu da çevresindekilere zarar vermediği müddetçe gayet insanî bir duygudur.

Kader

Kaderin yüzünden divane oldum,

Beni hasret koydu yara talihim.

Nicesi eğlenir kendi deminde,

Zindan oldu bana kara talihim.

Çürüdü gurbette ömrüm çürüdü,

Vücudumu bir ızdırıp bürüdü,

Herkes kendi arzusuna yürüdü,

Hep beni düşürdü zora talihim.

Yavuzer dünyada dertliler gülmez,

Dertsizler dertlinin halinden bilmez,

Tabipler gelse de yaram eğilmez,
Yıllardır ararım çare talihim.

Âşık İhsan Yavuzer, Tunceli Hozat'ta askerliğini yaparken ve “kader böyleymiş” dediği bir olayı şu şekilde nakletmektedir: “Askerde bizimle birlikte vatanî görevini yapan Erzurumlu bir tertibimiz vardı. Çok iyi bir insandı. Askerde bir hafta izne gitti, döndüğünde nişanlandığını öğrendik.

Bir gece 3-5 nöbetini tutarken baktım arkadaşlar bağırıyorlar. Koşarak gittim, bir de baktım ki bizim Erzurumlu tertibin donmuş cesedini taşıyorlar. Kaşlarından ve saçından buz parçacıkları sarkıyordu. Üzerine soğuk hava deposunun kapısı kapanmış. İçeride o kadar bağırması ki ağzı köpürmüştü ve o soğukta ağzından gelen köpükler çenesinin altında donmuştu.

Erzurum'daki ailesine haber verilmiş, oğlunuz şehit oldu, diye. Ancak ailesi yol parasını bile bulamayacak kadar fakir olduğu için oğullarının na'sını almaya gelemeler. Eğer kadere inanmasalardı annesi de babası da ya asi olurlardı ya da akıllarını yitirirlerdi. İşte kadere inanmanın önemi budur. Olaydan bir gün sonra arkadaşlar sazımı alıp gelmişlerdi, her şeye türkü söylüyorsun bu olayla ilgili bir türkü de söyle, diye. Ben de bu türküyü söyledim.”

Asker Ağdı

Yaşım yirmisinde gittim askere,
Bekleme anamcan daha gelemem.
Alnıma yazılmış gördün bir kere,
Bekleme anamcan daha gelemem.

Genç yaşımda bana gel dedi ölüm,
Konuşmaz dillerim, titremez elim,
Kapandı sılaya gidecek yolum,
Bekleme anamcan daha gelemem.

Günüm bitirdim ben saya saya,
Meğer emeklerin gidermiş zaya,

Elveda dedim ben, fani dünyaya,
Bekleme anamcan daha gelemem.

Sevdiğime beni öldü söyleyin,
Güller gibi açıp,soldu söyleyin,
Yavuzer'den destan oldu söyleyin,
Bekleme anamcan daha gelemem.

Âşık İhsan Yavuzer'e göre hayattaki her şeyin bir sebebi vardır. İnsanlar yurdundan ayrılıyorsa, ayrılığın acısına katlanıyorsa, âşık olup gurbette yıllarca geziyorsa bunlar sebepsiz değildir. Mühim olan bu yaşananlardan bir ders çıkartmaktır. İnsanın hayattan alacağı en büyük derslerden birisi de herkesi kendisi gibi görmemesi gerektiğidir.

Yıllar Boyunca
Ne yapsam ne etsem huzurum yoktur.
Cefalı yaşarım yıllar boyunca,
Uğraşsam da doğrultamam belimi,
Kalkarım düşerim yıllar boyunca.

Kurtulamam ayrılığın derdinden,
Sebepsiz, kul ayrılır mı yurdundan,
Bir arzudur dolandırır ardından,
Peşinden koşarım yıllar boyunca.

Aşığın biter mi hayali düşü,
Boşuna akar mı gözünden yaşı,
Bana da işledi aşkın ateşi,
Yanarım pişerim yıllar boyunca.

İhsan Yavuzer der böyle yanardım.
Kimse bilmez yüreğimden kanardım,

Her insanı kendim gibi sanardım,
Aklıma şaşarım yıllar boyunca.

Âşıklıkta yaşanılanları kaderden bilmek ve kaderi zalim olarak nitelendirmek süregelen bir geleneğidir. Âşık yaşadığı tüm olumsuzlukları kaderinin kötü yazılmasına bağlamaktadır. Ancak bu durum aşkın kaderci bir anlayışa sahip olmasından değil gelenekten gelen bu söyleyiş biçiminden kaynaklanmaktadır. Yavuzer, hayatta yaşadığımız güzellikleri kendimizden, kötülükleri ise kaderden bilmek bize yakışmaz; yaşadığımız her iyiliğe ve kötülüğe şükürler olsun, demektedir.

Doymadı
Zalim felek hançer ile bağrımı,
Yaraladı ama yine doymadı,
Bu bağrımı parça parça eyledi,
Pareledi ama yine doymadı.

Gözyaşlarım derya olup da taşıtı,
Hasretlik bağrımında bir yara açtı,
Zalim avcı gibi peşime düştü,
Yaraladı ama yine doymadı.

Dertler kat kat oldu benim üstüme,
Zalim felek düşer oldu gastıme,
Yavuzer derdini kâğıt üstüne,
Sıraladı ama yine doymadı.

Âşık, insanoğlunun alınına yazılanları muhakkak yaşayacaklarını ifade eder. İnsanoğlunu yeryüzüne geldiği andan itibaren hayatın sıkıntılarıyla karşılaşır. Kendi kaderinin de sıkıntılarla dolu olduğunu anlatır. Ancak bu sıkıntıların geçici olduğunu bilmek ve dünyada nefsinin kölesi olmamak önemlidir.

Ağlarım
 Ağlamak yiğidin şanına düşmez,
 Anadan dünyaya geldim ağlarım.
 Bu ser geçer, gönül geçmez sevdadan,
 Arzuma pervane oldum ağlarım.

Kaderime yazılmamış ki rahat,
 Talihim mi yoksa ben de kabahat,
 Her günüm böyledir çekerim feryat,
 Nice kayaları deldim ağlarım.

İhsan Yavuzer der bağrım pişirdim,
 Bu gönlümü bir zalıma düşürdüm,
 Rüzgâr vurdu pusulayı şaşırdım,
 Derya ortasında kaldım ağlarım,

3.1.7.7. Dünyanın geçiciliği

Hız. Âdem'in yaratıldığı andan günümüze değin dünyada birçok haksızlık yaşanmıştır. İnsanoğlu dünyada bir sınav vermektedir ve bu sınav için de bazı ıstırapları, dertleri yaşaması gerekmektedir. İnsan dünyada bir uykudadır, uyanınca bu dünyanın fani olduğunu anlayacaktır. Dünyadan nice peygamberler, komutanlar, devlet liderleri vb. gelip geçmiştir ve dünya hiç kimseye kalmamıştır, kalmayacaktır. Bu sebeple dünya malına bel bağlamak gereksiz ve boşa bir çabadır. Dünyada iyi insanlar eziyet görebilirler ancak bu dünyanın gerçek değil hayal olduğu unutulmamalıdır.

Dünya
 Hazreti Âdem'den beri,
 Gözlerimiz yaştır dünya.
 Verirsin bize kederi,
 Her şeyin telaştır dünya.

Hayatım boyu yokladım,
 Uyanınca sayıkladım,
 Gezdim içini yokladım,
 Dolu değil boştur dünya.

Fani derler senin adın,
 Bu mudur senin muradın,
 Hiç kimseye acımadın,
 Senin bağrın taşır dünya.

Kiminin evini yaktın,
 Kimin kabir gibi sıktın,
 Kötülere arka çıktın,
 İyilere puştur dünya.

Yavuzer böyle yanamam,
 Hiçbir şeyini anlamam,
 Gerçek değil inanamam,
 Hayal ile düştür dünya.

İnsanın hayattan alacağı en büyük derslerden birisi de her acının bir sonu olduğu gerçeğidir. İnsan sonu olan bu zaman diliminde kimi zaman altından kalkamayacağını sandığı güçlüklerle karşılaşabilir. Lakin insanoğlu her karanlık gecenin bir sabahı olduğunu unutmamalı, yeter ki sabretmesini bilsin. Âşıkların gözü yaşlıdır; çünkü onların birçoğu hayatın gerçek sırrına ermiş insanlardır. Hayat bazen insanları sevdiklerinden, ailelerinden ayrılabilir. Önemli olan her acının Mevla'dan geldiğini bilip ona sabretmektir.

Neden Âşıkların Gözü Yaş Olur?

Bir yiğit sılasın terk eyleyince,
 Gurbet elde kanadı yokmuş olur.
 Kimisi eğlenir kimisi güler,
 Neden âşıkların gözü yaş olur.

Aylar yıllar gelir geçer sayılır,
 Bir gün olur kara haber duyulur.
 Sevenler yârından nasıl ayrılır,
 Aşkı olmayanın bağı taş olur.

Gelen Mevla'dandır, beyhude yanma,
 Her olur olmazın sözüne kanma,
 Yavuzer düşünüp böyle gamlanma,
 Bir gün olur acı günler hoş olur.

Dünyanın gelip geçici olduğunu anlayan insanlar her zaman daha mutlu olurlar. Her şeyin yok olduğu, insanın yok olmaktan korktuğu, ama yine de yok olmanın ve korkunun varlığında yaşamamız gerektiği hayatın en apaçık gerçeklerindendir. Âşıklar, dert insanlarıdır bu sebeple hayatın geçici olduğunu bilirler. Bu durumu bizler de kavrarsak, hayata ve ona ait nesnelere fazla bağlanmayız.

Bu Güne
 Küçük yaştan beri bu garip yaşım,
 Çile ile cefayla geldim bu güne.
 Elimdeki sazım oldu sırdaşım,
 Sanmayın sefayla geldim bu güne.

Yıllar nasıl geçmiş bu işe şaştım,
 Yavaş yavaş saçlarıma ağ açtım,
 Ova dağ demedim üstünden aştım,
 Bir yorgun kafayla geldim bu güne.

Yavuzer söylersin gözün yaş imiş,
 Meğer ise kahpe dünya boş imiş,
 Her şey hayal imiş, her şey boş imiş,
 Yalan bir rüyayla geldim bu güne.

Dünyadaki her şey gelip geçicidir. Dünya malına bağlanıp onun için tasalanmaya gerek yoktur çünkü insanoğlu ne kadar uğraşırsa uğraşsın dünya dertleri bitmez. İmam Kazım (as.) şöyle buyurmuştur: “Dünyanın misali, deniz suyunun misalidir. Susuz kimse ne kadar içerse içsin, onu öldürünceye dek sürekli susuzluğunu arttırır.” (Nasırı, 2003, s. 311) İnsan nefisini kolay kolay yola getiremez.

Bitiremedim

Bu derdi, mihneti boynuma aldım,
Çok uğraştım ama götüremedim.
Bu gam gemisini deryaya saldım,
Dalgalar içinde yitiremedim.

Çok türkü söyledim, ben bu zamana,
Bu zamanda para etmiyor mana.
Şu dünyaya bel bağlayan insana,
Aklımı fikrimi yetiremedim.

Şu gençlik başımda estirdi duman,
Gönül asla dinlemedi hiç ferman,
Nefsim ile çok uğraştım bir zaman,
Çok uğraştım yola getiremedim.

Yavuzer, gam yükü yaylayamamış,
Giden bu kervanı eyleyememiş,
Kimse aşkı tarif eyleyememiş,
Yazdım halen daha bitiremedim.

Âşık İhsan Yavuzer tecahül-ü arif sanatını kullanarak şiirinde cevabını bildiği sorular sormuştur. İnsanoğlu var olduğu müddetçe dert, çile, merak ve dünyadaki fakirlerin mazlum halleri asla bitmeyecektir. Önemli olan topraktan gelip, toprağa gideceğimizi bilmektir. İnsan değiştirebilecekleri için Yaradan’dan yardım dilemeli, değiştiremeyeceklerini kabullenebilmelidir.

Ne Zaman Biter

Istıraplar bitmez gözyaşı dinmez,
Aşığın çilesi ne zaman biter?
Bu dert doğmuş benim ile beraber,
Başımın belası ne zaman biter?

Dünyada biter mi benim merağım,
Topraktan gelmişim yine toprağım,
Bazen açar, bazen solar yaprağım,
Gönlümün lalesi ne zaman biter.

Yavuzer dinmiyor gözlerimde yaş,
Her gün yakar beni bu zalım ataş,
Ne baba var, ne ana var, ne kardaş.
Gariplerin yası ne zaman biter?

Yaşadığımız kötü tecrübeleri, sıkıntıları herkesin anlamasını bekleyemeyiz. İnsanları sadece onu gerçekten seven ve duygudaşlık kuran insanlar anlayabilirler. İnsanoğlu var oldukça dertler de var olacaktır, bundan dolayı bizleri anlamayan insanlara sitem etmek gereksizdir.

Ara Ben

Kalemi defteri aldım elime,
Yazdım arzu halım, nazlı yara ben.
Gün geçtikçe çile üstüne,
Vermedim bu dertlere ara ben.

Bu fani dünyada göremedim ki,
Akan gözyaşımı silemedim ki,
Kayboldu arzumu bulanmadım ki,
Esen rüzgâra sora sora ben.

Yavuzer anlamazlar halimden,
 Çok uğraştım atamadım yolumdan,
 Ne buldumsa felek aldı elimden,
 Her gün düşünüyorum bir zarara ben.

3.1.7.8. Yardım

İslâm'ın insanlara yardımı emrettiğini ifade eden Yavuzer, dinin önem verdiği konulardan olan öksüz ve fakir hakkı konusunda hassasiyet gösterilmesini istemektedir. “Ey Muhammed! Sana nereye infak edeceklerini soruyorlar. De ki: Hayır olarak verdiğiniz nafaka, ana baba, yakınlar, öksüzler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak daha ne yaparsanız herhalde Allah onu bilir.” (Bakara: 215)

Yavuzer (2010), “çocuklarımıza iyilik yapmalarını ve iyilik tavsiye etmelerini, şerden uzak durmalarını öğretmeliyiz ki birbirini anlayan insancıl bir toplum ortaya çıksın. Gerçek gücün bilekte değil, nefsinin yani şeytanı yenmekte olduğunu öğrenen öğrenciler tabii olarak şiddetten uzak duracaklardır.” “...Allah iyilik edenleri sever.” (Âl-i İmran: 134)

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarından ikinci madde şu şekildedir: “Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir.” (<http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/meslekiegitimmerkprog/aciklamalar.htm>)

Yavuzer'e göre ideal öğretmen, kibirsiz, yardımsever, tarihini bilen, millî ve manevî değerlere sahip, vatanını koruyacak bireylerin yetişmesi konusunda rehber olmalıdır. Ayrıca eğitimde arkadaş seçiminin geleceğinin şekillenmesi açısından ne denli önemli olduğu herkesin ortak kabulüdür. Yavuzer, şiirinde arkadaş seçiminin önemini de vurgulamadan geçememiştir.

Yanarsın
 Yeni meyve vermiş İslâm filizi,
 Sakın dalların eğme yanarsın.
 Elinden gelirse besle öksüzü,
 Olur, olmaz yere dövme yanarsın.

İylikten bahseyle, hiç kini deme,
 Sonra dayanmazsın sen bu siteme,
 El anlatsın seni, sen seni deme,
 Kendini bir yerde övme yanarsın.

Hizmet ediyorsun sen hangi akla,
 Kuvvetin varısa şeytanı hakla.
 Bir kimseden bir sır duyarsan sakla,
 Orada burada yayma yanarsın.

Kendine örnek et düşün atanı,
 Sana teslim etmiş aziz vatanı,
 Düşmanını tanı, dostunu tanı,
 Kötü arkadaşşa uyma yanarsın.

Yavuzer ilime verirsin kıymet,
 İlme meyli olan bulur keramet,
 Bazı söze kulakların sağır et,
 Olur olmaz lafi duyma yanarsın.

3.1.8. Beşerî duygular

3.1.8.1. Aşk

Âşık, ne divân edebiyatında ne de halk edebiyatında hiçbir zaman sevgilisine kavuşamaz. Âşık dertli bülbül gibidir, güle her zaman hasret yaşar ve onun için canını bile verse yine de ona dokunamaz. Sevenin gözleri her zaman yaşlıdır ve ne yaparsa yapsın aşk yarasının bir merhemi yoktur. Aşk, aşığı her zaman gurbete sürükler ve ona acı çektirir ancak âşık bu dertten asla şikâyetçi olmaz. Sevdiği insan âşık için her zaman kusursuzdur çünkü seven insan kusurları görmez.

Güzele

Bir güzele âşık oldum,
Güliden nazik ince beli,
Sözleri sineme vurdu,
Baldan tatlı şirin dili.

Bakışı kalbimi yaktı,
Kalbime aşk oku çaktı,
Domur domur yaşı aktı,
Akar gözlerinden seli.

Ağlıyorum gülemezdim,
Gözyaşımı silemezdim,
Ölseydim gam yemezdim,
Deyseydi elime eli.

Dertli bülbül hardan bezer,
Gül için yaşımı siler,
Yavuzer gurbet el gezer,
Öter dertli dertli teli.

Seven insan için sevdiği damarlarında dolaşan kan gibidir. Onsuz yaşamayı, nefes almayı asla düşünemez. Âşık insanın yaşamasının tek yolu vardır o da sevdiğinin ona bir kez dönüp bakmasıdır. Onun dışında Lokman Hekim bile onun aşk yarasına çare bulamaz. Seven her an sevdiğinin ismini anar, kavuşamasa bile onsuz yaşamayı tahayyül edemez.

Kan Gibisin

Sensiz nasıl yaşarım ben,
Damarımda kan gibisin.
Senle akar çağlarım ben.
Gönlümde umman gibisin.

Sensiz bana dünya dardır.
 Sevdasız insan zarardır.
 Benim tek bir canım vardır,
 Can içinde can gibisin.

Bülbülüm sen, güneşim sen,
 Damarımdaki kanım sen,
 Tabibim sen, Lokman'ım sen,
 Derdime derman gibisin.

Yavuzer okuryazarım,
 Gözümden yaşım süzerim,
 İsmi anar söylerim,
 Elimde ferman gibisin.

Âşık için sevdiği kişi emsalsizdir. Onun gibi bir güzel yeryüzüne gelmemiştir ve bir daha gelmeyecektir. Âşık edebiyatında, divân edebiyatından farklı olarak sevgilinin kaşı yay, kirpiği ok değildir. O dünyada emsalsiz de olsa etten ve kemikten bir insandır. Yavuzer'e göre dış güzellik kadar iç güzellik de önemlidir. Halk arasında kullanılagelen içinin güzelliği dışına vurmuş sözü boşa değildir. Genellikle halk edebiyatındaki sevgili tipi Yavuzer'in şiirlerinde de kullanılmıştır. Sevgili karakaşlı, ay yüzlü, ela gözlüdür ve baktığı her kalbe yara açan tesirli bakışları vardır. Ay yüzlü sevgili tarzı Türk Halk edebiyatında masallara, destanlara (Oğuz Kağan Destanı vb.), türkülere girmiş ve güzel olan sevgili ay yüzlü olarak betimlenmiştir. Sevgilinin dışarı çıkmaması istenmektedir çünkü ona bakan her göz kem gözdür ve aşğın kalbini yaralar bu bakışlar. Yavuzer, "Güzelliğin on par etmez, bu bendeki aşk olmazsa" diyen Âşık Veysel'e hak verir ve sevgiliye ben seni sevdiğim için sen bu kadar güzelsin der.

Güzelim
 Güzellikte hiç emsalin görmedim,
 İçinde çok güzel ola güzelim.

Seni ben kendime layık görürüm,
Kaşlar kara, gözler ela güzelim.

Bakışın kalplerde açar bir yara,
Her zaman gelirsin sen akıllara,
Seni, seven böyle çok âşıklara,
Çektirirsin nice çile güzelim.

Bulut arasında sanki bir aysın,
Güzellikte çok güzellere taysın,
İsterim yadlara koklatmayasın,
Benziyorsun bağda güle güzelim.

Sakın yâd ellere bakayım deme,
Aşğın gönlünü yıkayım deme,
Asla dışarıya çıkayım deme,
Düşünürler sana hile güzelim.

İhsan Yavuzer der sen de yanarsın,
Ey güzel kendini sen ne sanırsın,
Yaşın geçer bir gün hoyratlanırsın,
Bu güzellik geçmez ele güzelim.

Yavuzer'e göre gerçek seven insan divanedir. Zaten divaneliktir aşk. Kays'ı mecnun edip çöllerde divane bir şekilde dolaştıran da aslında Leyla değildir O'nu güzel tahayyüllüdür. Âşık için sevdiği kadar güzel olan şey âşık olmaktır. Seven aslında Leyla'yı hiçbir zaman bulamaz. Sevmenin güzel tarafı da yanacağını bile bile bu derde gönüllü olmaktır. Yavuzer'e göre karşılık beklemeden sevmektir gerçek aşk. Bunu da ancak Leyla'ya kavuşmayacağını bile bile sevenler anlarlar.

Divane

Aşka düşenlere diyorlar deli.
Anadan dünyaya geldim divane,
Yıllar boyu ömrüm geçti çileli,
Gâh ağladım gâhi güldüm divane.

Bu sevda yüzünden arttı efkârım,
Düşüncemi yok eyledi kararım,
Düştüm ıssız çöle Leylam ararım,
Ben de Mecnun gibi oldum divane.

Bu dünyada ne aradım, ne buldum,
Boş hayalle geçti bütün umudum,
Düştüm ıssız çöle Leylam aradım,
Ben de Mecnun gibi oldum divane.

İhsan Yavuzer der çektim sevdayı,
Yıllar boyu sürdürdüm bu davayı,
Ne itirdim ne de buldum Leyla'yı,
Yaşarken dünyada öldüm divane.

Rabbimizin yarattığı en büyük güzellik gözdür. İnsanın bütün duygularını ele verir. Âşık sevdiğinin en çok gözlerini sevmektedir. Sevdiği her zaman karakaşlı, kara veya ela gözlüdür. Aslında Mecnun'u çöllere düşüren, Ferhat'a dağı deldiren sevdiğinin bir nazlı bakışıdır. O bakışta öyle bir gizem vardır ki sevenin aklında asla çıkmaz. Yavuzer, “pervane olacaksan, ateşten korkmayacaksın.” diyerek aşkın nasıl bir heves ve vazgeçilmez bir duygu olduğunu ifade eder. Âşık yanmaktan değil, sevdiğini kırmaktan ve kızdırmaktan korkmalıdır.

Gözlerin

Kuduretten bir sürme var gözünde.
O karakaşların kara gözlerin,

Sakin kızmayasın benim sözüme,
O karakaşların kara gözlerin.

Saçının siyahı kömrü andırır,
Korkarım ki bu aşk beni kandırır,
Bir bakışın bin aşığı yandırır,
O karakaşların kara gözlerin.

Çok aşığı Mecnun olup güldürdü,
Ferhat'a yüce dağı deldirdi,
Attı külen günü, kendin öldürdü,
O karakaşların kara gözlerin.

Araya araya yâr seni buldum,
Nasıl oldum ben bu diyara geldim,
Kınama sevdiğim esiri oldum,
O karakaşların kara gözlerin.

Yavuzer'i koydun bu ahu zara,
Bakışın kalbimde açtı bir yara,
Bir günde götürür beni mezara,
O karakaşların kara gözlerin.

Gerçek âşık sevdiğini değil başkasının yanında görmeyi, ona bakan gözleri bile kıskanır. Sevdiğine kavuşma umudu olmasa da onun varlığını bilmek yaşatır aşığı. Sevdiğinden karşılık bekleme de onun bir başkasıyla olmasını hayal dahi edemez. Eğer sevdiği bir başkasıyla olacaksa da ona yeryüzündeki en kötü dileklerini gönderir yani beddua eder. Ancak sevgilisi de onun yaşadıklarını yaşadktan sonra, yine kendi kapısı gelmesini, kendisine muhtaç olmasını ister.

Seversen Eğer
 Dilerim sevdiğim gülemeyesin,
 Benden başkasını seversen eğer.
 Muradına nail olamıyasın,
 Benden başkasını seversen eğer.

Çileli giresin ömrün sonuna,
 Kanser girsin damarında kanına,
 Sen ölürken gelmesinler yanına,
 Benden başkasını seversen eğer.

Duvar diplerinde bulunasın yâr,
 Her gün kanlı yaşa bölünesin yâr,
 Kapı kapı gezip dilenesin yâr,
 Benden başkasını seversen eğer.

Her zaman başına kopsun kıyamet,
 Cehennem mekânın olmasın cennet,
 Kurda kuşa yem olasın muhannet,
 Benden başkasını seversen eğer.

Asla hiç derdine olmasın ilaç,
 Her olur olmaza dertlerini aç,
 En son Yavuzer'e olasın muhtaç,
 Benden başkasını seversen eğer.

Sevenle sevilen arasında her zaman bir üçüncü kişi vardır. Bu rakip aşığı sevdiğinden ayırmak için her türlü yolu dener. Masallar da bir cadı, efsanelerde büyücü vb. karakterler varken şiirde de aşğın bir rakibi yâda düşmanı vardır. O kişi sevenlerin kavuşmasını istemez araya nifak tohumları eker. Sevenleri ayıran zalimdir ve âşık onun cezasını Allah'ın vermesini ister.

Zalim Oy

Sen beni ayırdın sevdiğim yârdan,
Felç olup da çalınasın zalim oy!
Kurt düşe vücutta yaralarına,
Her yerinden delinesin zalim oy!

Bilmedin sevenin vicdanlarını,
Gözünden akıttın al kanlarını,
Genç yaşta kırsınlar fidanlarını,
Bostan gibi yolunasın zalim oy!

Yoldaşın olmasın, yaren olmasın,
Hiçbir zaman yaran saran olmasın,
Aç kalasın, ekmek veren olmasın,
Gelip bana dilenesin zalim oy!

Bırakmadın Yavuzer'in peşini,
Zehir ettin ekmeğini aşını,
Kurtlar kuşlar dağıtsınlar leşini,
Bir dereye bulunasın zalim oy!

Âşık hiçbir zaman sevdiğine kavuşamaz, sevdiği onun için bir serap gibidir. Âşık sevdiğine genel olarak sitemlerde bulunur. Sevdiğinin ok gibi olan kirpikleri insanın bağrını delmektedir ve aşığın gözü her zaman yaşlıdır.

Baksana

Beni âşık eden dilber,
Feryadıma bir baksana.
Seni unutmak mümkün mü?
Düşer yadıma baksana.

İkrarımız böyle miydi?
 Seveni seven boyun eğdi,
 Kirpiğinden bir ok değdi,
 Kanadıma bir baksana.

Duydun mu vefasız yarım.
 Sızılıyor yaralarım,
 Arzularım kaldı yarım,
 Muradıma bir baksana.

Yavuzer akan punarım,
 Aşk badginden kanarım,
 Sevdanla her gün yanarım,
 Şu oduma bir baksana.

Aşığa sevdiği cennetteki huriler gibi, hiçbir insanın göremeyeceği melekler gibi güzel ve ulaşılması imkânsız görünür. Hz. Eyyüp kıssasını telmih sanatıyla hatırlatarak. Hz. Eyyüp'un vücudu yaralarla kaplanmıştır fakat sabrıyla biline bu peygamber, Allah'tan geldiği için derdini sevmiştir ve ona sabır göstermiştir. Aşığa göre sevdiğine bir zarar gelse Hz Eyyüp'ün vücudunu yıkayıp şifa bulduğu su gibi onun vücuduna merhem olmak istemektedir. Âşık sevdiği için her türlü fedakârlığı yapabilendir. Sevgili sultan olsa, âşık onun kölesi olmaya razıdır. Mübalağa sanatını kullanarak sevgilinin” yüz yıl uzakta olsa” yine de onu görmek için bu yolları aşmaya değer.

Sevdiğim
 Aslın huri midir, yoksa melek mi?
 Elbette sormaya değer sevdiğim.
 Eyyup gibi yaraların kurt dolsa.
 Merhem ile sarmaya değer sevdiğim.

Anladın mı seni seven bir kuldan,
 Seni gören elbet olur akıldan,

İster uzak olsun yüz yıllık yoldan,
Yüzünü görmeye değer sevdiğim.

Aşğın gözünden akıyor kanı,
Sensin elbet sarayların sultanı,
Eğer seviyorsan köle et beni,
Kapında durmaya değer sevdiğim.

Destan oldun Yavuzer'in dilinde,
Gözlerinde sürme kına elinde,
İster öldürsünler senin yolunda,
Canını vermeye değer sevdiğim.

Yavuzer'e göre aşkın bütün cefalarının sebebi sevgilidir. Âşık sevda yarasını sevgili azdırır, onu kadere küstür, gurbete düşürür ancak hiçbir dostu onun derdini anlamaz çünkü aşk anlaşılamayan ve açıklanamayan bir duygumuzdur. Yavuzer gurbete düşmesinin nedeni olarak yani hayatını değiştiren bütün önemli olayların nedeni olarak sevdiğini görmektedir.

Değil misin?
Gözyaşlarım damla damla,
Süzdüren sen değil misin?
El değmeyen bir yaram var,
Azdıran sen değil misin?

Nere ey sevdiğim nere,
Koştum peşinden bin kere,
Dargın eyledin kadere,
Bezdirenen sen değil misin?

Dostlar sırrıma erdi mi?
Bana teselli verdi mi?

Bu halim bu derdimi,
Yazdıran sen değil misin?

Yavuzer bitmez feryadım,
Kırıktır kalkmaz kanadım,
Gurbeti adım adım,
Gezdiren sen değil misin?

Âşık İhsan Yavuzer, âşıklık geleneğinin ve divân edebiyatının önemli kaynaklardan olan Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin hikâyelerini anımsatarak kendi aşkının büyüklüğünü, sevgilisinin uzak ve erişilmez olduğunu belirtmektedir. Âşık olan insan için geceler uykusuz geçer. Gül ile bülbül hikâyesine vurgu yaparak bülbülün olmadığı yerde baykuşların yani rakiplerinin olduğunu belirtmektedir. Baykuş terk edilmişliği ve yalnızlığı temsil etmektedir. Ancak Yavuzer bütün cefalara rağmen ölürken yanında sevgilisini istemektedir.

Nerdesin?
Beni Mecnun eden vefasız Leyla,
Hasretlik canıma yetti nerdesin?
Yolunu gözledim yüz bin cefayla,
Artık muhabbetim bitti nerdesin?

Yâr ismin dilimde oldu heceler,
Bitmez rüya imiş bu bilmeceler,
Ömrümü bitiren uzun geceler,
Kaç bin defa şafak attı, nerdesin?

Yılların boyunca çekerim yası,
Yokmuş bu dünyanın bana faydası,
Artık çıkmaz oldu bülbülün sesi,
Viranede baykuş öttü nerdesin?

On beş sene oldu yolun bekledim,
 Dert kalmadı dert üstüne ekledim,
 Gam yükünü iki yana yükledim,
 Artık kervanımda gitti, nerdesin?

Yavuzer söylerim Ferhat ederek,
 Ölürken vefasız yanımda gerek.
 Bugün bugün, yarın yarın diyerek,
 Ömrümün güneşi battı, nerdesin?

Âşık İhsan Yavuzer'e göre âşık olmasının nedeni sevdiği'dir. Sevgili olunmadan, sevda olunmadan âşık olunmaz ve saz o kadar dertli çalmaz. Hayatta her olayın ve durumun bir nedeni vardır; âşık olmanın nedeni de sevgilinin insanı yakan, ona türküler söyleten sevgililerdir.

Olmasaydın
 Senden aldım bu ilhamı sevdiğim,
 Ben âşık olmazdım sen olmasaydın.
 Boşuna mı bunca söylediklerim,
 Türküler yazmazdım, sen olmasaydın.

Bir muradı varmış gönüllerinde,
 İz koydun kalbimin derinlerinde,
 Sevda yollarında, aşk çöllerinde,
 Dolaşıp gezmezdim, sen olmasaydın.

Yavuzer bitmeyen bir muradım var.
 Yüreğinde gizli yanan odun var.
 Söylenen makamda senin adın var.
 Bu sazı çalmazdım, sen olmasaydın.

Âşık İhsan Yavuzer'in şiirinde gerçek sevgili, kaşından, gözünden ziyade vefasıyla ön plana çıkmıştır. Sevgili aşığın yolunu gözler, onu merak eder ve onun için kederlenir. Gerçek sevgi de budur.

Oldun

Yârim gurbet ele gittiğim zaman,
Kadere boynunu eğen sen oldun.
Bir acı halimi duyduğun zaman,
Hasretle bağrını döğen sen oldun.

Kaldırırdın kanadımı kolumu,
Senden başka kim anlardı halimi,
Sabır ile bekler idin yolumu,
Ne zaman gelecek, diyen sen oldun.

Sevenlerin sevgisi bu elbette,
Bazen de kalırdım kederde dertte,
Tek başına ne yapar bu gurbette,
Önce feryadımı duyan sen oldun.

Şu bahtı karayı bilir mi diye,
Akan yaşlarımı siler mi diye,
İhsan'ım acaba gelir mi diye,
Bir bir günlerimi sayan sen oldun.

Her insana göre yeryüzündeki en büyük dert kendi derdidir. Bülbül gülün derdindedir, ancak her âşıkta olduğu gibi Yavuzer'de de aşkın büyüklüğü, yüceliği o kadar artmıştır ki bülbülün aşkı onun aşkıyla boy ölçüşemez. Bülbülün ötüşü ona sadece sevdiğini hatırlattığı için daha gün batmadan bülbülün kapısına gelip ona sevdiğini hatırlatmasını istememektedir.

Ne Olur

Kurban olam bülbül senin sesine,
 Gelip seher vakti tme ne olur.
 Benim derdim senin derde benzemez,
 Derdini derdime katma ne olur.

Aylar yıllar geldi geçti aradan,
 Âşıkları kurtaramadık yaradan,
 Sırrını sana saydı Yaradan,
 Beni kulluğundan atma ne olur.

Yavuzer'i âşık etti bir melek,
 Bu başa geleni nereden bilek,
 Gider oldu artık insafsız felek,
 Kara diken gibi bitme ne olur.

Yavuzer'e göre aşk insanı yakar. Sevdasının gerçek tarifi, kara sevdadır. Kendi aşkını, of çekerek yanan Kerem ile onun aşk ateşiyile yanan Aslı'nın aşkına benzetmektedir. Aşk nice sultanları dize getiren güçlü bir duygudur. Kendisi tunç bedenli bir kaleyken, genç ve güçlü bir insanken onu derbeder eden kara sevdası olmuştur.

Sevda

Attı kemendi boynuma,
 Taktı gitti kara sevda.
 Yıldız misali gönlüme,
 Aktı gitti kara sevda,

Yaktı sitemli sözleri,
 Derbeder etti bizleri,
 Aşk ile dolu gözleri,
 Baktı gitti kara sevda.

Tah ezelden öyleydim,
 Güçlülerden elaydım,
 Tunç bedenli kaleydim,
 Yıktı gitti kara sevda.

Yavuzer'in akar kanı,
 Candan çok sever cananı,
 Kerem ile Aslıhan'ı,
 Yaktı gitti kara sevda.

Sevda öyle bir duygudur ki onun tarifi olamaz. Çünkü onu Allah yaratmıştır ve sırrı yalnız ve ancak O'ndadır. Aşk yarasına merhem ve çare olamaz, onun sarrafı âşıklar bile henüz onu anlatabilmiş değildir.

Sorulmaz Ki!
 Sevdanın yarası başka,
 Ona merhem sarılmaz ki...
 Yaradan ustası başka,
 Bilen yoktur sorulmaz ki...

Bizdedir aşkın sarrafı,
 Çok araştırmış arifi,
 Sevdanın olmaz tarifi,
 Buna cevap verilmez ki...

Sevdiğimin bağı taştır,
 Onu sevdim, gözüm yaştır,
 Sevda denen bir ateştir,
 Kolay kolay girilmez ki...

Yavuzer'in telaşına,
 Sözlerim boşu boşuna,

Ayak bassan yüz yaşına,
Deli gönül yorulmaz ki...

Âşık, seveninden karşılık bekleme de sabah rüzgârı sevgiliye iletği duygularına bir karşılık beklemektedir. Sevgilinin âşıktan uzak olması onun dünyayla olan bağının kopmasına yeterli bir sebeptir.

Vefasız
Sen gittin gideli yüzüm gülmedi.
Acep bir gün gelir misin vefasız?
Verdin rüzigâra ah-u zarımı,
Haberimi alır mısın vefasız?

Sevedim kara gözlüm doyunca,
Kederlendim üzüntünü duyunca,
Mecnun oldum gezdim yıllar boyunca,
Çektiğimi bilir misin vefasız?

Yavuzer'i âşık eyledin inan,
Aradım bulamadım derdime derman,
Acı haberimi duyduğun zaman,
Saçlarını yolar mısın vefasız?

Âşık İhsan Yavuzer'e göre sevgili ne kadar nazlı olsa da âşık ondan vazgeçmez. Türk kültür ve medeniyetinde sevgiliden vazgeçmek yoktur. Sevgili naz etse de âşık ondan asla vazgeçmez.

Vazgeçmem
Dinle beni ey vefasız,
Senden vazgeçmem, vazgeçmem.
Sevdada eyledim karar,
Senden vazgeçmem vazgeçmem.

Nasıl bağlanmışım sana,
 Koydun beni yana yana,
 Dünyayı verseler bana,
 Senden vazgeçmem vazgeçmem.

Ayrılık gitmez hoşuma,
 Bunlar hep geldi başıma.
 Ömrüm gitse yüz yaşına,
 Senden vazgeçmem vazgeçmem.

Ayrılık gitmez hoşuma,
 Bunlar hep geldi başıma,
 Ömrüm gitse yüz yaşına,
 Senden vazgeçmem vazgeçmem.

İç der el âleme söyle,
 Koydun beni bin çileyle,
 Senle ikrarımız böyle,
 Senden vazgeçmem vazgeçmem.

Yavuzer beni sorsalar,
 Yerden yerlere vursalar,
 Kolum kanadım kırsalar,
 Senden vazgeçmem vazgeçmem.

Türk Âşık edebiyatında sevenle sevileninin arasında her zaman dağlar, yollar, engeller vardır. Vuslat bu şiir geleneğinde pek görülmez. İhsan Yavuzer de âşıklık geleneğinin bu anlatımından yararlanmış ve kavuşmanın zor olduğunu ifade etmiştir.

Gelirdim Yârim
 Mektubunu aldım, okudum yârim.
 Gelmek mümkün olsaydı gelirdim.

Bülbül gibi bitmez feryadım, gamım,
Gelmek mümkün olsaydı gelirdim.

Bu dağların karı ne zaman erir,
Sanma ki gönlüme bir neşe verir,
Ah çeke ah çeke bu ömrüm çürür,
Gelmek mümkün olsaydı gelirdim.

Bu aşkın kâtibi yazanı nerde?
Bunun imlâsını çözeni nerde?
Aramızda vardı bir demir perde,
Gelmek mümkün olsaydı gelirdim.

Yavuzer'e mesken şu gurbet eller,
Sevda nedir anlamaz gafiller,
Aramızda yüz bin türlü engeller,
Gelmek mümkün olsaydı gelirdim.

Bir Gel Yanıma
Benden uzaklarda kalan muhannet,
Ölmeden gel zalım, bir gel yanıma,
Bitirdi ömrümü dert ile mihnet,
Ölmeden gel zalım, bir gel yanıma.

Ahd eyle felek geldi peşime,
Zehir kattı ekmeğime aşım,
Bu nasıl sevda idi geldi başıma,
Ölmeden gel zalım, bir gel yanıma.

Bütün çektiklerim kahır oldu gel,
Aktı gözyaşlarım nehir oldu gel,

Yemek içmek bana zehir oldu gel,
Ölmeden gel zalım, bir gel yanıma.

Yavuzer çektiğin ah u zar derler,
Gönül sevdiğini hep arar derler,
Sabırında bir sınırı var derler,
Ölmeden gel zalım, bir gel yanıma.

Âşık ve Maşuk birbirilerini çok seviyorlar, ancak bir türlü birbirilerine açılmıyorlar ve sevgileri ortada kalıyor. Bir gün Âşık dayanamayıp Maşuk'un evine gidiyor, kapıyı çalıyor. İçerden bir ses:

—Kim o?

Âşık cevap veriyor:

—Benim...

Maşuk içerden sesleniyor:

—Git buradan!

Âşık şaşırıyor. İnanamıyor, ama ayrılıyor kapıdan üzgün bir şekilde. Dağlar, ovalar dolaşıyor, Maşuk'un aşkından ölecek duruma geliyor olaylarla anlam veremiyor, dayanamayıp tekrar Maşuk'un kapısına geliyor. Kapıyı çalıyor. İçerden bir ses:

—Kim o, diyor.

Âşık cevaplıyor:

—Benim...

Maşuk içerden sesleniyor:

—Git buradan!

Âşık deliye dönüyor. Bir türlü anlamıyor aşkının niye böyle yaptığını. Kendini yollara vuruyor. Aşkıyla eriyor da sebebi bulamıyor. Günler ayları, aylar yılları kovalıyor. Âşık kendini Maşuk'un evinde buluyor bir gün. Kapıyı çalıyor. İçerden bir ses:

—Kim o?

Âşık cevaplıyor:

—Senin!

Maşuk içerden seslenir:

—Gir içeri, o zaman.

Aşk, benim diyebilmektir. Aşk, kendini sevdiğinin varlığında eritebilmektir. İnsan, sevdiğiyle aralarında zorluklar da olsa, bu zorluklardan yakınmak yerine o zorluklardan dolayı kendi varlığını sevdiğinin varlığında eritebilmelidir.

Aramızda

Kavuşmamız imkânsızdır sevdiğim,
Bin çeşit engeller var aramızda.
Seni seven amansızdır sevdiğim,
Alev aramızda, nar aramızda...

Başım alıp diyar diyar gideyim,
Sensiz zevk ü sefaları nideyim,
Ben bülbülüm sen de gülsün sevdiğim,
Her gün peyda oldu har aramızda...

Yavuzer her bağın barın yiyemem,
Âşık mıyım, maşuk muyum ben neyem,
Her gelene ben derdimi diyemem,
Kalsın ey sevdiğim sır aramızda...

Türk halk şiirinde ve âşık şiirinde sevgili aşığı anlamaz ve nazlanır. Aşığın bu durumunu insanlar anlamakta zorlanır çünkü âşıklığı ona Allah verdiği için onun halini de en iyi Yaradan anlar.

Gittin

Kara gözlerine kurban olduğum,
Neden beni dertli koydun da gittin?
Kütah etti bu ömrümü çürüttün,
Yedin bu ömrümü, doydun da gittin.

Anlamadın sen bendeki âlimi,
Gönül defterine çaldın kalemi,

Yedi yılda bir bekledim selamı,
Başını bir yana eğdin de gittin.

Onun için bu hasrete yanarım,
Ancak Yaradan'a ayandır yaram,
Senden sonra artık yaşamak haram,
Genç yaşta canıma kıydın da gittin.

Yavuzer'in bakmaz oldun haline,
Ancak dertlerini döker teline,
Sevda hançerini aldın eline,
Vurdun şu sinemi oydun da gittin.

İnsanlar birbirlerini anlamakta genellikle zorluk çekerler. Bir insanın başkasını anlaması için o kişiyle duygudaşlık kurması gerekir. Âşık olmayan, âşığın halinden anlamaz. Aşk, insanlarla ortak bir bakış açısı yakalamamıza yardım eder.

Düşe Göresin
Deli gönül ayrılığı bilmesin,
Diyarı gurbete düşe göresin,
Sevda neymiş aşk neymiş gülersin.
Bu aşkın narına düşe göresin.

Âşıkların hep muradı başkadır.
Onun bu dergâhta adı başkadır.
Bu aşkın alevi odu başkadır.
Giresin de bu ateşe göresin.

Yavuzer Hak'tandır bu derde dayan.
Sevdanın narına çok olmuş yanan.
Benden ne anlarsın sevdasız insan.
Sen de benim gibi yaşa göresin.

3.1.8.2. Gönül

“Bir gez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil,

Yetmiş iki millet dahi, elin yüzün yumaz değil...”

Yunus Emre'nin şiirinde de ifade ettiği gibi gönül kırmak dinen en büyük günahlardandır. Gönül kırmak insanın diğer ibadetlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. İşlevsel bir eğitim sistemi de Yunus Emre'nin mısralarında belirttiği gibi insanî anlayışa dayanmalı, saygı ve hoşgörü kökenli olmalıdır.

Yavuzer'e göre, “İnsanlar ve tabiattaki bütün varlıklar yalnız yaşayamayacak kadar güçsüzdür. Eğer Allah (cc.) isteseydi yarattıklarının da kendisi gibi bir ve tek olmasını isterdi. Oysa evrenin sonsuzluğundaki her canlıyı eşli yaratmıştır. O halde insanoğlu da yeryüzünde bir düzen kurmalıdır ve bu düzen içerisinde ailesi dışında sadık bir ya da birkaç dostu olmalıdır. Dost, insanının diğer yarısı olarak kabul edilebilir. O, bir nevi insanın psikolojik danışmanıdır. Hayatımızda bu kadar derin yer edinen eşimizi ve dostlarımızı iyi seçmeliyiz. Çünkü onların yapacakları yanlışlar bazen ruhumuzda kapanması mümkün olmayan yaralar açar. Oysa iyi eş ve sadık bir dost, yaralara sürülen merhem gibidir, bağrımızda açılan her yarada gözlerimiz hemen onları arar” (Yavuzer 2010).

Unutamam

Gerçek dostun dostluğunu,

Unutamam unutamam...

Dostun fedakârlığını,

Unutamam unutamam...

Şad ettin gönlüm bağıni,

Merak ettim, merağını.

İnsanın insanlığını,

Unutamam unutamam...

Derdin olsun derdime ek,

Gerçekten sevmek bu demek,

Gönlümdesin ölene dek,

Unutamam unutamam...

Aşığın budur töresi,
 Hak'tan olmalı çaresi,
 Hançer değil dil yarası,
 Unutamam unutamam...

Yavuzer yakar özünü,
 Sensiz çeker bu hüznü,
 Sevdiğim acı sözünü,
 Unutamam unutamam...

İnsan sosyal bir çevrede yaşayan bir varlıktır. Çevreden ayrı olarak insan davranışlarını incelememiz neredeyse olanaksızdır. İnsanı yasaklara ve yanlışlara götüren birçok davranışın temelinde toplumun insandan beklentileri yatmaktadır. Yavuzer, eğitimdeki birçok olumsuz davranışın önüne okul- aile – öğrenci işbirliğiyle geçilebileceğini vurgular ve *çocuklar yanlış davranışlara arkadaş ortamında içtikleri bir sigarayla, okuldan kaçtıkları gün söyledikleri bir yalanla başlarlar*, der. İnsanlar için başkalarının gönlüne girmek, toplum tarafından sevilme ve sayılmak çok önemlidir ancak arkadaş edinmek için yanlış yollara sapmamak koşuluyla.

Hatırınan
 Yüce Mevla'm haram kılmış,
 Rakı içme hatırınan.
 Kolun kanadın kırılır,
 Yüksek uçama hatırınan.

Düşersin efkâra gama,
 Gendin düşüp de ağlama,
 Avradına bel bağlama,
 Sırrın açma hatırınan.

Böyle girilmez cennete,
 Yavuzer katlan zahmete,

Bel bağlama muhannet,
Köprü geçme hatırına.

3.1.8.3.Ayrılık

Ayrılık insanı yakan, yaktıkça da olgunlaştıran bir durumdur. İnsanoğlunun canını acıtır ama insana hayatta hiçbir şeyin sonsuz olmadığını anlatır. İhsan Yavuzer için ayrılık bütün zevkleri sona erdiren, bütün sefaları cefaya çeviren bir duygudur.

Gel
Senden ayrılalı ey kaşı kara,
Hasretinle kaddim yaya döndü gel.
Gözlerimin yaşı döndü pınara,
Aktı çeşmim yaşı çaya döndü gel.

Gönlümün dağını bir duman aldı,
Arzum beni daştan daşlara çaldı,
Ne tende rahat var ne sabrım kaldı,
Bir saatim yüz bin aya döndü gel.

Şu karşı dağları deler sitemim,
Acep gülmek midir sonum encemim,
Hayal ile geçer demim devranım,
Tüm gerçekler bir rüyaya döndü gel.

Dünyanın kanunu böyledir gider.
Sensiz bu dünyanın tadını ne der?
Hasretini çeker İhsan Yavuzer,
Sefalarım hep cefaya döndü gel.

Çocuk yaşta ustası Mevlüt İhsanî'nin yanına âşıklık eğitimi alması için verilen Yavuzer, ömründe uzunca yıllar gurbette yaşamıştır. Ayrılık acısını sadece sevgiliden ayrılık

olarak değerlendirmeyen âşık için anneden ayrılmak hayattaki en büyük zorluklardandır. Bu zorluk insanı olgunlaştırması bakımından önemlidir.

Ayrılık

Ben bu gurbete düştüm düşeli,
Bitirdi ömrümü zalim ayrılık.
Ne zevkli ne de neşeli,
Bitirdi ömrümü zalim ayrılık.

Gurbet elde düştüm hasret ateşe,
Bir gün gurbet elde görmedim neşe.
Hasret kaldım baba, ana, kardaşa,
Bitirdi ömrümü zalim ayrılık.

Bahçeden ayrıldım bardan ayrıldım.
Ayvadan ayrıldım, nardan ayrıldım.
Sıladan ayrıldım, yardan ayrıldım.
Bitirdi ömrümü zalim ayrılık.

Yavuzer der kaldım türlü hallerde,
Bülbül feryat eder mi güllerde.
Otuz senem geçti gurbet ellerde.
Bitirdi ömrümü gurbet ellerde.

Ayrılığın bitmesi için, vuslata ermek için bütün canlılar gibi âşık da Allah'a yalvarmaktadır. Ona göre ayrılık ölümden bile zor bir durumdur çünkü insan ölünce sevdiğini bir daha göremeyeceğini bilirsin ve teselli olursun oysa kavuşma olasılığı varken ayrı kalmak işkencelerin en büyüğüdür.

Gelmedi

Ya Rab ellerimi açtım duaya,
Nasıl dayanırım ben bu sevdaya,

Bütün kuşlar kanat açmış yuvaya,
Yürüdü de gine haber gelmedi.

Ayrılık ölümden diyorlar yaman,
Gözlerim yollarda kaldı her zaman,
Gönlümün dağını aldı bir duman,
Bürüdü de gine haber gelmedi.

Onun için çektim bu ahu zarı,
Kalmadı dizimin daha dutarı.
Nice bahar geçti dağların karı,
Eridi de gine haber gelmedi.

Yavuzer solmakta ömrümün bağı,
Oydu bu sinemi hasret bıçağı,
Birer birer şu ömrümün yaprağı,
Çürüdü de gine haber gelmedi.

Yavuzer, “ayrılığın acısından Rabbime sığınırım.” şeklinde dua etmektedir. Ayrılık bir kez gerçekleşmişse vuslat zordur. Bu duruma alışmak gerekir. Ancak ceylana benzetilen sevgiliden ayrı kalmayı ancak yaşayan anlayabilir. Ayrılık bedensel olabilir çünkü seven gönüller hiçbir zaman ayrılmaz.

Dönmedin
Dağ ceylanım neredesin?
Gittin maralım dönmedin,
Benim gibi talihinden,
Bahtı karalım dönmedim.

Şu boynum Mevla'ya eğik,
Bağrım oldu delik delik,

Sevdan etti bölük bölük,
Derdi sıralım dönmedin.

Yavuzer'in sensin canı,
Âşık terk etmez cananı,
Avcılar mı vurdu seni,
Bağrı yaralım dönmedin.

3.1.8.4.Umut

İnsanlar hayatta her sıkıntısı karşısında umudunu korumalıdır. Çünkü umutsuz insanların kaybedecek hiçbir şeyi kalmamıştır. Haksızlar yaptıkları kötülüklerin cezasını er geç görecektir. William Faulkner'in de dediği gibi, "Acılı bir hayatla hayatsızlık arasında bir seçim yapmamı söyleseler, hiç duraksamadan acılı hayatı seçerim. İnsanlar hayatın ne kadar kötü olduğunu söylerse söylesinler, ben umudumu asla kaybetmedim. Henüz nasıl umut kaybedileceğini öğrenmedim."

Yakın
Bar vermekte bağlar, açmakta güller,
Şeyda bülbüllerin ötmesi yakın.
Çektiğimiz fırgat, göklerde inler,
Acı çilelerin bitmesi yakın.

Yalan ile dubarayı aşırıldı,
Milletimin sabırını taşırdı,
Sahte kaptan pusulayı taşırdı,
Azgın gemisinin batması yakın.

Yavuzer ilhamı Hak'tan alıyor,
Arayan gerçeği er geç buluyor,
Balinalar ağzın açmış geliyor,
Köpekbalığını yutması yakın.

İnsanları başarıya götüren en önemli faktörlerden birisi umuttur. Umudunu kaybeden insanların başarılı olabileceğinden söz edilemez. Tarihte önemli başarılar göstermiş insanların en önemli özelliklerinden birisi de umutlarını hiçbir zaman kaybetmemiş olmalarıdır. En büyük zaferlerin ilk adımları her zaman hayal kurmakla başlamıştır. Bu yüzden eğitimde öğrencilerin öncelikle hayal dünyalarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ve öğrencilere sabırla umut ettikleri her şey kavuşabilecekleri öğretilmelidir.

Ağlama

Nedir sende keder nedir bu hüzn,
Gel ağlama garip gönlüm ağlama.
Ne zaman gülecek ağlayan yüzün,
Gel ağlama garip gönlüm ağlama.

Âdem'den bu yana çekersin çile,
Her istediğın asla geçmedi ele,
Eyup sabır ile vardı menzile,
Gel ağlama garip gönlüm ağlama.

Seni böyle yakan yalan dünyadır,
Bu dünyada gördüklerin rüyadır,
Derler ki cefanın sonu sefadır,
Gel ağlama garip gönlüm ağlama.

İhsan Yavuzer'in başka ahı var,
Yılların boyunca çeker ahu zar,
Elbet bu gecenin bir sabahı var,
Gel ağlama garip gönlüm ağlama.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Kültürün korunması, geliştirilmesi ve devamının sağlanması, eğitimin en önemli görevleri arasındadır. Eğitimde kültürü tanıtmaya ve sevdirmenin yolu, daha çok edebî eserlerden yardım almaktan geçmektedir. Yetişmekte olan gençliğe okutulacak edebî eserlerin niteliği bu açıdan önemli bir işleve sahiptir. Halk bilimi, millî kültürü koruma ve geliştirme konusunda önemli bir işleve sahiptir. Köklerinden alacağı güçle çağdaş dünyaya yürüyecek bir gençliği yetiştirebilmek, Türk milletinin en önemli arzuları arasındadır. Bu açıdan, evrensel değerleri reddetmeden ancak kendi millî kültür değerlerini de benimseyerek gelişen bir gençliği yetiştirirken halk bilimi ürünlerinden mutlaka yararlanılmalıdır. Bu konuda halk bilimcilerin yanında millî eğitimle ilişkili olan herkese önemli görevler düşmektedir. (Yılar, age, s. 1)

Toplumsal yapının en önemli parçası olan folklor ürünleri hayatımızın her safhasında karşımıza çıkan, millî kültürün en önemli parçalarıdır. İnanılmaz bir hızla gelişen teknoloji ve onun etkileri, milletlerin yüzyıllarca süregelen kültürel değerlerini ortadan kaldırmaktadır. Günümüzde devletlerin millî ve manevî değerlerini korumak için kullandıkları en önemli yollardan birisi eğitimidir.

Âşık İhsan Yavuzer'in araştırmaya dâhil ettiğimiz yüz yirmi şiirinin incelenmesi sonucunda eğitsel öğelerle ilgili olarak ulaştığımız sonuçlar şunlardır:

1. Âşıklık geleneğinin toplumsal değerlerin yaşatılması, tarihî, dinî, ahlâkî ve millî konularda toplumun bilinçlenmesi bakımından tarihî süreç içerisinde toplumu eğiten bir okul görevi üstlenmektedir. Âşıklığın temelinde usta-çırak ilişkisinde kaynaklanan büyüğe saygı, vefa, hoşgörü vb. erdemler vardır.
2. Âşıklar şiirlerinde verdikleri öğretilerle bazen halk öğretmeni görevi üstlenmektedir. Âşık İhsan Yavuzer'in de halk öğretmeni modelini üstlenmeye çalışan âşıklarımızdan birisi olduğunu, incelenen şiirlerinin genelinde amacının kolektif bir ruha sahip ideal insan modeli oluşturmak olduğunu gördük.
3. Âşığın şiirlerinde sosyal gözlemler yaptığını, toplumsal eğitimi geleneksel yöntemlerle gerçekleştirdiğini belirledik. Âşık İhsan Yavuzer şiirlerinde topluma

nasihatler, atasözleri, kıssalar, vecizeler, yaşantılar, ayetler, hadisler ve model oluşturma yoluyla dersler vermeye çalışmaktadır.

4. Âşığın şiirlerinde çocuk eğitimiyle ilgili söylemlerin önemli bir yer tuttuğunu, eğitimin sevgi temelli olması gerektiğini, cezanın eğitimde hoş bir yaklaşım olamayacağı görüşünün savunulduğunu tespit ettik.
5. Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde nitelendirdiği ve toplumsal yapının devamı için idealize ettiği insan modelinin; çevresine saygılı, kendini bilen, kibir ve bencillikten arınmış, sözün değerini bilen, vurdumduymazlıktan uzak insan olduğunu gördük. Âşığın şiirlerinde idealize edilen insan, millî ve manevî değerleri özümsemiş, insan ve Allah sevgisini benimsemiş bir birey olmalıdır.
6. Âşıklık geleneğinin kültürün devamını sağlamak gibi önemli bir görev üstlenmesi hasebiyle, Âşık İhsan Yavuzer'in kültür temasını işlediği şiirlerinde kültürel bozulmanın önemli bir yer tuttuğunu, toplumun kültürüne sahip çıkması gerektiğini, kültürün insanları bir arada tutan önemli bir unsur olduğunu gördük. Âşığın şiirlerinde, televizyonun amacına uygun kullanılmaması durumunda kültürel bozulmaya sebep olacağı fikrine vardık.
7. Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinde dinî eğitim önemli bir yer tutmaktadır. İbadetin eğitimde önemine vurgu yapıldığını, dinî emir ve yasakların eğitimde ideal insan yetiştirmek için kullanılabileceğini tespit ettik. Alkol kullanmanın, kumar oynamanın, yalan söylemenin, gıybet etmenin ve nefse uymanın zararlarının Yavuzer'in şiirlerinde önemli bir yer tuttuğunu gördük. Âşığa göre bu dünya fani olması hasebiyle şuurlu insan ahireti bilir ve dinî vecibelerini ona göre yerine getirir.
8. Toplumların gelişmesi için eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğu unutulmamalıdır. İlime ve ilim insanlarına saygı toplumun ana felsefelerinden olmalıdır. Cehaletin toplumun en büyük düşmanlarından olduğu unutulmamalıdır.

Araştırmamızda, çağımızda Erzurum'un ve Anadolu âşıklık geleneğinin temsilcilerinden biri olan Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerindeki eğitsel unsurlar belirlenmiş ve bu unsurların hangilerinin, ne sebeple kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada âşığın şiirlerinde yer alan eğitsel unsurları; davranış, yaşayış, kişilik, çocuk eğitimi, vatan ve millet sevgisi, kültürel eğitim, dinî eğitim ve beşerî duygular olmak üzere konu başlıklarına ayırdık ve bulunan eğitsel unsurları tek tek yorumlamaya çalıştık.

4.2. Öneriler

İnsan topluluklarını millî bir hedef etrafında toplayıp onları millet yapan, tarihleriyle, gelenek ve görenekleriyle, ananeleriyle, töreleriyle, teamülleriyle, diliyle, diniyle, müziğiyle, eğlencesiyle, takılarıyla, el, süsleme ve bezeme işleriyle, destan, mani, ağıt, tekerleme, efsane, menkıbe, türkü vb. edebî kimliğiyle, insana, hayata, doğaya, hayvan ve cansız varlıklara karşı tutumlarıyla, yeme, içme, giyme şekil ve alışkanlıklarıyla, görgü, saygı, sevgi ve dünyaya bakış açısıyla ortak bir bakış açısı sağlayan ve bireylerin birbirleriyle sevinçte, tasada, övünçte ortak duyuş ve düşünüş sağlayan millî kültür milleti başka toplumlardan farklı ve ayrıcalıklı kılan en önemli unsurdur. Kültürlerini kaybeden toplumların tarih sahnesinden silindikleri unutulmamalıdır. Bu sebeple halk bilimi (folklor) alanında yapılan çalışmalar teşvik edilmeli, bizi biz yapan değerlerin yok olmaması için gerek yazılı ve görsel basında, gerekse bilim dünyasında folklorik çalışmalar yeterli ölçüde desteklenmelidir.

İnsanlara bir arada yaşamak şuurunu veren en önemli unsur bayrak, vatan ve millet sevgisidir. Vatanını sevmeyen bir insanın vatanına, toplum hayatına hatta ailesine ve kendisine faydalı bir birey olması beklenemez. Tarihine ve vatanına sahip çıkmak, ülkesinin ve toplumun faydası için çalışma bilinci insanlara küçük yaşta verilmelidir. Bu eğitim verilirken de tarihi sadece savaşlardan ve antlaşmalardan ibaretmişçesine anlatan klasik tarih eğitimi yerine, tarihimiz insanlara sevdirmelidir. Bunu yaparken de toplumlara mal olmuş tarihî ve dinî kişilerin yaşantılarından da örnekler verilmelidir.

Kültürün devamını sağlaması için medyanın topluma olumsuz örnek teşkil edecek tutumlardan uzak durması gerekmektedir. Toplumsal yapının en önemli malzemelerinden olan ahlâk kurallarının önemini kaybetmemeleri için bireylerin televizyon izlerken seçici olmaları gerekliliği anlatılmalıdır. Aksi takdirde bizi biz yapan değerlerin zamanla yok olacağı ifade edilmelidir.

Bireyler eğitilirken dinî değerler de göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde dinî yönden zayıf olan bireylerin zamanla dünyayı anlamakta sıkıntı yaşayacakları ve kendilerini büyük bir boşlukta hissedecekleri ortadadır. Dini yönü zayıf insanlar arasında kötü alışkanlıkların daha kolay yayılacağı, dinin onları içki, kumar, sigara vb. gibi kötü alışkanlıklardan uzak tutacağı unutulmamalıdır.

Âşıklık geleneğinin temelinde aşk, sevgi ve dostluk vardır. Sınırsız bir sevgiyle insanları ve tüm kâinatı sevmek bu geleneğin en önemli ögesidir. İnsanı kötülüklerden uzaklaştıran sevgi ve hoşgörünün anahtarı ise insanın önce Yaradan'a sonra yaratılana

beslediği sevgidir. Aşk, sevgi gibi insanî duygular zorla bastırılması gereken bir duygular olarak gösterilmemelidir. Çünkü zorlamayla bastırılan duygular insanların ruhsal ve psikolojik durumunu olumsuz etkileyecektir. Bireylere çağdaş rehberlik yaklaşımıyla yaklaşılmalı ve onların duygularına saygı duyulmalıdır. Sevginin sadece bir insana değil yeryüzündeki bütün yaratılmışlara duyulabilecek bir his olduğu öğretilmelidir.

Okullarda ailesinden veya vatanından uzakta kalan yatılı öğrencilerle karşılaşmaktayız. Bazı öğrencilerin ailesinden bir bireyin ölümü karşısında içine kapandığı, psikolojisinin bozulduğu gözlemlenebilir. Bizler öğrencilerimize yeryüzündeki her canlının ve nesnenin bir ömrünün olduğunu, ölümün veya gurbetin insanları sadece bedensel olarak ayrı düşüreceğini öğretmeliyiz. Öğrencilerin bu gibi durumlarda, öğretmenlerinin ve çevresindeki insanların desteğine ihtiyacı olacağını unutmamalıyız.

Eğitimde ceza etkili bir öğretim yöntemi değildir. Sürekli ceza verilen bireylerin zamanla cezalara karşı duyarsızlaştıkları ve şiddet eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Eğitim felsefemizin temeline ceza yerine ödül koymalıyız; eğer birey bir suç işlemişse onun için çok önemli olan ödül ortadan kaldırılmalıdır. Aksi takdirde sadece cezaya yönelik olan gelenekçi eğitim sisteminin bireyin davranışları üzerinde düzeltilmesi mümkün olmayan hasarlara neden olacağı unutulmamalıdır.

İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanı toplumdan ayrı düşünmek ve toplumdan soyutlayarak eğitmek imkânsızdır. Toplum hayatının ve insan ilişkilerinin temeline insana saygı ve hoşgörü konulmalıdır. Âşıklık geleneğinde ustaya saygı, usta-çırak ilişkisiyle bu sağlanmıştır. Âşıklık geleneğinin, Türk Edebiyatı'ndaki ve Türk Eğitim Tarihi'ndeki öneminden hareketle âşıkların fikirlerine, günümüz eğitim sisteminde duyulan ihtiyacın daha büyük bir ciddiyetle ele alınması gerektiğini düşünmekteyiz. Bizler hoşgörüyü, bireye saygıyı yaşantımıza yerleştirdiğimiz anda kan davalarının, insana karşı uygulanan hoşgörüsüzlüklerin ve şiddetin, fakire, yoksula ve kadına ikinci sınıf insan muamelesi yapılmasının önüne geçilebileceği kanaatindeyiz. Âşık İhsan Yavuzer'in şiirlerinden hareketle modern bir eğitim anlayışının Yunus Emre'nin ve Hacı Bayram Veli'nin hoşgörüsüne ve insan hakları öğretilerine dayalı, sevgi ve saygı temelli bir eğitim sisteminden geçtiğini düşünmekteyiz.

Âşık İhsan Yavuzer'in Şiirlerindeki Eğitsel Unsurlar konulu bu yüksek lisans tezi bize çok şey kazandırmıştır. Ümit ederiz ki bu çalışmamız bu alanda çalışacak diğer araştırmacılar için önemli bir kaynak olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Akyüz, Y. (2008). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2008*. (Gözden Geçirilmiş 12. Baskı). Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
- Arat, R. R. (1986). *Eski Türk şiiri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Artun, E. (2010). *Âşık edebiyatı metin tahlilleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Artun, E. (2001). *Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1978). *Eğitim psikolojisi*, (5. Baskı). Ankara: Pars Matbaası.
- Bezirci, A. ve Göker. N. (1993). *Türk dili ve edebiyatı I*. İstanbul: Gendaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Butler, J. D. (1957). *Four philosophies and their practice in education and religion*. New York: Harper & Row, Publishers.
- Carrel, A. (1973). *İnsan denen meçhul*. (Çeviren: Özdek R.). İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık tarzı kültür geleneği ve destan türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*, (26. Basım). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, (Gözden Geçirilmiş 8. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Düzgün, D. (1998). *Erzurum'da âşık kahvesi geleneği*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Matbaası.

- Düzgün, D. (2004). *Âşık edebiyatı* (Türk halk edebiyatı el kitabı). Oğuz M. Ö. (Editör). Ankara: Grafiker Yayınları, s.169-212'deki makale.
- Durkheim, E. (1956). *Education and sociology*. (S. Fox, Trans.) New York: The Free Press.
- Erdem, A. R. (2005). *Etkili ve verimli -nitelikli- eğitim*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ertürk, S. (1984). *Eğitimde program geliştirme*. (5. Baskı). Ankara: Yelkenetepe Yayınları: 4.
- Erverdi, E. Kutlu, M. ve Kara, İ. (Yay. Kur.). (1980). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi: devirler, isimler, eserler, terimler 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Fidan, N. (1984). *Öğrenme ve öğretme kuramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Gözütok. Ş. (1996). *Tasavvufta şahsiyet eğitimi*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Gültekin, M. (2001). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Günay, U. (2005). *Türkiye'de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. (4.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gürsel, M. ve Hesapçıoğlu, M. (Editörler). (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Hayat büyük Türk sözlüğü. (1969). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Hoşgörür, V. ve Taştan N. (2009). *Eğitimin işlevleri*. Demirel, Ö. ve Kaya, Z (Editörler) Eğitim bilimine giriş, Ankara: Pegem Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.

- Kaya, A. (Editör), *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Anı Yayıncılık, Ankara 2003.
- Kaya, D. (1994). *Sivas'ta âşıklık geleneği ve Âşık Ruhsâtî*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, D. (2000). *Âşık edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2001). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köprülü, M. F. (1962). *Türk saz şairleri*. Ankara: Güven Basımevi.
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1989). *Edebiyat araştırmaları I*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Marshall, J. (1994). *Anadili ve yazın öğretimi*. (Çeviren: Külebi C.). Ankara: Başak Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1992). *Çıraklık ve yaygın eğitimde gelişmeler*. Ankara: MEB Yayını.
- Musgrave, P.W. (1965). *The sociology of educations*. London: Richard Clay.
- Nasiri, M. (2003). *Dastanha-i Bihar'ul-Envar*. (Çeviren: Altan, F.). İstanbul: Sitare Yayınları.
- Nelson, J. L. and Frank, P. B. (1970). *Socological perspectives in education*. New York: Pitman.
- Nirun, N. Baykurt, N. ve Öner, A. (1986). *Sosyoloji*, İstanbul: MEGSB Yayınları No: 592.
- Nurdoğan, R. (1995). *Haber-çocuk-şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (1994). *Yozgat'ta halk şairliğinin dünü ve bugünü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Ozanoğlu, İ. (1940). *Âşık edebiyatı*. Kastamonu: Şenkıral Matbaası.
- Ozankaya, Ö. (1982). *Toplumbilime giriş*. Ankara: S Yayınları.
- Ögel, B. (1989). *Türk kültür tarihine giriş 9*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özarslan, M. (2001). *Erzurum âşıklık geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkan A. (Yönetiminde Komisyon). (1982). *Resimli ansiklopedik büyük sözlük*. İstanbul: Arkın Kitabevi.
- Riyâzû's-Sâlihîn İmâm Nevevî, (2001). *Peygamberimizden hayat ölçüleri* (Çevirenler: Kandemir, Y. Çakan, İ. L. ve Küçük R.). İstanbul: Erkam Yayınları.
- Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şahin, S. (1983). *Ozanlık gelenekleri ve doğulu saz şairleri*. Ankara: Yorum Matbaası.
- Sezen, L. (2007). *Erzurum folkloru*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 963.
- Sönmez, V. (1994). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Tanrıkuğu, N. İ. (1997). *Âşıklar divânı günümüz âşıkları*, İstanbul: Güven Matbaacılık.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 150.
- Tezcan, M. (2006). *Eğitimin toplumsal temelleri. Eğitim Bilimine Giriş*.(Editör: Sönmez V.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tezcan M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 150.

- Touraine, A. (1997). *Demokrasi nedir?* (Çeviren: Kunal O.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı).
- Tyler, R. and Basic W. (1950). *Principles of curriculum and instruction*. Chicago: The Universty Of Chicago, Press.
- Turhan, V N. (2009). *Türk dili ve edebiyatı öğretim programları*. Yayımlanmamış Kitap Çalışması, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Türk Dil Kurumu. (1983). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tanrıkulu, N. İ. (1997). *Âşıklar divânı günümüz âşıkları*. İstanbul: Güven Matbaacılık.
- Tanrıoğen, A. (Editör). (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 2823.
- Variş, F. (1991). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yağmurdereli, N. (1939). *Sümmânî hayatı ve şiirleri*. İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Yahya, A. (1999). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Yardımcı, M. (1998). *Başlangıcından günümüze halk şiiri, âşık şiiri, tekke şiiri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yazır, E. M. H. (2007). *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe meâli*. Konya: Kervan Yayınevi.
- Yılar, Ö. (2006). *Halk bilimi ve eğitim*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Makaleler:

Akıncı, A. (2004). İnsanın anlam arayışında din temeline dayalı ahlâkî değerler ve ahlâk eğitimi. *Tabula Rasa*, 12(4), 30.

Avcı, Ü. P. (2003). Tasavvuf ve insan eğitimi. *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, 27, 55-62.

Başgöz, İ. (1977). Karacaoğlan mı, Pir Sultan Abdal mı halkın dilinden konuşuyor, halk mı onların dilinden konuşuyor. *Milliyet Sanat Dergisi*, 216, 252-254.

Boyraz, Ş. (1996). Anadolu ve Azerbaycan sahaları halk şiirinde tür ve şekil meselesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 3, 177- 194.

Clements, D.H ve Gullo, D.F. (1985). Effects of computer programming on young children's cognitions. *Journal of Educational Psychology*, 5, 287-301.

Çıblak, N. (2004). Günümüz âşıklarından Devran Baba. *Millî Folklor Dergisi*, 16(8), 77-89.

Çobanoğlu, Ö. (1999). Osmanlı Devleti'nde Türk halk kültürünün değişim ve dönüşüm dinamikleri. *Osmanlı, (Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı)*, 9, 51-71.

Demirel, Ö. (1992). İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi ve sorunları. *Ankara Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8 (1), 31-40.

Düzgün, D. (1994). Erzurum'da âşık kahvesi geleneği. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 1, 15-22.

Dizdaroğlu, H. (1968). Halk şiirinde türler. *Türk Dili (Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 207, 186-293.

Elçin, Ş. (1977). Bir Alevî şairi Noksânî. *Türk Folklor Araştırmaları*, 16, 312, 7359-7360.

Furat, A. Z. (2009). Yaygın din eğitiminde kitle iletişim araçlarının yeri: televizyon örneği. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19, 44.

Kavcar, C. (1993). Yeni Türk edebiyatı öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26, 1, 29-30.

Kızılloluk, H. (2001). Sınıf ortamında öğretmen öğrenci iletişiminin yatay veya dikey olmasının öğrenme üzerindeki etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1, 155.

Sakaoğlu, S. (1989). Türk saz şiiri, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı-III (Halk Şiiri)*, 445-450, 160-190.

Sakaoğlu, S. (1996). Saz şiiri tarihimize genel bir bakış, *50.Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder'e Armağan/ Milli Kültür Araştırmaları*, 117-128.

Sancaklı, S. (2001). Fakirlik ve zenginlikle ilgili hadisler üzerine bir deneme, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1).1-56.

Ünalın, S. ve Öztürk, H. 2008. İslâmiyet'ten önce Türkler 'de eğitim ve öğretim. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 89-101.

Tebliğler:

Artun, E. (1998). *Günümüzde yeniden yapılanan âşıklık geleneğinin sosyo- kültürel boyutu, Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu bildirileri*, Ankara.

Cunbur, M. (7-9 Mayıs 1983). *Halk edebiyatımızda gelenek üzerine, I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*, Eskişehir.

Elçin, Ş. (1982). *Türk halk nazımında « mahlas/tapşırma » alma geleneği, Studia Turcologica, memoriae alexii bombaci, Napoli: Dicata, Istituto Universitario Orientale Seminario di Studi Asiatici, Series Minor XIX*, 131-139'dan ayrışım.

Kaya, D. (13-14.10.2000). *Âşıklık geleneğinin geleceğiyle ilgili düşünceler ve yapılması gerekenler, İletişim Çağında Halk Kültürleri ve Ozanlığın Geleceği Sempozyumu*, Ankara.

Sakaoğlu S. (1986). Ozan, âşık saz şairi ve halk şairi kavramları üzerine, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara.

Şahin, F. ve Güven, Y. (9-11 Eylül 1998). *4-6 yaş çocukların dünyasında bilgisayarın yeri ve önemi üzerine bir araştırma*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya.

Yıldırım, D. (1986). *Orta Asya'dan Urumeline Türk sözlü şiir sanatının yayılması üzerine*, III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara.

Tezler:

Ak, N. (2006). *Aziz Nesin'in öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim teması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Bars, M. E. (2005). *Âşık Yaşar Reyhanî'nin deyişlerine eğitim açısından tematik bir bakış*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

Can, H. (2009). *19. yüzyıl Türk saz şiirinde muhteva*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Elektronik Yayınlar ve İnternet Siteleri:

Etem, L. (Mart 2008). Eğitim, birey ve değişim. Edebiyat Bilimleri ve İnsan Hakları Sitesi, 1-9. Web: <http://www.etemlevent.com/makaleler/85-egitim-birey-ve-degisim.html> adresinden 18 Aralık 2010'da alınmıştır.

Aydın, M. (Kasım 2006). Dua ve Allah'ı anmak mü'minin zırhıdır. Güncel İslâmî Bilgilerin Bulunduğu Forum Sitesi, 6 (1). Web: <http://forum.islamiyet.gen.tr/tasavvuf/29827-dua-ve-allah8217i-anmak-mu8217mininzirhidir.html> adresinden 10 Ekim 2010'da alınmıştır.

Erdem, A. R. (2006). Türkiye'nin önemli sorunlarından biri: yetiştirdiği insan tipi. Üniversite ve Toplum, 6(4). [Online Ulusal Dergi] Web: <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=292> adresinden 19 Kasım 2010'da alınmıştır.

Karababa. Z. C. (Yaz:2005). Avrupa’da Anadil Öğretimi Türkçe ve İngilizce Anadili Ders Kitaplarının İncelenmesi ve Karşılaştırılması: Kuzey İrlanda, İskoçya ve İngiltere Örneği. Millî Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi (Özel sayı), 167 (33), Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-karababa.htm> adresinden 25 Kasım 2010’da alınmıştır.

<http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/meslekiegitimmerkprog/aciklamalar.htm>
erişim tarihi 20 Kasım 2010.

http://iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=gorevlerimiz&id=milli_egitim erişim tarihi 19 Kasım 2010.

Kaynak Kişiler

Yavuzer, İ. ile Ekim 2010’da ve Ocak 2011’de görüşülmüştür.